ΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ
ΑΠΟ ΤΑ ΚΑΤΩ

Μάης - Ιούνης 2018 Νο128 Τιμή: 4€



Ο Μάης του 68 στους αγώνες του σήμερα

- Η νέα ελληνοτουρκική κρίση • Το κίνημα για προσλήψεις
- 200 χρόνια Μαρξ • Η επαναστατική παράδοση απέναντι στο ρεφορμισμό
- Εμπορικοί πόλεμοι • Στήβεν Χόκινγκ • Σύνορα ανοιχτά για τους πρόσφυγες

ΤΕΥΧΟΣ 128

Μάης - Ιούνης 2018

Ο **Σοσιαλισμός από τα Κάτω** είναι το δίμηνο περιοδικό του **Σοσιαλιστικού Εργατικού Κόμματος**
Ιδιοκτήτης: Εκδόσεις Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο, Υπεύθυνη σύνταξης: Μαρία Στύλλου
Σύνταξη: Κώστας Βλασόπουλος, Αργυρή Ερωτοκρίτου, Θανάσης Καμπαγιάννης, Σωτήρης Κοντογιάννης, Νίκος Λούντος, Λέανδρος Μπόλαρης, Κώστας Σαρρής, Εξώφυλλο, Σελιδοποίηση: Γιάννης Κούβαρης, Παντελής Γαβριηλίδης, Υπεύθυνη διακίνησης: Ελεάννα Τσώλη, 210 5247140, Κεντρική διάθεση, σελιδοποίηση: Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο, Φειδίου 14, Τηλ. 210 5247584, Περιοδικό «Σοσιαλισμός από τα Κάτω», Τ.Θ. 8161-102 10, Αθήνα, ISSN: 2241-7176
Για επικοινωνία: sosialismosapotakato@gmail.com www.socialismfrombelow.gr



Φοιτητές, δάσκαλοι, εργάτες, αλληλέγγυοι.

Μάης 68 επαναστατική έκρηξη στην καρδιά του καπιταλισμού

Η Μαρία Στύλλου παρουσιάζει την πολύτιμη κληρονομιά του Μάη.

Ο Απρίλης του 1968 μύριζε μπαρούτι παντού. Στη Γαλλία είχε ανοίξει μια μεγάλη σύγκρουση ανάμεσα στο φοιτητικό κίνημα και την κυβέρνηση Πομπιντού κάτω από την προεδρία Ντε Γκολ: καταλήψεις σχολών, διαδηλώσεις, συγκρούσεις με την αστυνομία και τα CRS (ειδικό σώμα καταστολής) με τους πρυτάνεις να κλείνουν σχολές και να καλούν την αστυνομία να μπει μέσα και να τις εκκενώσει. Τα συλλαλητήρια και οι καταλήψεις από νωρίς είχαν γίνει κέντρο όχι μόνο για τους φοιτητές αλλά και για τους μαθητές και τους νέους εργάτες.

Την Παρασκευή 3 Μάη, στην κατάληψη της Σορβόνης εμφανίζεται μια ομάδα φασιστών. Η επιτροπή της κατάληψης αντιδρά, προσπαθεί να διώξει τους φασίστες και ο πρύτανης καλεί την αστυνομία η οποία εισβάλει και συλλαμβάνει περίπου 500 φοιτητές που ήταν μέσα. Ακολουθούν μεγάλες διαδηλώσεις στην περιοχή που κράτησαν μέχρι τις 11 το βράδι. Αστυνομία και πρυτανικές αρχές κλείνουν με λουκέτο τη Σορβόνη.

Η άμεση συνέχεια είναι να ξεκινήσουν μεγάλες διαδηλώσεις από την επόμενη Δευτέρα με σύνθημα «Ελευθερώστε τους συντρόφους μας, η Σορβόνη ανήκει στους φοιτητές». Η αστυνομία προχωράει και στο κλείσιμο της Ναντέρ που ήταν καινούργιο πανεπιστήμιο στα περίχωρα του Παρισιού. Οι φοιτητές δεν έχουν άλλη επιλογή από το να οργανώνουν πια τη δράση τους στους δρόμους.

Το επόμενο ραντεβού κλείνει για την Παρασκευή 10 Μάη. Η πορεία ξεκινάει στις 6.30 το απόγευμα από μια κεντρική πλατεία στη δεξιά όχθη του Σηκουάνα, περνάει από το υπουργείο Δικαιοσύνης και από τα κρατητήρια όπου βρίσκονταν οι συλληφθέντες της Σορβόνης και καταλήγει στο Καρτιέ Λατέν. Εκεί η αστυνομία μπλοκάρει τους πάνω από 30.000 διαδηλωτές, ξεκινάνε συ-

γκρούσεις και σηκώνονται τα πρώτα οδοφράγματα.

Οι διαδηλωτές καλούν τους κατοίκους της περιοχής να κατέβουν από τα σπίτια τους και να συμμετέχουν μαζί τους στη σύγκρουση με την αστυνομία. Μέσα σε λίγες ώρες οι συγκρούσεις γίνονται οδομαχίες. Τα CRS χρησιμοποιούν δακρυγόνα, γκλομπ, ακόμη και σφαίρες για να διαλύσουν τους συγκεντρωμένους. Οι σειρήνες των ασθενοφόρων ουρλιάζουν καθώς προσπαθούν να μαζέψουν τους βαριά τραυματισμένους, η συμπαράσταση του κόσμου μετατρέπεται σε ενεργητική συμμετοχή στις μάχες που κρατάνε μέχρι το πρωί.

Το Σάββατο 11 Μάη όλα έχουν αλλάξει. Τα συνδικάτα που μέχρι τότε είχαν στάση αποχής καταδικάζουν την επίθεση της αστυνομίας και καλούν σε Γενική Απεργία τη Δευτέρα 13 Μάη. Μαζί αλλάζει και η στάση του Γαλλικού ΚΚ. Μέχρι τότε η θέση του ήταν ότι οι καταλήψεις των σχολών ήταν «ψευτοεπαναστατικές ενέργειες» και κατηγορούσε τους φοιτητές που συμμετείχαν ως «προβοκάτορες». Μετά τις συγκρούσεις της 10 Μάη, όμως, κάνει στροφή και καλεί και αυτό στην απεργία και την πορεία των συνδικάτων που είχε οριστεί για το μεσημέρι της Δευτέρας.

Σε εκείνο το απεργιακό συλλαλητήριο συμμετέχουν μόνο στο Παρίσι πάνω από ένα εκατομμύριο κόσμου. Για πρώτη φορά, το φοιτητικό κίνημα και οι μαθητές διαδηλώνουν μαζί με τα εργατικά μπλοκ. Από όλα τα κρατικά κτίρια που περνάει η πορεία, οι διαδηλωτές κατεβάζουν τις γαλλικές σημαίες και ανεβάζουν τις κόκκινες. Μετά το τέλος του συλλαλητήριου, δέκα χιλιάδες φοιτητές και φοιτήτριες συνεχίζουν μέχρι τη Σορβόνη και την καταλαμβάνουν ξανά.

Η κατάληψη κυκλοφορεί προκύρυξη που βάζει την ανάγκη για συνέχεια: «Να κάνουμε τις 13 Μάη αρχή μεγάλου αγώνα». Αυτό το σύνθημα μεταφέρεται από την επόμενη μέρα στους χώρους δουλειάς. Παντού εργάτες και εργάτριες παίρνουν αποφάσεις να προχωρήσουν σε δικές τους καταλήψεις.

Ο αγώνας πια περνάει από τις σχολές στα εργοστάσια, από το φοιτητικό στο εργατικό κίνημα και παίρνει χαρακτήρα εργατικής εξέγερσης. Οι καταλήψεις απλώνονται στα κάστρα του γαλλικού καπιταλισμού: στην αυτοκινητοβιομηχανία, στα ναυπηγεία, στα εργοστάσια κατασκευής αεροπλάνων, στις τράπεζες. Παντού οργανώνονται γενικές συνελεύσεις που παίρνουν απόφαση για κατάληψη. Μέσα σε μια βδομάδα, η μεγαλύτερη γενική απεργία της Δευτέρας 13 Μάη έχει μετατραπεί στο μεγαλύτερο κίνημα εργατικών καταλήψεων, πιο μεγάλο και από το προηγούμενο ιστορικό παράδειγμα των καταλήψεων του Ιούνη 1936.

Σε εκείνη τη φάση αρχίζουν να δημιουργούνται όργανα συντονισμού ανάμεσα στους φοιτητές και τις καταλήψεις στα εργοστάσια. Τα συνθήματα αλλάζουν και αναδεικνύεται κεντρικό το αίτημα «Να πέσει η κυβέρνηση». Η κυβερνητική προπαγάνδα του Ντε Γκολ μιλούσε για χάος που έχει μετατρέψει τη Γαλλία σε chienlit-σκυλοφωλιά. Φοιτητές και εργάτες απαντούν «Le chienlit c'est lui"- αυτός ο ίδιος είναι ο σκύλος και η φωλιά του.

Οι εργατικές καταλήψεις προκαλούν τεράστια κρίση στην κυβέρνηση καθώς οι καπιταλιστές έχουν χάσει τον έλεγχο στα εργοστάσιά τους. Ο Ντε Γκολ που είχε εκλεγεί πριν από δέκα χρόνια στηριγμένος σε έκτακτες εξουσίες ταλαντεύεται για το τι να κάνει. Μιλάει με τους στρατηγούς για το ενδεχόμενο να επέμβει ο στρατός και για μερικές μέρες εξαφανίζεται χωρίς κανένας να γνωρίζει πού βρίσκεται. Ήταν μια επιβεβαίωση για την μαρξιστική ανάλυση του κράτους και μια διάψευση των μύθων για τις "ευρωπαϊκές αξίες" των ιδρυτών της ΕΕ. Ο Ντε Γκολ συζητούσε για στρατιωτικό πραξικόπημα στην καρδιά της Ευρώπης με τους στρατηγούς-σφαγείς της Αλγερίας!

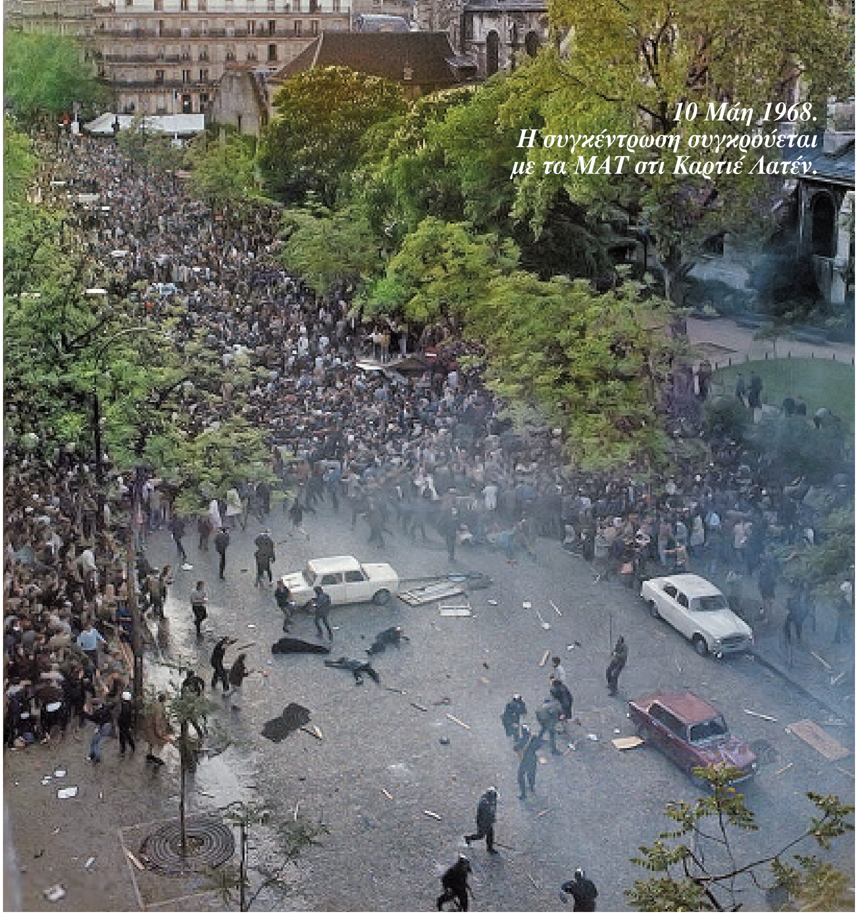
Σε εκείνη την κρίσιμη στιγμή, το ΚΚ έκανε πίσω. Στράφηκε ενάντια στις καταλήψεις και έκανε ό, τι περνούσε από το χέρι του για να τις σταματήσει. Αποδέχθηκε την πρόταση του Ντε Γκολ για εκλογές τον Ιούνη ως «πολιτική λύση» και βγήκε και το ίδιο ηττημένο μέσα από αυτή την επιλογή.

Παρ' όλα αυτά, ο Γαλλικός Μάης έγινε πανίσχυρο σύμβολο και κίνητρο εργατικής εξέγερσης σε όλη την Ευρώπη και ακόμη πιο πέρα. Είχε φανεί ότι ο «ιστορικός νεκροθάφτης του καπιταλισμού» για τον οποίο μιλούσε ο Μαρξ στο Κομμουνιστικό Μανιφέστο δεν είχε εξαφανιστεί ούτε είχε ενσωματωθεί όπως έλεγαν τα ακαδημαϊκά επιτελεία των αστών και αποδέχονταν πολλοί διανοούμενοι της αριστεράς. Αντίθετα, είχε καταφέρει να κάνει ξανά το «φάντασμα του κομμουνισμού» να πλανιέται πάνω από την Ευρώπη.

Στις αρχές Ιούνη του 1968 υπήρχαν καταλήψεις σε πανεπιστήμια στη Βρετανία, στη Γερμανία, στην Ιταλία, στη Γιουγκοσλαβία και στην Τσεχοσλοβακία και παντού λειτουργούσαν σαν κέντρα οργάνωσης της αντίστασης των εργατών και της νεολαίας. Σε συνάντηση που οργανώθηκε στο Λονδίνο με πρωτοβουλία της κατάληψης στο London School of Economics (LSE), συμμετείχαν αντιπροσωπείες από παντού.

Η κρίση είχε απλωθεί και στο ανατολικό μπλοκ. Είχε ξεσπάσει το κίνημα που ονομάστηκε «Άνοιξη της Πράγας» με τους φοιτητές στο πλευρό των εργατών που έβλεπαν ότι η εκμετάλλευση από τα αφεντικά του κρατικού καπιταλισμού δεν ήταν «σοσιαλισμός». Η άρχουσα τάξη της Τσεχοσλοβακίας ήταν διαιρεμένη και τον Αύγουστο του 1968 η καταστολή ήρθε με τις ερπύστριες των ρώσικων τανκς που μπήκαν στην Πράγα για να ελέγξουν την κατάσταση.

Ούτε εκείνη η καταστολή δεν σήμανε το τέλος. Την επόμενη χρονιά ήταν η σειρά της Ιταλίας να ζήσει ένα «Καυτό φθινόπωρο». Οι εργάτες στα εργοστάσια και στους δρόμους των μεγάλων πόλεων έκαναν την άρχουσα τάξη να τρέμει με συνθήματα όπως «Ανιέλι την Ινδοκίνα την έχεις στο εργοστάσιο» και «Ανιέλι, Πιρέλι-δίδυμοι κλέφτες». Ο «Μάης» είχε γίνει ένα κίνημα που απλωνόταν από το Βιετνάμ μέχρι το



10 Μάη 1968. Η συγκέντρωση συγκρούεται με τα ΜΑΤ στι Καρτιέ Λατέν.

Σικάγο σαρώνοντας όλη την Ευρώπη από το 1968 μέχρι την κατάρρευση των δικτατοριών σε Πορτογαλία, Ελλάδα και Ισπανία μέσα στα επόμενα χρόνια.

Η κατάρρευση των μύθων

Πριν από την έκρηξη του 1968, οι ιδέες της σταθεροποίησης ενός καπιταλισμού που πετάει από το ένα «οικονομικό θαύμα» στο άλλο ήταν κυρίαρχες. Οι χώρες του αναπτυγμένου καπιταλισμού στη Δύση γνώρισαν τη μεγαλύτερη οικονομική ανάπτυξη στα χρόνια ανάμεσα στη λήξη του Β Παγκόσμιου Πόλεμου και στα τέλη της δεκαετίας του 1960. Καλλιεργήθηκε η εντύπωση ότι αυτός ήταν ένας «χρυσός αιώνας» που εξασφάλιζε πλήρη απασχόληση για την εργατική τάξη, ανοδικό βιωτικό επίπεδο και την προσδοκία ότι τα παιδιά της θα εξασφάλιζαν καλύτερες συνθήκες από τους γονείς τους.

Στην πραγματικότητα, εκείνη η σταθερότητα ήταν γεμάτη προβλήματα και αντιφάσεις.

Το πρώτο και βασικό ήταν ότι η οικονομική ανάπτυξη έφερνε μαζί της μια νέα μεγαλύτερη εργατική τάξη ενισχυμένη με τη συμμετοχή καινούργιων κομματιών. Οι γυναίκες έβγαιναν από το σπίτι και έμπαιναν μαζικά στην παραγωγή και στις νέες τότε κοινωνικές υπηρεσίες με τη μαζικοποίηση της εκπαίδευσης και των κλάδων υγείας και πρόνοιας. Εκατομμύρια νέοι μετανάστευαν από τα χωριά τους για να πάνε στις πόλεις σαν εργατικό δυναμικό όχι μόνο για τα εργοστάσια αλλά και για την οικοδομή που ανθούσε με την επέκταση των πόλεων. Αυτή η νέα εργατική τάξη ήταν που ξεσηκωνόταν όταν οι φοιτητές άναβαν το φυτίλι στο Παρίσι ή στο Τορίνο.

Ένα δεύτερο αποσταθεροποιητικό στοιχείο ήταν τα εθνικοαπελευθερωτικά κινήματα στις αποικίες που αρνούνταν να περιμένουν υπομονετικά πότε οι αποικιοκράτες θα έφερναν τα «οικονομικά θαύματα» και στους «ιθαγενείς». Οι μάχες στην Ινδοκίνα ή στην Αφρική μπορεί να έμοιαζαν μακρινές για να σπάσουν την εικόνα της «ευημερίας» στις μητροπόλεις, αλλά η πραγματικότητα ήταν διαφορετική.

Τρίτο αντιφατικό στοιχείο ήταν η συγκέντρωση της νεολαίας σε μαζική κλίμακα σε σχολεία, νέα Πανεπιστήμια και τεχνολογικά ιδρύματα που ξεφύτρωναν σαν μανιτάρια για να καλύψουν τις ανάγκες των αναπτυσσόμενων επιχειρήσεων σε ειδικευμένο προσωπικό. Ο μεταπολεμικός καπιταλισμός με την εκρηκτική ανάπτυξη στα κέντρα του δημιουργούσε όχι μόνο τον ιστορικό νεκροθάφτη αλλά και τις εστίες πυροδότησης των αντιφάσεων.

Ωστόσο, εκείνη την περίοδο η προσοχή δεν ήταν στραμμένη σε όλες αυτές τις αντιθέσεις. Η σοσιαλδημοκρατία υποστήριζε ότι οι αλλαγές του καπιταλισμού επιβεβαιώνουν τη στρατηγική του κοινοβουλευτικού δρόμου. Σύμφωνα με αυτή την αντίληψη, οι μεγάλες συγκρούσεις του Μεσοπολέμου ανήκαν στο παρελθόν καθώς η ανεργία είχε εξαφανιστεί. Ένας καπιταλισμός με ανθρώπινο πρόσωπο, χωρίς εντάσεις και ταξικές πολώσεις, άφηνε τα περιθώρια για όλο και περισσότερες σταδιακές εργατικές κατακτήσεις μέσα από την ψήφο.

Σε αυτή την κυρίαρχη αντίληψη προσαρμόζονταν όλο και πιο πολύ και τα κομμουνιστικά κόμματα. Απέναντι στις πιέσεις του Ψυχρού Πολέμου, έμοιαζε ρεαλιστικός ένας δρόμος που θα τα έφερνε ξανά στις κυβερνήσεις μέσα από συμμαχίες σύμπλευσης με τη στρατηγική της σοσιαλδημοκρατίας. Αυτό δημιουργούσε ένα κλίμα μέσα στην αριστερή διανόηση που αποδεχόταν το τέλος του Μαρξισμού, της εργατικής τάξης και της κοινωνικής επανάστασης. Ανθούσαν οι θεωρίες ότι η εργατική τάξη έχει ενσωματωθεί στο σύστημα, έχει γίνει μια εργατική αριστοκρατία που συμμετέχει στα ιμπεριαλιστικά υπερκέρδη από την εκμετάλλευση του τρίτου κόσμου.

Οι διαψεύσεις δεν άργησαν να φανούν. Το 1956 ήταν ένα σημείο καμπής για τις αντιφάσεις που υπήρχαν πίσω από την εικόνα της καπιταλιστικής σταθερότητας. Η ήττα στον πόλεμο της διώρυγας του Σουέζ συγκλονίζει Γαλλία και Βρετανία. Ήταν η αρχή της δυναμικής ότι οι πόλεμοι στις αποικίες αποσταθεροποιούν τις μητροπόλεις, μια δυναμι-

κή που έφτασε μέχρι την «Επανάσταση με τα γαρύφαλλα» στην Πορτογαλία είκοσι χρόνια αργότερα.

Στο μεταξύ, ο πόλεμος στο Βιετνάμ συνδέεται με την αντίσταση των Μαύρων στις ρατσιστικές διακρίσεις μέσα στις ΗΠΑ. Από τα πρώτα βήματα στις νότιες πολιτείες των ΗΠΑ το 1956, φτάνουμε στη δολοφονία του Μάρτιν Λούθερ Κινγκ το 1968 και στην κορύφωση του εκρηκτικού μίγματος του αντιπολεμικού κινήματος με το φοιτητικό και τις εξεγέρσεις των γκέτο.

Εκείνο το δυνατό αντιπολεμικό κίνημα που οδήγησε το ισχυρότερο ιμπεριαλιστικό κράτος στην ήττα στο Βιετνάμ και στην Καμπότζη ήταν τεράστια έμπνευση για τα κινήματα του Μάη στην Ευρώπη. Οι εργάτες και οι εργάτριες της Γαλλίας και της Ιταλίας που εμπνεύστηκαν από αυτό ξαναέδωσαν σάρκα και οστά στην τοποθέτηση του Λένιν ότι μέσα και στον πιο φαινομενικά σταθερό καπιταλισμό έρχονται καταστάσεις όπου οι κυρίαρχες τάξεις δεν μπορούν να συνεχίσουν όπως πριν και οι κυριαρχούμενες τάξεις δεν θέλουν να συνεχίσουν όπως πριν.

Για το επαναστατικό κόμμα της εργατικής τάξης

Το ερώτημα που προκύπτει είναι γιατί η εργατική τάξη δεν μπόρεσε να αξιοποιήσει αυτή την κατάσταση. Υπήρχε η δυνατότητα να δημιουργηθεί ένα δίκτυο από τις επιτροπές των εργατικών καταλήψεων που να ενώνει όλα τα εργοστάσια σε πανεθνικό επίπεδο και να διεκδικήσει την εξουσία όπως την πήραν τα σοβιέτ στη Ρωσία το 1917; Τι εμπόδισε την Αριστερά στη Γαλλία και στην Ιταλία να προχωρήσει σε αυτή την κατεύθυνση;

΄Ενα πρώτο σκέλος της απάντησης έχει να κάνει με την εξέλιξη των μεγάλων παραδοσιακών κομμάτων της Αριστεράς. Και τα Σοσιαλιστικά και τα Κομμουνιστικά κόμματα είχαν εγκαταλείψει τη στρατηγική της επαναστατικής ανατροπής του καπιταλισμού πριν από πολλά χρόνια. Τα μεν σοσιαλιστικά το είχαν κάνει από την εποχή της σύγκρουσής τους με την επανάσταση στη Ρωσία και την Τρίτη Διεθνή. Τα δε ΚΚ, μετά την επικράτηση του σταλινισμού, διατηρούσαν φραστικές αναφορές στην παράδοση του 1917 αλλά στην πράξη είχαν προσαρμοστεί στον κοινοβουλευτικό δρόμο.

Μέσα στη φωτιά της εξέγερσης του Μάη, αναδείχθηκαν για πρώτη φορά μετά τον Β Παγκόσμιο Πόλεμο μαζικές οργανώσεις της επαναστατικής αριστεράς που προσπάθησαν να καλύψουν το κενό. Στήριξαν πολιτικά, και όσο μπορούσαν και οργανωτικά, τις απεργίες, τις καταλήψεις, τα συλλαλητήρια των εξεγερμένων εργατών και φοιτητών. Αλλά ήταν μια άνιση μάχη όχι μόνο απέναντι στις πολιτικές δυνάμεις και τους μηχανισμούς του αστικού κράτους αλλά και απέναντι στους συμβιβασμούς των παραδοσιακών κομμάτων της Αριστεράς που βάραιναν αποφασιστικά πάνω στο κίνημα.

Με την απόσταση πενήντα χρόνων, είναι δύσκολο να συλλάβει κανείς το μέγεθος της απουσίας επαναστατικής αριστεράς πριν από τον Μάη του 68. Ολόκληρες γενιές μετά τον Β Παγκόσμιο πόλεμο δεν είχαν πρόσβαση στις επαναστατικές ιδέες του Τρότσκι, της Ρόζας, του Γκράμσι. Μετά τον Μάη άρχισε να σπάει η αποστειρωμένη σταλινική εκδοχή που είχε μετατρέψει τον επίσημο “σοβιετικό μαρξισμό” σε απολογητική των συμβιβασμών. Οι νέες δυνάμεις της επαναστατικής αριστεράς δεν κατάφεραν να οδηγήσουν τον Μάη στη νίκη, αλλά άνοιξαν ζωτικό χώρο για την αναβίωση της επαναστατικής παράδοσης.

Από αυτή την αφετηρία αντιμετωπίζουμε τις σημερινές προκλήσεις.

Σήμερα η συζήτηση δεν γίνεται για τη σταθερότητα ή μη του καπιταλισμού. Οι ίδιες οι προβλέψεις των διεθνών επιτελείων του παραδέχονται ότι τα παλιά φάρμακα δε δουλεύουν, τα καινούργια δεν λειτουργούν. Οι κολοσσιαίες ενέσεις που έδωσαν οι κεντρικές τράπεζες στο παγκόσμιο χρηματοπιστωτικό σύστημα έφεραν μια αναιμική ανάκαμψη που όλοι τους ανησυχούν ότι δεν θα μπορέσει να συνεχιστεί.

Ο νεοφιλελευθερισμός απέτυχε, ενώ ο προστατευτισμός κινδυνεύει να επισπεύσει την κατάρρευση μεγάλων τραπεζών και επιχειρήσεων. Οι εμπορικοί πόλεμοι γίνονται απειλή κατά των δυνατών οικονομιών που θεωρούνταν “ατμομηχανές” της παγκόσμιας οικονομίας όπως η Κίνα και η Γερμανία. Οι οικονομικές εξελίξεις επιβεβαιώνουν την εκτίμηση του Μαρξ ότι οι ίδιες οι αντιφάσεις του καπιταλισμού πολλαπλασιάζουν τους κινδύνους για πολεμικούς ανταγωνισμούς και για πολιτικές κρίσεις. Πενήντα χρόνια μετά τον Μάη του 68, ανοίγουν συνθήκες μεγαλύτερης κοινωνικής πόλωσης που μόνο με τη δεκαετία του ’30



Κατάληψη της RENAULT.



1968. Η Άνοιξη της Πράγας.

μπορεί να συγκριθεί.

Η αστάθεια του συστήματος σήμερα δύσκολα αμφισβητείται. Εκεί που υπάρχουν μεγαλύτερες αμφιβολίες, είναι στο εάν μπορεί η εργατική τάξη σήμερα να είναι τόσο δυνατή και αποτελεσματική όπως σε προηγούμενες εξάρσεις της.

Οι θεωρίες ότι η εργατική τάξη έχει διαλυθεί λόγω της οικονομικής κρίσης και των χτυπημάτων της ανεργίας, ότι η πλειοψηφία αυτών που απασχολούνται είναι με ελαστικές συνθήκες (όλων των ειδών), ότι οι παλιές μορφές οργάνωσης και αντίστασης δεν μπορούν να λειτουργήσουν, είναι κάποια από τα επιχειρήματα που ακούγονται.

Έτσι αναπτύσσονται συλλογιστικές ότι οι απεργίες δεν είναι πια ο τρόπος πάλης, τα συνδικάτα που ενώνουν όλους τους εργάτες δεν είναι πια αποτελεσματικά, άρα αναζητήσεις για καινούργια υποκείμενα πέρα από την εργατική τάξη με νέες μορφές οργάνωσης και διαφορετική προοπτική. Αυτές οι απόψεις δεν είναι καινούργιες, έχουν ξανάρθει ξανά και ξανά. Στη δεκαετία του '80 από την ιταλική Αυτονομία, στο τέλος του '90 – αρχές του 2000 από τον Τόνι Νέγκρι και τις αντιλήψεις του περί Αυτοκρατορίας και περί Πλήθους. Παραλλαγές τέτοιων θεωριών χρησιμοποιούνται απολογητικά από τη σύγχρονη σοσιαλδημοκρατία και τη συνδικαλιστική γραφειοκρατία σαν δικαιολογίες για τη δεξιά προσαρμογή τους.

Ο Μαρξ, όταν έγραφε και μιλούσε για την εργατική τάξη, έκανε τη διάκριση ανάμεσα στην «τάξη καθ' εαυτή» και την «τάξη για τον εαυτό της». Καμιά τάξη όταν πρωτοεμφανίζεται δεν έχει τη δυνατότητα να έχει συνείδηση του ρόλου της μέσα στην ιστορία. Η εργατική τάξη είναι αυτή που συνεχώς ανανεώνεται μέσα στον καπιταλισμό, παλιές βιομηχανίες και ολόκληροι κλάδοι καταστρέφονται, καινούργιοι δημιουργούνται, κι αυτό σημαίνει όχι μόνο ότι καινούργια κομμάτια μπαίνουν στην παραγωγή και στην οικονομία, αλλά και με καινούργιες συνθήκες απασχόλησης. Η δύναμη των νέων τμημάτων της τάξης δεν προστίθεται αυτόματα στις κατακτήσεις των παλιότερων. Πρόκειται για μια διαδικασία που απαιτεί πολιτικές πρωτοβουλίες και παρεμβάσεις.

Οι αγρότες του Νότου της Ιταλίας που μετανάστευσαν στα εργοστάσια της Βόρειας Ιταλίας για να βρουν δουλειά πρωτοστάτησαν στις άγριες απεργίες της δεκαετίας του '60, αλλά χωρίς εμπειρία ούτε από συνδικάτα, ούτε από κόμματα της αριστεράς. Οι Μαύροι του νότιων πολιτειών των ΗΠΑ που πήγαν στο Βορρά βρέθηκαν σε γκέτο και πρωτοστάτησαν στο κίνημα ενάντια στις ρατσιστικές διακρίσεις. Έγιναν η φλόγα μεγάλων εξεγέρσεων, ξεσήκωσαν τους απεργούς στην αυτοκινητοβιομηχανία του Ντήτροϊτ, αποτέλεσαν τη μαγιά για τους Μαύρους Πάνθηρες, αλλά χρειάστηκε μεγάλη διαδρομή για τη σύνδεση και την κοινή πάλη με τους άλλους εργάτες και εργάτριες.

Η ύπαρξη και η παρέμβαση της επαναστατικής αριστεράς μπορεί να συντομεύσει αυτή τη διαδρομή. Γίνεται εφικτό η εργατική τάξη να αποκτήσει επαναστατική συνείδηση και να κερδηθεί στις επαναστατικές ιδέες. Η καλύτερη περιγραφή είναι αυτή που κάνει ο Λούκατς στο βιβλίο που έχει αφιερώσει στον Λένιν και στο ρόλο που έπαιξε με τη δημιουργία του επαναστατικού κόμματος στη Ρωσία το 1902, δεκαπέντε χρόνια πριν από τον Οκτώβρη του 1917 και τρία χρόνια πριν ξεσπάσει η επανάσταση του 1905.

«Το επαναστατικό κόμμα είναι η χειροπιαστή ενσάρκωση της προλεταριακής ταξικής συνείδησης. Το ζήτημα της οργάνωσης των πρωτοπόρων εργατών καθορίζεται από την αντίληψη που έχουν για τον τρόπο με τον οποίο το προλεταριάτο θα κατακτήσει πραγματικά τη δική του ταξική συνείδηση και θα γίνει το ίδιο ικανό να την κάνει δική του ολοκληρωμένα.

(...) Αυτό δεν γίνεται από μόνο του είτε μέσα από τη μηχανιστική ανάπτυξη των οικονομικών δυνάμεων του καπιταλισμού είτε μέσα από

την απλή οργανική άνοδο του μαζικού αυθορμητισμού.

(...) Η επανάσταση δεν είναι εφικτή χωρίς μια πλήρη πανεθνική κρίση. Αλλά, όσο πιο βαθιά είναι η κρίση, τόσο πιο πολύπλοκα είναι τα ενστικτώδη κινήματα που την διαπερνούν και άλλο τόσο μεταβλητός και συγχυσμένος θα είναι ο συσχετισμός δυνάμεων ανάμεσα στις δυο τάξεις που η σύγκρουσή τους καθορίζει το τελικό αποτέλεσμα – την αστική τάξη και το προλεταριάτο. Αν το προλεταριάτο θέλει να κερδίσει αυτή τη μάχη, τότε πρέπει να ενθαρρύνει κάθε τάση που συμβάλει στη διάλυση της αστικής κοινωνίας και να κάνει τα πάντα για να συσπειρώσει κάθε ξέσπασμα – ακόμα και το πιο στοιχειώδες και συγχυσμένο – μέσα στη συνολική επαναστατική διαδικασία.

(...) Γι' αυτό, η αντίληψη του Λένιν για το κόμμα συνδυάζει τη στρατολόγηση μελών με προλεταριακή ταξική συνείδηση μαζί με την πολύπλευρη αλληλεγγύη για όλους τους καταπιεσμένους της καπιταλιστικής κοινωνίας.[1]

Αυτή η διαδικασία ήταν ορατή μέσα στον Μάη του '68, έστω και αν δεν μπόρεσε να ολοκληρωθεί. Η μετακίνηση, το ξεκαθάρισμα, η συλλογική εμπειρία και δράση της εργατικής τάξης έγινε με άλματα και άφησε αποτελέσματα στη συνείδηση της τάξης. Όχι μόνο με την αναβίωση της επαναστατικής παράδοσης αλλά και με τα προχωρήματα της πάλης ενάντια στον ρατσισμό, στον σεξισμό, όλες τις μορφές καταπίεσης του σύγχρονου καπιταλισμού. Αυτό μπορεί να συμβεί ξανά και σε μια περίοδο με αγώνες όπως σήμερα.

Ο ρόλος τους επαναστατικού κόμματος σε όλες αυτές τις περιόδους είναι αναντικατάστατος και καθοριστικός για την πορεία και τις εξελίξεις. Για να μπορούν οι εργάτες να ξεπεράσουν τον έλεγχο της συνδικαλιστικής γραφειοκρατίας και του ρεφορμισμού που μπαίνει εμπόδιο στην ανάπτυξη των αγώνων. Το 1968 οι τρεις συνομοσπονδίες της Γαλλίας (CGT, FO και CFDT) αναγκάστηκαν να καλέσουν στις 13 Μάη σε πανεργατική απεργία αλλά στη συνέχεια έκαναν κάθε προσπάθεια για να σπάσουν τις εργατικές καταλήψεις. Την ίδια περίοδο τα κόμματα της αριστεράς στη Δύση πρόβαλαν σαν σοσιαλιστική προοπτική τα καθεστώτα του ανατολικού μπλοκ, σαν απελευθερωτική δύναμη τα ρώσικα τανκς που το 1956 εισέβαλαν στην Ουγγαρία και το 1968 στην Τσεχοσλοβακία. Αυτές οι αυταπάτες ανήκουν στο παρελθόν.

Η αλλαγή από τότε ως σήμερα δεν είναι μόνο ότι το εργατικό κίνημα είναι πολύ μεγαλύτερο από τότε, αλλά και πολύ πιο έμπειρο. Η μεγάλη όμως διαφορά είναι η παρουσία και οι δυνατότητες που έχει όχι γενικά η αριστερά αλλά κύρια η επαναστατική αριστερά σήμερα. Έχει τη δυνατότητα να οργανώνει τα δίκτυα της εργατικής τάξης μέσα στους χώρους δουλειάς και κλάδους, να την ενώνει, να συγκρούεται με τη γραφειοκρατία, να την αναγκάζει να κηρύττει απεργίες και όπου αρνείται, να προχωράει βάζοντας μπροστά την οργανωμένη δύναμη και δίκτυα. Έχει τη δυνατότητα να μπαίνει μπροστά και να οργανώνει τις μάχες ενάντια στον ρατσισμό και τους φασίστες – ενάντια στην καταπίεση, τον σεξισμό και τις διακρίσεις - κερδίζοντας τα δίκτυα της τάξης σ' αυτά.

Οι εργατικοί αγώνες και το πώς θα καθορίσουν τον 21ο αιώνα είναι το μεγάλο στοίχημα που θα εξαρτηθεί ξανά και ξανά από την ύπαρξη των επαναστατικών κομμάτων. Η εργατική τάξη θα χρειαστεί όσο ποτέ στον καινούργιο αιώνα το επαναστατικό κόμμα που θα συσπειρώσει την πρωτοπορία της.

Σημειώση

1. Georg Lukcs, Lenin, NBL, London 1970



Αντιπολεμική διαδήλωση στην αμερικάνικη πρεσβεία (Grosvenor sq). Μάρτης 1968.



Τα νοσοκομεία βρέθηκαν στην πρώτη γραμμή του αγώνα για προσλήψεις.

Το κίνημα για τις προσλήψεις

Ο Λέανδρος Μπόλαρης εξηγεί γιατί αυτή είναι μια μάχη για όλη την εργατική τάξη.

Η άνοιξη έχει μπει με ένα μπαράζ κινητοποιήσεων σε σχολεία-δήμους-νοσοκομεία. Το κοινό νήμα που τις συνδέει είναι το αίτημα για να μείνουν στη δουλειά οι χιλιάδες εργαζόμενοι και εργαζόμενες που δουλεύουν με «ελαστικές» εργασιακές σχέσεις. Δηλαδή για να γίνουν από «συμβασιούχοι», «παρατασιούχοι», «ΟΑΕΔίτες», «επικουρικοί», «αναπληρωτές», εργαζόμενοι με μόνιμη και σταθερή δουλειά. Η νίκη αυτών των αγώνων θα σημάνει μια μεγάλη ρωγμή στις μνημονιακές δεσμεύσεις της κυβέρνησης Τσίπρα-Καμμένου.

Τέτοιες νίκες θα ανοίξουν το δρόμο για ένα κίνημα που θα επιβάλλει όχι μόνο την μονιμοποίηση των «ελαστικά» εργαζόμενων αλλά και προσλήψεις δεκάδων χιλιάδων εργαζόμενων για να καλύψουν τις ανάγκες που έχουν όλες οι υπηρεσίες και χρειάζεται η εργατική τάξη για να δει τη ζωή της να βελτιώνεται αντί να χειροτερεύει.

Η μάχη για τις προσλήψεις αφορά ολόκληρη την εργατική τάξη, όχι μόνο τους εργαζόμενους στο δημόσιο. Είναι μάχη ενάντια στην ανεργία, ενάντια στην επέκταση των «ελαστικών» εργασιακών σχέσεων, μάχη για την υπεράσπιση και το άπλωμα του συνδικαλισμού. Είναι, παράλληλα, μια κεντρική πολιτική μάχη στην αναμέτρηση για το ποια τάξη θα φορτωθεί το βάρος της «επιστροφής στην κανονικότητα» που ευαγγελίζεται η κυβέρνηση.

Ανάγκες

Η άποψη ότι για την κρίση φταίει το «υπερτροφικό δημόσιο» με τις στρατιές των τεμπέληδων εργαζόμενων ήταν εξαρχής ένας μύθος του νεοφιλελευθερισμού. Σύμφωνα με μια μελέτη του Ινστιτούτου της ΓΣΕΕ, στην περίοδο 1995-2008 το 22% των εργαζόμενων στην Ελλάδα δούλευε στον ευρύτερο Δημόσιο τομέα, ένα ποσοστό ανάλογο με εκείνο της Βρετανίας και κατά πολύ μικρότερο από εκείνο της Γαλλίας ή της Δανίας. Επίσης, *«η μισθολογική δαπάνη στον δημόσιο τομέα στην Ελλάδα ήταν στα ίδια επίπεδα με την αντίστοιχη μέση δαπάνη στην ΕΕ-15 (10,9% έναντι 10,8% του ΑΕΠ αντίστοιχα)»*.[1]

Η μνημονιακή πολιτική του παγώματος των προσλήψεων έχει σημάνει δραστική μείωση του προσωπικού σε όλο το δημόσιο και τις πρώην ΔΕΚΟ. Το προσωπικό μειώνεται συνολικά, και οι όποιες προσλήψεις γίνονται αφορούν «έκτακτο» προσωπικό. Μια μελέτη του Κοινωνικού Πολύκεντρου της ΑΔΕΔΥ δίνει τα εξής στοιχεία:

«Η απασχόληση στο Δημόσιο στο πλαίσιο των περιοριστικών μέτρων που δέχεται κατά την περίοδο της κρίσης και των πολιτικών των μνημονίων (2009-16) παρουσιάζει σημαντική μείωση κατά 21,9% παράλληλα με τη δραματική συρρίκνωση της συνολικής απασχόλησης και της πρωτοφανούς εκτόξευσης της ανεργίας. Το τακτικό προσωπικό του Δημοσίου έχει μειωθεί κατά 128.930

εργαζόμενους κατά την εν λόγω περίοδο ενώ το ποσοστό αναπλήρωσής του στη βάση της σχέσης αποχωρήσεων/προσλήψεων είναι μόλις 15,6%. Στο τακτικό προσωπικό του υποχωρεί συνεχώς το εργασιακό καθεστώς του δημοσίου υπαλλήλου και λειτουργού υπέρ των σχέσεων εργασίας αορίστου χρόνου που αντιπροσωπεύουν το 28,5% των 'τακτικών' προσλήψεων για το 2016. Παράλληλα με τη μείωση του τακτικού προσωπικού αυξάνεται συνεχώς η παρουσία του έκτακτου που σήμερα συνθέτει το 13,2% της συνολικής απασχόλησης στο Δημόσιο».[2]

Το πάγωμα των προσλήψεων έχει χτυπήσει ιδιαίτερα χώρους και υπηρεσίες που συνδέονται άμεσα με τη ζωή ολόκληρης της εργατικής τάξης και των φτωχότερων στρωμάτων της κοινωνίας. Συγκεκριμένα, τα σχολεία και την εκπαίδευση συνολικότερα, τα νοσοκομεία και τους δήμους. Όπως αναφέρει σε άλλο σημείο η ίδια μελέτη: *«Σε επίπεδο απόλυτων αριθμών οι μεγαλύτερες μειώσεις τακτικού προσωπικού κατά την περίοδο 2012-15 εντοπίζονται στους χώρους της παιδείας (17.803), της υγείας (13.708) και των ΟΤΑ (11.831)».*

Με άλλα λόγια, αν αύριο όλος αυτός ο κόσμος «εξαφανιζόταν» από τις θέσεις του, πολύ απλά τα σχολεία, οι δήμοι και τα νοσοκομεία δεν θα μπορούσαν να λειτουργήσουν, έστω όπως λειτουργούν τώρα με τους εξοντωτικούς ρυθμούς, τις ελλείψεις σε υλικά και υποδομή, και το βάρος που αυτά φορτώνουν στους εργαζόμενους στις σχετικές υπηρεσίες και στους εργαζόμενους που τις χρησιμοποιούν.

Η πραγματικότητα είναι ότι χρειάζονται δεκάδες χιλιάδες προσλήψεις για να καλυφτούν οι ανάγκες οι οποίες μεγαλώνουν καθημερινά. Για παράδειγμα, οι περικοπές στους μισθούς και οι απολύσεις έχουν σπρώξει περισσότερο κόσμο στο δημόσιο σύστημα υγείας. Όμως, όπως αναφέρει σε μια πρόσφατη ανακοίνωσή της η ΟΕΝΓΕ, η ομοσπονδία των νοσοκομειακών γιατρών, για την πολιτική της κυβέρνησης σ' αυτό το ζήτημα:

«Οι προσλήψεις που έχει εξαγγείλει για το 2018, 1.500 θέσεις μόνιμων γιατρών και περίπου 1000 μόνιμες θέσεις λοιπού προσωπικού σε ειδικότητες, τμήματα και νοσοκομεία που σήμερα καλύπτουν οι επικουρικοί εργαζόμενοι, είναι σταγόνα στον ωκεανό των χιλιάδων κενών οργανικών θέσεων, που σύμφωνα με τους κουτσουρεμένους, από το 2012, οργανισμούς και τις πιο μετριοπαθείς εκτιμήσεις, αγγίζουν τις 26.500. Άλλωστε η μέχρι τώρα εμπειρία δείχνει πως και από αυτές τις μόνιμες θέσεις που προκηρύσσονται, οι διαδικασίες ολοκληρώνονται και γίνονται πραγματικοί διορισμοί μόνο σε ένα μικρό ποσοστό τους».[3]

Το ίδιο ισχύει και αλλού. Τον Φλεβάρη, με αφορμή τη ρύθμιση της κυβέρνησης για τη δίχρονη προσχολική αγωγή, δυο συνδικαλιστές από τους δασκάλους και τους ΟΤΑ επεσήμαναν στην Εργατική Αλληλεγγύη:

«Η κυβέρνηση στο νομοσχέδιο για το Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής νομοθετεί την εφαρμογή της δίχρονης υποχρεωτικής προσχολικής αγωγής. Με μια πρώτη ματιά φαίνεται ότι υλοποιεί ένα παλιό αίτημα του εκπαιδευτικού κινήματος. Είναι όμως έτσι;

Για να εφαρμοστεί το συγκεκριμένο μέτρο απαιτούνται χιλιάδες μόνιμοι διορισμοί νηπιαγωγών και δημιουργία νέων νηπιαγωγείων. Αυτό δεν έχει εξασφαλιστεί. Πουθενά δεν φαίνεται να έχει εξασφαλιστεί η χρηματοδότηση για να δημιουργηθούν νέα νηπιαγωγεία όπως έγινε από το 2006 έως το 2010, που χτίστηκαν 392 νέα νηπιαγωγεία.

Όπως και οι 20.000 διορισμοί που είχαν υποσχεθεί, έτσι και το ζήτημα της εφαρμογής της δίχρονης υποχρεωτικής προσχολικής εκπαίδευσης θα εξαρτάται από την πορεία των οικονομικών της χώρας. Νέα νηπιαγωγεία και νηπιαγωγούς θα έχουμε μόνο αν μπορούν να χωρέσουν στην επίτευξη των πλεονασμάτων του 3,5%».[4]

Μετά από τόσα χρόνια επιβολής των μνημονίων, οι ελλείψεις προσωπικού σε όλους αυτούς τους κρίσιμους τομείς είναι απελπιστικές. Τώρα που ο Τσίπρας και οι υπουργοί του ισχυρίζονται ότι φτάνουμε στο τέλος των μνημονίων και γι' αυτό πρέπει να κάνουμε υπομονή, τώρα είναι η κατάλληλη στιγμή για να στηρίξουμε και να κλιμακώσουμε αυτούς τους αγώνες. Πραγματική έξοδος από τα μνημόνια είναι οι μαζικοί διορισμοί και οι μονιμοποιήσεις, όχι η πιστή εφαρμογή των απαγορεύσεων για «να δείξουμε αξιοπιστία στις αγορές».

Ανεργία

Το σπάσιμο της μνημονιακής πολιτικής του παγώματος των προσλήψεων και της επέκτασης των «ελαστικών» σχέσεων στο ευρύτερο δημόσιο, είναι πραγματική απάντηση στην ανεργία, όχι η «ανακύκλωση» των ανέργων για την οποία έχουν καταντήσει να υπερηφανεύονται ο Τσίπρας και οι υπουργοί του.

Η κυβέρνηση διαφημίζει ότι η ανεργία πέφτει. Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις της Eurostat τον Δεκέμβρη του 2017 το ποσοστό της ανεργίας ήταν στο 20,8% σε σχέση με το 23,4% του Δεκέμβρη του 2016.[5] Χαρακτηριστική είναι η ανακοίνωση του υπουργείου Εργασίας, στις αρχές Απρίλη:

«Αύξηση της μισθωτής απασχόλησης στον ιδιωτικό τομέα και την υψηλότερη επίδοση για τον μήνα Μάρτιο, από το 2001 έως σήμερα, κατέγραψαν τα αποτελέσματα του Πληροφοριακού Συστήματος «ΕΡΓΑΝΗ». Συγκεκριμένα, το ισοζύγιο προσλήψεων – αποχωρήσεων του Μαρτίου 2018 είναι θετικό κατά 55.494 νέες θέσεις εργασίας... Παράλληλα, την υψηλότερη επίδοση, από το 2001 έως σήμερα, καταγράφει και το ισοζύγιο προσλήψεων - αποχωρήσεων για το τρίμηνο Ιανουάριος - Μάρτιος 2018, το οποίο είναι θετικό κατά 55.580 νέες θέσεις εργασίας».[6]

Πρόκειται για μικρή μείωση της ανεργίας, ιδιαίτερα αν εξετάσουμε τους απόλυτους αριθμούς. Τον Γενάρη η ΕΛΣΤΑΤ κατέγραψε 977.000 άνεργους/ες σε σχέση με

κάτι παραπάνω από ένα εκατομμύριο τον Γενάρη του 2016. Όμως, ακόμα και αυτή η αναιμική βελτίωση συνοδεύεται από χαμηλούς μισθούς και σε επέκταση των «ευέλικτων» σχέσεων εργασίας. Όχι μόνο στην Ελλάδα αλλά και στην ΕΕ και στις ΗΠΑ.

Το 2017, το 54% περίπου των προσλήψεων που έγιναν αφορούσαν θέσεις «ελαστικής» και συγκεκριμένα μερικής απασχόλησης. Η μέση αμοιβή αυτών των εργαζόμενων είναι 395 ευρώ στην καλύτερη περίπτωση.

Ουσιαστικά, η κυβέρνηση της «πρώτης φορά αριστερά» μας λέει ότι η ανεργία θα αντιμετωπιστεί επειδή οι «αγορές» θα δείξουν εμπιστοσύνη μετά την επιτυχή ολοκλήρωση του «προγράμματος» και θα ανοίξουν τις δουλειές. Στην πραγματικότητα, αυτό σημαίνει συνέχιση της πολιτικής της «δημοσιονομικής πειθαρχίας» με τα τερατώδη πλεονάσματα του προϋπολογισμού που βγαίνουν από τις περικοπές και το πάγωμα των προσλήψεων και ταυτόχρονα από τη διάλυση των εργασιακών σχέσεων. Μόνο στους αγώνες μας μπορούμε να στηριχτούμε για να σπάσουμε αυτόν τον φαύλο κύκλο.

Αναπαραγωγή

Ταυτόχρονα, όμως, το αίτημα των μαζικών προσλήψεων μόνιμου προσωπικού με αξιοπρεπείς μισθούς και συνθήκες εργασίας ανοίγει ένα συνολικότερο ζήτημα. Αν η «έξοδος από τα μνημόνια» θα γίνει με τους όρους των εργατών ή των καπιταλιστών. Θα κρίνει με άλλα λόγια και τη ζωή της εργατικής τάξης, τις συνθήκες αναπαραγωγής της εργατικής της δύναμης συνολικά, από τα μεροκάματα μέχρι το λεγόμενο «κοινωνικό μισθό» και τις συνθήκες εργασίας.

Το εργατικό κίνημα από την έκρηξη της μεταπολίτευσης και στα επόμενα χρόνια δεν έχτισε μόνο τα συνδικάτα και κέρδισε δημοκρατικές ελευθερίες.[7] Έδωσε ώθηση και στην επέκταση αυτού που αποκαλείται «κράτος πρόνοιας». Από το Εθνικό Σύστημα Υγείας (ΕΣΥ) μέχρι τους δημόσιους παιδικούς σταθμούς και την επέκταση των κοινωνικών ασφαλίσεων, του ΙΚΑ, για παράδειγμα. Όλα αυτά δεν ήταν χάρισμα, προϊόν μιας «κοινωνικής συμφωνίας», ενός «συμβολαίου». Όπως αναφέρει μια μελέτη για τον «κοινωνικό μισθό» στην περίοδο 1958-1995:

«Η πτωτική περίοδος του καθαρού κοινωνικού μισθού συνέπεσε με μια αυξητική τάση της απεργιακής δραστηριότητας μέχρι το 1980, οπότε είναι πιθανό η αύξηση των κοινωνικών δαπανών που ακολούθησε να ερμηνευθεί ως απάντηση στα αιτήματα των εργαζομένων στην προηγούμενη περίοδο... η Ελλάδα, εκκινώντας από χαμηλή βάση το 1980, ήταν από τις χώρες που αύξησαν τις κοινωνικές δαπάνες σημαντικά, υπερδιπλασιάζοντας το ποσοστό τους στο ΑΕΠ».[8]

Αυτή η επέκταση συνοδεύτηκε από μια αύξηση των μισθωτών που απασχολούνταν σε αυτούς τους κλάδους με σταθερές σχέσεις εργασίας, τα δικαιώματα που εξασφάλιζε ο συνδικαλισμός.

Ποτέ το κόστος της αναπαραγωγής της εργατικής δύναμης δεν το επωμίζονταν οι καπιταλιστές ακόμα και στις περιόδους της «άνθησης» του κράτους πρόνοιας. Τα αστικά κράτη το κάλυπταν μέσω της φορολόγησης των εργατών, των κρατήσεων σε μισθούς για ασφάλιση κλπ. Αυτό ισχύει διεθνώς, ισχύει και στην περίπτωση του ελληνικού καπιταλισμού. Όπως αναφέρει η σχετική μελέτη: *«Είναι φανερό ότι η επέκταση της κρατικής δραστηριότητας στον χώρο της αναπαραγωγής της εργατικής τάξης συνοδεύτηκε από την επέκταση της φορολογικής βάσης, που αναπόφευκτα επιβάρυνε όλο και περισσότερο το ακαθάριστο εισόδημα των μισθωτών εργαζομένων».*[9]

Όμως, σε περιόδους «ισχνών αγελάδων» για το σύστημα, η άρχουσα τάξη προσπαθεί να μετακυλήσει ακόμα περισσότερο το κόστος στις πλάτες των εργατών και των εργατριών. Ο Κρις Χάρμαν εξηγούσε στο βιβλίο του για τον σύγχρονο καπιταλισμό ότι:

«Τα κράτη υφίστανται πιέσεις παρόμοιες με αυτές που ασκούνται σε μεγάλες επιχειρήσεις όταν βρίσκονται έξαφνα αντιμέτωπες με τον ανταγωνισμό - την πίεση να ανασυγκροτήσουν και να αναδιοργανώσουν τις λειτουργίες τους ώστε να συμβαδίζουν με το νόμο της αξίας. Από τη μια μεριά αυτό σημαίνει προσπάθειες επιβολής στους εργαζόμενους σε αυτές τις υπηρεσίες ρυθμών δουλειάς και αμοιβής ανάλογα με αυτά που εφαρμόζουν οι πιο ανταγωνιστικές βιομηχανικές επιχειρήσεις. Από την άλλη, σημαίνει περικοπές στις κοινωνικές παροχές ώστε να περιορίζονται, όσο αυτό είναι δυνατόν, σχεδόν αποκλειστικά στην εξυπηρέτηση της εργατικής δύναμης που είναι απαραίτητη για την καπιταλιστική συσσώρευση - και με τρόπο τέτοιο ώστε οι 'πάροχοι' αυτής της εργατικής δύναμης να την προσφέρουν με το μισθό που τους προσφέρεται χωρίς πολλά-πολλά... Οι δημόσιες δαπάνες έχουν γίνει μια κεντρική εστία της ταξικής πάλης με έναν τρόπο που δεν ίσχυε την εποχή του Μαρξ».[10]

Η μάχη για τις προσλήψεις γίνεται η αιχμή αυτής της «κεντρικής εστίας της ταξικής πάλης». Η επέκταση του «κράτους πρόνοιας» σε όλη την μεταπολεμική περίοδο ήταν αποτέλεσμα και των αναγκών του κεφαλαίου μετά τις καταστροφές του Δεύτερου Παγκοσμίου Πολέμου. Καμιά σύγχρονη κοινωνία δεν μπορεί να λειτουργήσει χωρίς ένα εκτεταμένο δίκτυο σχολείων, πανεπιστημίων, νοσοκομείων και άλλων δομών υγείας, υπηρεσιών που εξασφαλίζουν τη δημόσια υγιεινή στις μεγαλουπόλεις, για να αναφέρουμε μόνο κάποια παραδείγματα. Η πάλη του εργατικού κινήματος έκρινε πολλές φορές τα όρια αυτών των δικτύων και του «οφέλους» που αποκτούσε η εργατική τάξη.

Σήμερα, η πάλη για να μην ιδιωτικοποιηθούν αυτές οι υπηρεσίες, αντίθετα να ενισχυθούν με χρηματοδότηση για μαζικές προσλήψεις έρχεται σε σύγκρουση με βασικές επιλογές του κεφαλαίου. Ταυτόχρονα, βάζει την εργατική τάξη στη θέση



Απεργοί "εργολαβικοί" των ΕΛΠΕ

του συλλογικού υπερασπιστή, με τις δικές της ταξικές μεθόδους πάλης και αιτήματα, της μεγάλης πλειοψηφίας της κοινωνίας που η ζωή της εξαρτάται από την ύπαρξη καλής δημόσιας υγείας, παιδείας, παιδικών σταθμών κλπ. Γι' αυτό είναι ένα αίτημα μεταβατικό, αντικαπιταλιστικό: δένει τις άμεσες ανάγκες του σήμερα με την προοπτική της εργατικής τάξης να απελευθερώσει όλη την κοινωνία από τα δεσμά του κέρδους.

Έχουμε τη δύναμη;

Τον Ιούνη του 2017, η κυβέρνηση μέσω απόφασης του Ελεγκτικού Συνεδρίου προσπάθησε να πετάξει στο δρόμο χιλιάδες συμβασιούχους-παρατασιούχους που εργάζονταν στους ΟΤΑ. Ήταν μια κίνηση ανάλογη με το «μαύρο» των Σαμαροβενιζέλων στην ΕΡΤ το 2013, δηλαδή ένα γρήγορο χτύπημα που δεν θα άφηνε, υποτίθεται, περιθώρια για αντιδράσεις. Αυτοί οι υπολογισμοί διαψεύστηκαν. Η ηγεσία της ΠΟΕ-ΟΤΑ αποφάσισε καταλήψεις σε αμαξοστάσια και άλλα κτίρια των ΟΤΑ. Τέτοιες αποφάσεις είχε πάρει και σε άλλες στιγμές, αλλά αυτή τη φορά η πίεση από τα κάτω δημιούργησε ένα κίνημα που επέβαλε απεργία σε όλους τους ΟΤΑ. Κι όπως ανέφερε στο ρεπορτάζ της η Εργατική Αλληλεγγύη: «*Από την Κυριακή 18/6, σχεδόν το σύνολο των δημοτικών αμαξοστάσιων σε όλη τη χώρα παραμένουν υπό κατάληψη και οι απεργοί έχουν ήδη γεμίσει δύο φορές τους δρόμους της Αθήνας, μία στην μαζική 24ωρη απεργία την Πέμπτη 22/6 και μία στη στάση εργασίας τη Δευτέρα 26/6*».

Ο ξεσηκωμός αγκάλιασε τους μόνιμους εργαζόμενους στους ΟΤΑ. Δουλεύουν πλάι-πλάι με τους «συμβασιούχους». Έχουν την εμπειρία παλιότερων αγώνων στους δήμους που έχουν κατακτήσει αλλεπάλληλες «μονιμοποιήσεις» από τη δεκαετία του '80 κιόλας. Έχοντας να αντιμετωπίσει αυτή την πίεση από τα κάτω, η ηγεσία της ΠΟΕ-ΟΤΑ εγκατέλειψε γρήγορα κάθε δεύτερη σκέψη. Κι όχι μόνο αυτή. Η μαζική δυναμική συμμετοχή στην απεργία υποχρέωσε ηγεσίες που έχουν την τάση να καλούν ξεχωριστές συγκεντρώσεις σε άλλες περιστάσεις να σεβαστούν την ενότητα των απεργών.

Ακόμα πιο σημαντικό, η απεργία στους δήμους στρίμωξε την κυβέρνηση. Ο Τσίπρας δεν συνηθίζει να συναντιέται με αντιπροσωπείες απεργών, προτιμάει τις συναντήσεις στο Νταβός. Κι όμως, συναντήθηκε με την ΠΟΕ-ΟΤΑ και μαζί με τον Σκουρλέτη έσπευσαν στην αναζήτηση «φόρμουλας» για το τερματισμό των κινητοποιήσεων. Ένα σχεδόν χρόνο μετά, οι «παρατασιούχοι» των δήμων ξαναβγαίνουν σε κινητοποιήσεις για να μη χάσουν τη δουλειά τους.

Η μάχη για τις προσλήψεις είναι ξεκινημένη από καιρό. Ίσως η πρώτη απεργία μετά την πρώτη εκλογική νίκη του ΣΥΡΙΖΑ ήταν αυτή που κήρυξε η ΠΟΕΔΗΝ κι η ΕΙΝΑΠ στα νοσοκομεία και στο κέντρο των αιτημάτων της είχε τις προσλήψεις προσωπικού, στις 20 Μάη του 2015. Ο Τσίπρας είχε επισκεφτεί επίσημα το υπουργείο Υγείας και είχε υποσχεθεί 4.500 προσλήψεις για να αντιμετωπιστεί η δραματική κατάσταση που είχαν φέρει στο ΕΣΥ οι περικοπές. Όμως, αυτό που έκανε η κυβέρνηση ήταν να στραγγίσει και τα νοσοκομεία από τα ταμειακά τους διαθέσιμα για να ξεπληρώσει τις δόσεις του χρέους. Η απεργία και η πανελλαδική διαδήλωση στην Αθήνα είχαν μαζική συμμετοχή.

Το Συντονιστικό Πρωτοβάθμιων Σωματείων, Επιτροπών Αγώνα και Εργαζόμενων των Νοσοκομείων που είχε ήδη συγκροτηθεί έπαιξε κεντρικό ρόλο σε εκείνη τη μεγάλη μάχη. Όπως έγραφε στο κάλεσμά του: «*Ήδη μια σειρά νοσοκομεία έχουν ξεκινημένες αγωνιστικές κινητοποιήσεις, ενώ οι γιατροί ξεσηκώνονται απλώνοντας τις επισχέσεις εργασίας παντού, ενάντια στην απλήρωτη εργασία. Με γενικές συνελεύσεις, εξορμήσεις στους χώρους δουλειάς και τις γειτονιές, με επιτροπές αγώνα και περιφρουρήσεις, να εξασφαλίσουμε τη μαζική συμμετοχή στην απεργία και στη συγκέντρωση από κάθε νοσοκομείο και κάθε σωματείο... να κερδίσουμε με τους αγώνες μας λεφτά για τα απλήρωτα, χρηματοδότηση για την υγεία, μαζικές προσλήψεις μόνιμου προσωπικού, δημόσια δωρεάν υγεία και περίθαλψη*».[11]

Αυτή η διαρκής οργανωμένη πίεση από τα κάτω, με «μικρούς» και μεγαλύτερους αγώνες, έχει υποχρεώσει τις συνδικαλιστικές ηγεσίες στο χώρο της υγείας να κηρύττουν απεργιακές κινητοποιήσεις για να μην απολυθεί κανένας «εργολαβικός» ή «επικουρικός», για να γίνουν μαζικές προσλήψεις. Το παράδειγμα του Συντονιστικού στα Νοσοκο-

μεία μπορεί να απλωθεί παντού.

Όλη η εργατική τάξη μπορεί να ενωθεί στην πάλη για προσλήψεις με σταθερές σχέσεις εργασίας, δηλαδή δικαιώματα, συλλογικές συμβάσεις και συνδικαλισμό. Στις αρχές του Απρίλη, οι «εργολαβικοί» εργαζόμενοι στα διυλιστήρια της Θεσσαλονίκης της Ελευσίνας και του Ασπρόπυργου κατέβηκαν σε 48ωρη και 24ωρη απεργία αντίστοιχα. Διεκδικούσαν να πάψει το καθεστώς των «ελαστικών σχέσεων» με βάση το οποίο διοίκηση και εργολαβικές εταιρείες ανανεώνουν τρεις φορές τις συμβάσεις τους ορισμένου χρόνου, και μετά τους «απολύουν» για 45 μέρες για να μην αποκτήσουν τα δικαιώματα που απορρέουν από τη μετατροπή των συμβασεών τους σε αορίστου.

Ο πρόεδρος του σωματείου τους δήλωνε στην Εργατική Αλληλεγγύη:

«Χρόνια τώρα εκατοντάδες εργαζόμενοι βρίσκονται όμηροι των εργολάβων αφού η διοίκηση αρνείται να προχωρήσει σε μόνιμες προσλήψεις. Προσωπικά εργάζομαι 9 χρόνια στα ΕΛΠΕ σαν εργολαβικός ενώ υπάρχουν συνάδελφοι που εργάζονται πάνω από 15 χρόνια. Και μιλάμε για πάνω από 1.300 εργολαβικούς εργαζόμενους σε όλο τον όμιλο... Παλεύουμε για αυξήσεις στα κατώτατα ημερομίσθια, για τα επιδόματα γάμου, ανθυγιεινής εργασίας, βάρδιας και τις τριετίες μας, για να μπει ένα τέλος στην απλήρωτη εργασία και απόδοση σωστής ασφαλιστικής κάλυψης... Διεκδικούμε από τους μόνιμους συναδέλφους μας να μας στηρίξουν. Μόνιμοι και εργολαβικοί δεν έχουμε να χωρίσουμε τίποτα. Αντιθέτως η διασφάλιση αξιοπρεπών συνθηκών εργασίας για εμάς θα δυναμώσει τον αγώνα ενάντια στην συνολική ιδιωτικοποίηση που ετοιμάζει η κυβέρνηση. Σαν σωματείο εργολαβικών γνωρίζουμε πως η πλήρης ιδιωτικοποίηση θα σημάνει χτύπημα των εργασιακών δικαιωμάτων για όλους μας μόνιμους και εργολαβικούς».[12]

Η απεργία είχε την υποστήριξη όλων των σωματείων του κλάδου, της Ομοσπονδίας Ενέργειας και του Εργατικού Κέντρου Αθήνας. Το σωματείο των «εργολαβικών» έχει ενάμιση χρόνο ζωής και η *«πρώτη απεργία των 'σκλάβων' στα διυλιστήρια»*[13] έγινε είδηση σε εφημερίδες και κανάλια.

Οι αγώνες ξεσπάνε, οι αντιστάσεις δυναμώνουν, το ζήτημα είναι αυτές οι μάχες να κλιμακωθούν και να γενικευτούν, αντιμετωπίζοντας και τις προσπάθειες της κυβέρνησης να κατακερματίσει τις αντιστάσεις πότε δίνοντας υποσχέσεις πότε καλύπτοντας τις επιθέσεις της με τη γλώσσα παλιών αιτημάτων του κινήματος. Γι' αυτή την προοπτική παλεύει ο Συντονισμός ενάντια στα Μνημόνια, που συσπειρώνει αγωνιστές και αγωνίστριες από δημόσιο και ιδιωτικό τομέα. *«Χρειάζεται όλα αυτά τα επιμέρους μέτωπα που κινητοποιούνται για τον ίδιο σκοπό να ενωθούν, να συντονίσουν τα βήματα τους για να μην απολυθεί κανένας, να μονιμοποιηθεί όλος ο κόσμος που δουλεύει και καλύπτει πάγιες και διαρκής ανάγκες και να γίνουν μαζικές προσλήψεις μόνιμου προσωπικού».*[14]

Οι επιθέσεις των μνημονίων δεν έχουν κατακερματίσει την εργατική τάξη, ανοίγοντας ένα χάσμα ανάμεσα στους «βολεμένους» και τους «κολασμένους». Δεν την έχουν μετατρέψει σε μια μάζα απελπισμένων ανθρώπων που είναι διατεθειμένη να αποδεχτεί μοιρολατρικά την «κανονικότητα» των χαμηλών μισθών, και των «ελαστικών» εργασιακών σχέσεων. Αντίθετα, παλεύει και οργανώνεται.

Η Αριστερά χρειάζεται να μπει μπροστά και να βάλει ψηλά στις προτεραιότητές της τη μάχη για τις προσλήψεις. Να δώσει τη μάχη στα συνδικάτα για να ξεκινήσουν απεργίες με αυτά τα αιτήματα. Οι ανακοινώσεις κι οι καταγγελίες για το μνημονιακό σφαγείο της κυβέρνησης είναι καλές, αλλά δεν φτάνουν. Οι απεργίες είναι η μόνη γλώσσα που καταλαβαίνουν. Και για να κηρυχτούν, πολύ περισσότερο να οργανωθούν πραγματικά, χρειάζεται η συστηματική δουλειά στα πρωτοβάθμια σωματεία και συλλόγους, η αξιοποίηση και το «ξεχείλωμα» κάθε κινητοποίησης που κηρύσσουν οι ηγεσίες.

Ταυτόχρονα, η μάχη για να μείνουν στη δουλειά οι «ελαστικά» εργαζόμενοι και να γίνουν μαζικές προσλήψεις είναι μάχη για να δυναμώσει ο συνδικαλισμός, να ανοίξουν τα σωματεία τις γραμμές τους σε όλες αυτές τις κατηγορίες των εργαζόμενων, να τους γράψουν μέλη με το δικαίωμα του εκλέγειν και του εκλέγεσθαι. Μια σειρά σωματεία στο χώρο της υγείας για παράδειγμα έχουν προχωρήσει σε αυτή την κίνηση.

Τέτοιοι νικηφόροι εργατικοί αγώνες δίνουν σάρκα και οστά στην εναλλακτική απέναντι στη δεξιά κατρακύλα της κυβέρνησης που θα συνεχιστεί ακόμα πιο έντονα το επόμενο διάστημα.

Σημειώσεις

1. http://ineobservatory.gr/to-ipsos-tis-apascholisis-ston-dimosio-tomea-stin-ellada-vriskete-se-ena-meso-epipedo-sigkritika-me-alles-evropaikes-chores/
2. Γ. Κουζής, Η. Ιωακείμογλου, Φ. Σανιδά, Σ. Τσουκαλάς, «Απασχόληση, Αμοιβές, Θεσμικές Παρεμβάσεις στο δημόσιο τομέα στο πλαίσιο περιοριστικών πολιτικών», Κοινωνικό Πολυκέντρο ΑΔΕΔΥ Μάης 2017. Ολόκληρη η μελέτη στη ηλεκτρονική διεύθυνση http://kpolykentro.gr/2017/06/06/parousiasi_meleti_12_6_17/
3. Από την ανακοίνωση-κάλεσμα της ΟΕΝΓΕ για την κινητοποίηση της 14 Μάρτη 2018 έξω από το υπουργείο Υγείας.
4. Σ. Ρίζος, Ν. Χατζάρας, «Σε σχολεία και δήμους: Ενωμένοι στον αγώνα για προσλήψεις», Εργατική Αλληλεγγύη 1313 (28/02/2018), https://ergatiki.gr/article.php?id=17930
5. Ναυτεμπορική, «ΕΛΣΤΑΤ: Στο 20,6% η ανεργία τον Ιανουάριο», Πέμπτη, 12 Απριλίου 2018, http://www.naftemporiki.gr/finance/story/1339959/elstat-sto-206-i-anergia-ton-ianouario
6. Δελτίο Τύπου 4 Απρίλη 2018 ΕΡΓΑΝΗ – ΜΑΡΤΙΟΥ 2018 - ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΡΟΩΝ ΜΙΣΘΩΤΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΣΤΟΝ ΙΔΙΩΤΙΚΟ ΤΟΜΕΑ (DT_2018-04-04_01)
7. Για μια αναδρομή βλέπε το άρθρο του Τάσου Αναστασιάδη «Η εργατική αντίσταση στο χτύπημα των συνδικάτων», Σοσιαλισμός από τα Κάτω 125 (Νοέμβρης-Δεκέμβρης 2017), http://www.socialism-frombelow.gr/article.php?id=1016
8. Θανάσης Μανιάτης, Η πολιτική οικονομία του κράτους πρόνοιας και ο καθαρός κοινωνικός μισθός στην Ελλάδα, ΙΝΕ-ΓΣΕΕ Μάρτιος 2014, σ.σ. 127
9. Θ. Μανιάτης, οπ, σελ. 86.
10. Chris Harman, Καπιταλισμός Ζόμπι – Η παγκόσμια καπιταλιστική κρίση και η επικαιρότητα του Μαρξ, Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο 2011, σ.σ. 184-85.
11. http://pgnysteri.blogspot.gr/2015/05/20-12.html
12. Κ. Μπάνος, «Απεργίες στα ΕΛΠΕ», Εργατική Αλληλεγγύη 1319 (11/4/2018), http://ergatiki.gr/article.php?id=18180
13. Ο τίτλος του ρεπορτάζ της Εφημερίδας των Συντακτών, http://www.efsyn.gr/arthro/i-proti-apergia-ton-sklavon-sta-diylistiria
14. Από το κάλεσμα στη Συνέλευση του Συντονισμού στις 26 Μάρτη του 2018, http://syntonismoskd.blogspot.gr/2018/03/26-6.html

Ελλάδα – Τουρκία
Να σταματήσουμε τους εμπρηστές του πολέμου

Το άπλωμα μιας ελληνικής ΑΟΖ βαθιά μέσα στην Ανατολική Μεσόγειο είναι επιθετική ενέργεια, όπως αναλύει ο Νίκος Λούντος.

Έχουμε ήδη τον πρώτο επίσημο νεκρό του νέου παροξυσμού στην ένταση μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας, το σμηναγό Μπαλταδώρο. Θύματα του ίδιου παροξυσμού είναι και οι Έλληνες στρατιωτικοί που κρατούνται στην Αδριανούπολη. Η ένταση είναι πραγματική, επικίνδυνη και μπορεί να μετατραπεί σε γενικευμένη σύγκρουση που θα την πληρώσει η εργατική τάξη και οι λαοί και στις δυο πλευρές του Αιγαίου. Είναι υποχρεώσή μας να οργανώσουμε με τρόπο που θα μπλοκάρει κάθε τέτοια εξέλιξη, να προλάβουμε προτού οι νεκροί γίνουν δεκάδες και εκατοντάδες.

Για να σταματήσουμε τους εμπρηστές του πολέμου, πρέπει να ξεκαθαρίσουμε τι τους κινητοποιεί. Μας τροφοδοτούν καθημερινά με μια προπαγάνδα που ξεσηκώνει πανικό μετά από κάθε κίνηση "επιθετικότητας" της Τουρκίας,[1] και αφήνει στο απυρόβλητο τις πολυμέτωπες πιέσεις που ξεδιπλώνει η ελληνική πλευρά. Αυτό που εξελίσσεται είναι επιθετικότητα και από τις δυο μεριές, όχι γιατί ξύπνησαν στραβά ο Ερντογάν και ο Καμμένος, αλλά γιατί και οι δύο πλευρές προσπαθούν να εξασφαλίσουν ότι θα βγουν κερδισμένες μέσα στις μεγαλύτερες ανακατατάξεις και μοιρασιές που έχουν ανοίξει από τη Συρία και το Ιράκ μέχρι τη Λιβύη.

Η χρονιά δεν ξεκίνησε με "τουρκικές προκλήσεις". Ξεκίνησε με τον Καμμένο να πηγαίνει στα εγκαίνια της Διοίκησης Αεροπορίας Ναυτικού στην Ελευσίνα και να δηλώνει ότι το 2018 θα εξασφαλιστεί η ΑΟΖ, θα *"προχωρήσουμε στις εξορύξεις"* και *"η Ελλάδα, αυτόν τον χρόνο, γίνεται χώρα παραγωγής πετρελαίου και φυσικού αερίου"*. Και πώς θα γίνει αυτό; *"Αυτό χάρη στις δυνατές και ισχυρές Ένοπλες Δυνάμεις, σε όλους εσάς"*.[2]

Η μονομερής "εξασφάλιση" της ΑΟΖ και η κήρυξή της με φόντο στρατιωτικά αεροπλάνα και ελικόπτερα από τον Υπουργό Άμυνας είναι ο ορισμός της πρόκλησης. Η "Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη" (ΑΟΖ) σύμφωνα με την ελληνική προπαγάνδα έχει μετατραπεί σε επέκταση των συνόρων και μαζί με αυτήν τα σύνορα της ΕΕ φτάνουν αντί για τη Γαύδο και το Καστελλόριζο, στα ανοιχτά της Μεσογείου. Επειδή όλα αυτά δεν έχουν βάση σε καμιά ερμηνεία του διεθνούς δικαίου, τα επιχειρήματα δίνουν τη θέση τους στα πολυβόλα, αλλά και στις "διεθνείς πλάτες": Από την Πάφο ο

Αντιπολεμική διαδήλωση στην αμερικάνικη πρεσβεία. Παρασκευή 13/4, παραμονή του βομβαρδισμού της Συρίας από ΗΠΑ-Γαλλία- Βρετανία





Ανταγωνιστικές συμμαχίες. Αριστερά: Νετανιάχου-Αναστασιάδης-Τσίπρας. Δεξιά: Ρουχανί-Πούτιν-Ερντογάν.

Καμμένος δήλωνε: *"Ούτε και οι Ηνωμένες Πολιτείες, η Γαλλία και οι άλλες χώρες θα σταματήσουν να επενδύουν στην Κύπρο και στην Ελλάδα, επειδή κάποιος θέλησε να επιδείξει στον κ. Ερντογάν τη συνέπεια του, αμφισβητώντας ξένες ΑΟΖ, ξένα χωρικά ύδατα και ξένα εδάφη".*[3] Αρχές Φλεβάρη το πλωτό τρυπάνι της ιταλικής ΕΝΙ έφτασε στην "Κυπριακή ΑΟΖ" και λίγο αργότερα η περιοχή παραλίγο να πάρει φωτιά.

Από την ελληνική κυβέρνηση υπάρχει ένα έξτρα προκλητικό στοιχείο. Η σύνδεση όλης αυτής της επιθετικής πολιτικής που έχει να κάνει με ενέργεια και αγωγούς με την "έξοδο από την κρίση". Στην ίδια ομιλία του στην Ελευσίνα ο Καμμένος είπε πως: *"Η ισχυρή γεωπολιτικά Ελλάδα είναι αυτή που βοήθησε την κυβέρνηση να οδηγηθεί στην έξοδο από την κρίση. Βλέπουμε όλοι το διαφορετικό μάτι, με το οποίο μας κοιτούν οι σύμμαχοι, αλλά και οι αντίπαλοί μας. Βλέπουμε τον σεβασμό που δείχνουν στην Ελλάδα, χάρη ακριβώς σε όλους εσάς, στα στελέχη των Ενόπλων Δυνάμεών μας και στον νέο ρόλο που θα παίξει πλέον η χώρα στη Νοτιοανατολική Μεσόγειο".*[4] Ο Τσίπρας πήγε στο Καστελλόριζο, για να διακηρύξει πως οχτώ χρόνια μετά το διάγγελμα Παπανδρέου η Ελλάδα γίνεται *"λιμάνι απάγγειο και ασφαλές"*, και ενώ τις ίδιες μέρες φασιστοειδή προσπαθούσαν να προκαλέσουν ένταση βάζοντας σημαίες σε βραχονησίδες, διάλεξε την ίδια μέρα για να θυμηθεί την κυρά της Ρω.

Με άλλα λόγια, από την κρίση της Τρόικας και του κουαρτέτου, πλέον θα μας βγάλει το "κουϊντέτο" με την προσθήκη των ΗΠΑ και με τις προεκτάσεις τους, στο Τελ Αβίβ και το Κάιρο. Η λογική αυτή έχει αιματηρές συνέπειες που δεν φτάνουν μόνο μέχρι την Κύπρο αλλά ακόμη πιο μακριά. Σημαίνει πως το ελληνικό κράτος δηλώνει τη διαθεσιμότητά του να γίνει όσο πιο χρήσιμο γίνεται από τους βομβαρδισμούς της Συρίας μέχρι όλη την αντεπανάσταση κατά των αραβικών λαών, για να μπορεί ο Τσακαλώτος να μιλάει με περισσότερο κύρος όταν συναντιέται με τους "θεσμούς" για το υποτιθέμενο τέλος των μνημονίων. Το άλλο σκέλος της λογικής είναι να δελεάσει το εργατικό κίνημα και την Αριστερά για να αποδεχτεί ότι οι αερομαχίες, τα τρυπάνια, οι κούρσες εξοπλισμών και οι συμμαχίες με τους δολοφόνους είναι "πατριωτισμός" και "αντι-μνημόνιο". Κανένα κομμάτι της Αριστεράς δεν πρέπει να τσιμπήσει σε αυτά τα ψέματα και να στηρίξει την οποιαδήποτε "εθνική συμμαχία" με τους καπιταλιστές και τους στρατοκράτες.

Δεν χωράνε αντιμετωπίσεις "μία στο καρφί και μία στο πέταλο". Δεν υπάρχουν στοιχεία στην ελληνική εξωτερική πολιτική που πρέπει να στηρίξουμε και άλλα όχι. Σε αυτή τη γραμμή κινείται πολύ ανοιχτά η ηγεσία της ΛΑΕ, και ακολουθεί και το ΚΚΕ. Για παράδειγμα η ΚΕ του ΚΚΕ στην ανακοίνωσή της ενάντια στην άσκηση Ηνίοχος καταγγέλλει σωστά πως *"η Ελλάδα εμπλέκεται μ' αυτόν τον τρόπο στους σχεδιασμούς και ανταγωνισμούς των ισχυρών ιμπεριαλιστικών κέντρων... όταν η κυβέρνηση αποδέχεται τη μετατροπή του ελλαδικού χώρου σε ένα απέραντο πεδίο δοκιμής πολεμικών σχεδίων και εγκατάστασης ξένων στρατιωτικών βάσεων".* Αλλά τελειώνει το ίδιο κείμενο λέγοντας πως *"η ίδια λυκοσυμμαχία κάνει τα 'στραβά μάτια' στις τουρκικές παραβιάσεις του εναέριου ελληνικού χώρου, που οι ίδιοι πιλότοι ρισκάρουν τη ζωή τους για να τις αντιμετωπίσουν".*[5] Όμως οι αερομαχίες στο Αιγαίο και το σφιχταγκάλιασμα με ΗΠΑ και Ισραήλ δεν είναι άσχετα ζητήματα, είναι δυο όψεις του ίδιου νομίσματος.

Οι εργάτες και οι εργάτριες δεν έχουμε τίποτα να κερδίσουμε ευθυγραμμιζόμενοι με τις ελληνικές επιδιώξεις. Ας αφήσουμε προς το παρόν τη χειρότερη εκδοχή που σημαίνει γενικευμένο πόλεμο και ας δούμε το σενάριο αναίμακτης ελληνικής νίκης στην αντιπαράθεση. Τι θα σημάνει; Πρώτον ότι οι πολυεθνικές του φυσικού αέριου και οι εφοπλιστές θα έχουν πάρει το πράσινο φως να απλώσουν τα γεωτρύπανα και τα τάνκερ τους και να βγάλουν κέρδη. Δεύτερο ότι η βάση της Σούδας θα βγει ενισχυμένη και θα επαληθευτεί η προαναγγελία ότι οι Αμερικάνοι θέλουν να μεταφέρουν το πυραυλικό τους οπλοστάσιο από το Ιντζιρλίκ.[6] Τρίτο θα βγει κερδισμένος ο άξονας με την Αίγυπτο και το Ισραήλ. Και η Κύπρος θα μετατραπεί σε ακόμη μεγαλύτερη αποθήκη για τις βόμβες που σπέρνονται νότια και ανατολικά της. Αυτό δεν σημαίνει ότι τα τουρκικά σενάρια είναι "προοδευτικά". Μάλιστα, στην πράξη, οι πιέσεις των ιμπεριαλιστών και οι ελληνικές επιδιώξεις οδηγούν προς μία "λύση" στην οποία θα γίνουν εν μέρει αποδεκτά τα τετελεσμένα της Τουρκίας στο συριακό Κουρδιστάν, σαν ισοφάρισμα της αναγνώρισης των ελληνικών "δικαίων" στην Ανατολική Μεσόγειο. Σε κάθε περίπτωση δηλαδή χαμένοι βγαίνουν οι εργάτες σε Ελλάδα, Τουρκία, Κύπρο,

οι Παλαιστίνιοι, οι Κούρδοι και οι Αιγύπιοι αντιφρονούντες που σαπίζουν στις φυλακές.

Αντιμπεριαλιστική τοποθέτηση στην ελληνο-τουρκική σύγκρουση σημαίνει να αρνηθούμε εντελώς τον ανταγωνισμό με την Τουρκία. Σημαίνει να καταγγείλουμε και να εμποδίσουμε οποιαδήποτε επέκταση των "ελληνικών συμφερόντων" και στη Μεσόγειο και στο Αιγαίο. Αυτά τα συμφέροντα είναι που φέρνουν τις ψυχρές και θερμές αντιπαραθέσεις και αυτές οι αντιπαραθέσεις ξεδιπλώνονται πάντα σαν κομμάτι του μεγάλου κουβαριού των ανταγωνισμών των Μεγάλων Δυνάμεων. Δεν υπάρχουν "θετικά" ανταλλάγματα από τις συγκρούσεις αυτές. Το μόνο αντάλλαγμα πάντα είναι ακόμη μεγαλύτερο μπλέξιμο στο κουβάρι. Όποιος πιστεύει ότι η αυξημένη γεωπολιτική ισχύς είναι προς όφελος των εργατών, ας ρωτήσει τις 900 χιλιάδες αμερικανικές οικογένειες που είδαν τον κλητήρα να τους φέρνει το χαρτί της έξωσης μέσα στο 2016 επειδή είχαν απλήρωτο το νοίκι, αν έχουν κερδίσει κάτι επειδή η χώρα "τους" είναι η πρώτη υπερδύναμη.[7]

Το προπαγανδιστικό επιχείρημα της ελληνικής πλευράς είναι ότι η από δω πλευρά έχει ειρηνικές προθέσεις και η από κει είναι επιθετική. Δεν έχει καμία βάση στην πραγματικότητα. Η μονομερής κήρυξη ΑΟΖ από πλευράς Ελλάδας και Κυπριακής Δημοκρατίας είναι από μόνη της μια επιθετική ενέργεια.

Η ΑΟΖ είναι ένα νομικό εργαλείο που εφευρέθηκε και γενικεύτηκε όχι για να εφαρμοστεί σε στενά όπως είναι τα μεσογειακά. Έχει τις ρίζες της στις χώρες της Λατινικής Αμερικής που προσπαθούσαν να βάλουν φρένο στους αλιευτικούς στόλους των ΗΠΑ και του Καναδά που σάρωναν τα διεθνή ύδατα από Βορρά ως Νότο. Μετά την αλιεία ακολούθησε και η εκμετάλλευση του βυθού και του υπεδάφους του. Η πρακτική γενικεύτηκε και το 1982 υπογράφηκε η Σύμβαση για το Δίκαιο της Θάλασσας που περιγράφει την ΑΟΖ (που ορίστηκε στα 200 μίλια). Όμως *"τα δικαιώματα αυτά είναι λειτουργικά, δεν συνιστούν εδαφική κυριαρχία, και πρέπει να ασκούνται με τρόπο που να λαμβάνει υπόψη του τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των άλλων κρατών που κάνουν χρήση της ίδιας θαλάσσιας περιοχής. Ιδιαίτερα, βέβαια, όταν τα τελευταία ασκούν το δικαίωμά τους της ελεύθερης ναυσιπλοΐας"*.[8]

Η ΑΟΖ δεν είναι αυτόματο δικαίωμα, τα κράτη πρέπει να κηρύξουν τη βούλησή τους να την αποκτήσουν και να λυθούν οι όποιες διαφορές. Όμως αυτά ισχύουν όταν η χάραξη της ΑΟΖ είναι προφανής. Στην περίπτωση της Ελλάδας, της Κύπρου και της Τουρκίας δεν υπάρχει ούτε ένα σημείο που η μία υποτιθέμενη ΑΟΖ να μην πέφτει πάνω στην άλλη -πουθενά η απόσταση δεν είναι πάνω από 400 μίλια. Σε αυτή την περίπτωση, η μόνη λύση είναι η συμφωνία μεταξύ των διαφορετικών μερών (η Τουρκία δεν έχει υπογράψει καν τη Σύμβαση). Η Σύμβαση δεν προβλέπει καμιά μαθηματική λύση για το πώς μοιράζονται τα δικαιώματα. Ακριβώς γιατί το δικαίωμα στην ΑΟΖ θεωρείται "κοινωνικό" (δηλαδή υποτίθεται τουλάχιστον ότι πρέπει να βγαίνουν όλοι κερδισμένοι) και όχι ζήτημα εθνικής κυριαρχίας, τα διεθνή δικαστήρια χρησιμοποιούν τη μέση γραμμή, τη μέση απόσταση, την αναλογία ακτογραμμής αλλά και άλλα μέτρα "δικαιοσύνης". Η Συνθήκη προβλέπει δικαιώματα στις ΑΟΖ ακόμη και για κράτη που δεν έχουν καθόλου θάλασσα.[9]

Η ελληνική και ελληνοκυπριακή πλευρά έχουν μετατρέψει την ΑΟΖ από εργαλείο που δίνει πρόσβαση στις ανοιχτές θάλασσες σε εργαλείο περικύκλωσης και απομόνωσης της Τουρκίας. Η διαρκής ελληνική απειλή ότι θα επεκταθούν τα ελληνικά χωρικά ύδατα στα 12 μίλια μετατρέπει το Αιγαίο σε κλειστή λίμνη. Η απειλή της ΑΟΖ κλείνει την πρόσβαση της Τουρκίας και σε όλη την νότια ακτογραμμή της.

Όμως δεν πρόκειται μόνο για τις ελληνοτουρκικές διαφορές. Σχεδόν σε ολόκληρη την Ανατολική Μεσόγειο τα 200 μίλια φέρνουν σε αλληλεπικάλυψη τα "δικαιώματα" όχι δύο αλλά πολλών περισσότερων χωρών. Η Συρία έχει ακτές αλλά ποιος την εκπροσωπεί και ποιος θα την εκπροσωπήσει; Ο Λίβανος (που έχει υπογράψει τη Σύμβαση) θα πρέπει να διαπραγματευτεί την ΑΟΖ με μια χώρα που δεν έχει υπογράψει, το Ισραήλ (το οποίο ο Λίβανος σωστά δεν αναγνωρίζει). Και τι γίνεται με τα δικαιώματα της Λωρίδας της Γάζας και ενός μελλοντικού παλαιστινιακού κράτους; Και δίπλα σε όλα αυτά, οι ΑΟΖ δυναμιτίζουν και το Κυπριακό με την Κυπριακή Δημοκρατία να εκμεταλλεύεται τις ακτές του Βορρά, εκπροσωπώντας κατά φαντασία και τους Τουρκοκύπριους.[10]

Έτσι εξηγείται γιατί ο άξονας Ελλάδας-Κύπρου-Αιγύπτου-Ισραήλ παραμένει αμετάβλητη πολιτική επί Καραμανλή, Σαμαρά, Παπανδρέου και Τσίπρα. Το ελληνικό κράτος ξέρει ότι δεν πάει να κάνει ειρηνική μοιρασιά και γι' αυτό πάει αγκαλιά με τα μαντρόσκυλα.

Το πόσο ντροπιαστικά λειτουργεί αυτό το ντόμινο φαίνεται από την εποχή που το Ισραήλ έκανε το ρεσάλτο στο Μαβί Μαρμαρά και σκότωνε εν ψυχρώ, ενώ το ελληνικό κράτος έβαζε ό,τι εμπόδια μπορούσε στους αλληλέγγυους. Τον περασμένο μήνα, όταν ο Ερντογάν κατήγγειλε τη σφαγή που εξαπέλυσε το Ισραήλ στους διαδηλωτές της Γάζας, ο Νετανιάχου είχε το θράσος να πει ας μην μιλάνε αυτοί που κάνουν κατοχή στη Βόρεια Κύπρο.[11] Και ο Καμμένος αντί για ντροπή ένιωσε περηφάνεια και συνέχισε να ξανατιτιβίζει τις ανακοινώσεις των ισραηλινών υπουργείων.

Οι δηλώσεις του Ερντογάν ότι αμφισβητείται η Συνθήκη της Λωζάνης επίσης πήραν διαστάσεις από την ελληνική πλευρά που τις μετατρέπει σε απόδειξη ότι η τουρκική πλευρά είναι αυτή που αμφισβητεί την ειρήνη. Όμως το ελληνικό κράτος αμφισβητεί στην πράξη τη Λωζάνη. Τα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου είναι στρατιωτικοποιημένα παρότι το απαγορεύει η Συνθήκη. Η επέκταση των χωρικών υδάτων επίσης δεν είναι "Λωζάνη". Και φυσικά το "υπερόπλο" των ΑΟΖ δεν έχει να κάνει

σε τίποτα με τη Λωζάνη. Έτσι κι αλλιώς, από τη μεριά του εργατικού κινήματος δεν πρέπει να έχουμε κανένα σεβασμό στη Λωζάνη όπως και σε κάθε διεθνή συνθήκη που ορίζει σύνορα. Είναι λάθος η τοποθέτηση του ΚΚΕ και της ΛΑΕ ότι γενικά δεν πρέπει να αμφισβητούνται τα σύνορα.[12] Η Λωζάνη είναι οι γραμμές που χαράχτηκαν στους χάρτες μετά από τη σειρά πολέμων από το 1912 ως το 1922. Δεν γίνεται να υποστηρίζεις το δικαίωμα των Κούρδων στην αυτοδιάθεση και να μιλάς ταυτόχρονα για υπεράσπιση της Λωζάνης. Και οι Παλαιστίνιοι παλεύουν για αλλαγή των συνόρων ενάντια στις "Συνθήκες". Και όπως πάντα ο Καμμένος είναι αυτός που έχει εκφράσει ανοιχτά τις αληθινές σκέψεις λέγοντας ότι αν δεν του αρέσει του Ερντογάν η Λωζάνη θα γυρίσουμε στη συνθήκη των Σεβρών του 1920, που έδινε τα μικρασιατικά παράλια στην Ελλάδα. Όταν ένας Τούρκος πολιτικός αμφισβητεί την κυριαρχία σε μια βραχονησίδα μετατρέπεται σε κεντρικό θέμα, αλλά ότι ο Έλληνας Υπουργός Άμυνας λέει ότι τα ελληνικά σύνορα θα φτάσουν 65 χιλιόμετρα απ'την Πόλη είναι απλώς "υπερβολές".[13]


Ισταμπούλ, 8 Μάρτη. Πορεία Γυναικών

Κανένα κομμάτι της ελληνοτουρκικής αντιπαράθεσης δεν εξηγείται ως αποτέλεσμα "υπερβολών" της μίας ή της άλλης πλευράς. Τα επικίνδυνα επεισόδια δεν προκύπτουν σαν εξαιρέσεις σε κάποια μακρόχρονη ύφεση, έρχονται σαν λογική συνέπεια μιας αδιάκοπης πολιτικής ανταγωνισμών και συσσώρευσης εξοπλισμών. Αυτό δεν σημαίνει πως η αντιπαράθεση είναι προαιώνια και αμετάβλητη. Έχει αρχή και μια πορεία με διαφορετικές φάσεις. Η αρχή είναι ο τρόπος με τον οποίο τα δύο κράτη μετατράπηκαν στο δίδυμο του "ελεύθερου κόσμου" στο μαλακό υπογάστριο της Σοβιετικής Ένωσης και του Ανατολικού Μπλοκ με το δόγμα Τρούμαν το 1947 και την ταυτόχρονη ένταξή τους στο ΝΑΤΟ το 1952. Οι εξοπλισμοί αρχικά κοίταζαν και από τις δύο πλευρές προς Βορρά. Όμως οι άρχουσες τάξεις δεν μπήκαν στο σχεδιασμό του ΝΑΤΟ ως υπάκουα εργαλεία, έμπαιναν με επιδιώξεις, γιατί ξεκινούσαν ήδη από μια ανεπτυγμένη βάση σε σύγκριση με τον περίγυρο. Όπως συμβαίνει με τους πολύ πετυχημένους συνεταίρους, η επιτυχία γίνεται κίνητρο για να σπάσει η επιχείρηση στα δύο και να μετατραπούν στους χειρότερους αντίπαλους.

Ξεφυλλίζοντας την εφημερίδα "Ελευθερία" της εποχής μπορούμε να σταθούμε σε δυο πρωτοσέλιδα που εκφράζουν το αποκορύφωμα και την αρχή της πτώσης εκείνης της πρώτης περιόδου "ελληνοτουρκικής φιλίας". Το Νοέμβρη του '52 έρχεται ο Τζελάλ Μπαγιάρ στην Αθήνα και τον υποδέχεται ο *βασιλιάς Παύλος. Πρωτοσέλιδο: "Αι Αθήναι φιλοξενούν τον αρχηγό της συμμάχου Τουρκίας. Θερμότατη υποδοχή του Τζελάλ Μπαγιάρ. Ο λαός των Αθηνών και του Πειραιώς επεφύλαξεν εις τον υψηλόν ξένον μίαν άνευ προηγουμένου εις ενθουσιασμόν υποδοχής, η οποία αποτελεί την καλύτερην απόδειξην του γεγονότος ότι η ελληνοτουρκική φιλία έχει βαθύτατην απήχησιν εις τα καρδίας των Ελλήνων, από του Βασιλέως των μέχρι και του τελευταίου απλού πολίτου".*[14]

Τρία χρόνια αργότερα η Κύπρος έχει γίνει πεδίο ανταγωνισμού και ενώ έχουν προηγηθεί τα Σεπτεμβριανά στην Πόλη, η Ελευθερία μας λέει πρωτοσέλιδα πως *"ούτε ωφελεί, ούτε έντιμον και ρεαλιστικόν είναι να γίνεται λόγος περί 'ελληνοτουρκικής φιλίας'. Αυτή, συντηρουμένη αγωνιωδώς εις την ζωήν με τας ορμόνας της ευθύτητας των Ελλήνων και δηλητηριαζομένη συνεχώς από τας τοξίνας της κακοηθείας των Τούρκων, εστραγγαλίσθη και ετάφη την 6ην Σεπτεμβρίου. Ν' αναστηθεί είναι αδύνατον".*[15]

Αυτό είναι το πρώτο παράδειγμα καμπής, αλλά ακολούθησαν κι άλλες. Κι αυτό που τις προκαλούσε δεν ήταν η αλλαγή εσωτερικής πολιτικής σε κάθε χώρα, αλλά συνολικότερες αλλαγές στην περιοχή, εκεί όπου εξελίσσεται ο ανταγωνισμός. Η Μέση Ανατολή καθορίζει από τότε το τέμπο. Με δύο κρίσιμες στιγμές: πρώτον, την έφοδο των αντιαποικιακών κινημάτων που φέρνει την Κύπρο στο κέντρο του ενδιαφέροντος και αναβαθμίζει τις στρατιωτικές βάσεις στο Νότο. Η βάση του Ιντζιρλίκ παίζει για πρώτη φορά βασικό ρόλο στην κρίση του Λιβάνου το 1958. Δεύτερο, η πετρελαϊκή έκρηξη της δεκαετίας του '70 που ενσωματώνει όλων των ειδών τα καθεστώτα της Μέσης Ανατολής ακόμη περισσότερο στον παγκόσμιο καπιταλισμό. Και οι δυο στιγμές φέρνουν την Ελλάδα και την Τουρκία στα πρόθυρα του πολέμου, και στη δεύτερη περίπτωση δεν ήταν απλά πρόθυρα αλλά ένας πόλεμος στο έδαφος της Κύπρου.[16]

Αν ο ανταγωνισμός με το Ανατολικό Μπλοκ βρισκόταν στην αφετη-

ρία του ελληνοτουρκικού ανταγωνισμού, υπήρχαν ελπίδες ότι η κατάρρευση της ΕΣΣΔ θα οδηγούσε σε μια νέα εποχή ύφεσης στις σχέσεις. Το αποτέλεσμα ήταν το αντίθετο. Για τρεις λόγους: πρώτον η ακτίνα στην οποία διαδραματίζεται η κόντρα μεγάλωσε, και οι ελληνοτουρκικές κόντρες από την Κύπρο και το Αιγαίο απλώθηκαν στα Βαλκάνια και στην Κασπία, και για το ποιοι καπιταλιστές θα έμπαιναν πρώτοι να αρπάξουν ό,τι ξεπουλιόταν και για το ποιος θα αποκτούσε πρώτος πρόσβαση στις πηγές ενέργειας. Δεύτερον, γιατί η πτώση του ενός από τους δύο πόλους σήμανε ότι αποδυναμώθηκε το χαλινάρι του αμερικάνικου ιμπεριαλισμού πάνω στους δυο ανταγωνιστές που ένιωθαν πλέον ελεύθεροι να κινούνται ελεύθερα και τυχοδιωκτικά. Τρίτον, σε μεγαλύτερη κλίμακα στη Μέση Ανατολή χάνονταν οι παλιές σταθερότητες και οι δυο χώρες έβλεπαν νέες ευκαρίες και απειλές. Στις στήλες αυτού του περιοδικού αντί για την Pax Americana (Αμερικανική Ειρήνη) που διαφημιζόταν ως το μέλλον του μονοπολικού κόσμου αποκαλούσαμε αυτές τις εξελίξεις "Αταξία της Νέας τάξης" εξηγώντας τον *"αποσταθεροποιητικό ρόλο των υποϊμπεριαλισμών, που από χωροφύλακες της ιμπεριαλιστικής τάξης πραγμάτων έχουν εξελιχθεί σε πηγή τοπικών συγκρούσεων που αλληλοτροφοδοτούνται με τους ευρύτερους ιμπεριαλιστικούς ανταγωνισμούς"*.[17]

Σήμερα ξέρουμε πως η αποσταθεροποίηση στη Μέση Ανατολή που περιγράφαμε το 1996 δεν ήταν παρά λεπτομέρεια μπροστά σε ό,τι ακολούθησε. Και γι'αυτό την ίδια χρονιά, το Γενάρη του '96, την προηγούμενη φορά που το Αιγαίο παραλίγο να γίνει νεκροταφείο φαντάρων, ήταν πολύ δυσκολότερο να πείσεις ότι ο πόλεμος δεν γινόταν για τις βραχονησίδες, αλλά για τα συμφέροντα των εφοπλιστών και τις μοιρασιές των πετρελαίων. Σήμερα αυτή η σύνδεση είναι διάφανη. Την παραδέχεται η ίδια η κυβέρνηση που έχει μετατρέψει τις ΑΟΖ της Μεσογείου σε συνώνυμο της εθνικής συνείδησης.

Είναι προφανές ότι η ένταση που επανέρχεται το 2018 σχετίζεται με το ματωμένο παζλ της Συρίας. Όσοι επιμένουν να αποκαλούν τον Ερντογάν "Σουλτάνο" το κάνουν αδιαφορώντας για την πραγματικότητα. Στην ακμή της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, ο Σουλτάνος είχε τον έλεγχο από τα Βαλκάνια ως τη Βαγδάτη και από εκεί φτάνοντας δυτικά ως το Μαρόκο. Σήμερα ο χάρτης της Συρίας θέλει όλα τα χρώματα της παλέτας για να περιγράψει ποιος ελέγχει τι και πού. Τα συμφέροντα της Τουρκίας ήρθαν όλο και περισσότερο σε αντιπαράθεση με τους αμερικανικούς σχεδιασμούς που χρησιμοποίησαν τους Κούρδους κατά του Ισλαμικού Κράτους. Όταν το '91 οι ΗΠΑ βοήθησαν στη διαμόρφωση του ιρακινού Κουρδιστάν, η Τουρκία συμβιβάστηκε και συνεργάστηκε. Σήμερα η υποχώρηση της αμερικάνικης ισχύος σημαίνει πως υπάρχει χώρος για αγριότητες από κάθε μεριά. Κι έτσι φαίνεται να έρχονται τα πάνω κάτω. Η Τουρκία να αποδέχεται τις φτερούγες της Ρωσίας και η Ελλάδα να γίνεται ο νο1 συνεταίρος του Ισραήλ. Όμως τίποτα δεν είναι σταθερό. Τους Κούρδους ήδη τους πέταξαν στο καλάθι των αχρήστων οι προστάτες τους και στην Ουάσιγκτον και στη Μόσχα.[18]

Υπάρχει μια ευθεία γραμμή που συνδέει τα "εθνικά δίκαια" στο Αιγαίο, τα τρυπάνια που ψάχνουν για αέριο στη Μεσόγειο και μας οδηγεί στις εκατόμβες των νεκρών της Συρίας. Δεν έχουμε τίποτα να κερδίσουμε αποδεχόμενοι αυτή τη μοίρα. Τα "ανταλλάγματα" των ιμπεριαλιστών είναι πάντα ψεύτικα. Αντίθετα έχουμε να κερδίσουμε αν παλέψουμε για να σταματήσει η κούρσα των εξοπλισμών. Η Ελλάδα είναι μετά τις ΗΠΑ η πρώτη χώρα του ΝΑΤΟ σε δαπάνες αναλογικά με το ΑΕΠ της. Το να σταματήσουμε να πληρώνουμε για όπλα είναι δρόμος εξόδου απ' τη λιτότητα, όχι το να μπλεχτούμε ακόμη περισσότερο στους πολεμικούς σχεδιασμούς. Πρέπει να σπάσουμε τον άξονα με το Ισραήλ και την Αίγυπτο και να διώξουμε τις βάσεις. Να μη δεχτούμε ούτε επέκταση της Σούδας, ούτε νέες βάσεις στην Κρήτη και την Κάρπαθο. Αλληλεγγύη στο λαό της Συρίας, καμιά συμμετοχή στους βομβαρδισμούς και τις επεμβάσεις. Και πρώτα απ' όλα αλληλεγγύη στους πρόσφυγες, κατάργηση της συμφωνίας της ΕΕ με την Τουρκία. Αυτοί που δολοφονούν μαζικά πρόσφυγες στο Αιγαίο και τη Μεσόγειο δεν θα διστάσουν να δολοφονήσουν και φαντάρους στην πρώτη ευκαιρία.

Η αλληλεγγύη με τους εργάτες και τις εργάτριες της Τουρκίας δεν είναι αφηρημένο διεθνιστικό καθήκον. Είναι επιτακτική προτεραιότητα για να μην αφήσουμε να επεκταθεί το μακελειό της Μέσης Ανατολής μέχρι εδώ. Για να μην χύσουμε αίμα για τους στρατοκράτες και τις πετρελαιοβιομηχανίες όλοι εμείς που έχουμε δώσει ήδη αρκετό αίμα και ιδρώτα για τους τραπεζίτες.

Σημειώσεις

1. Μόνο τη "σοβαρή" Καθημερινή αν πάρουμε για παράδειγμα είναι εξαιρέσεις τα πρωτοσέλιδα από αρχές Μάρτη μέχρι σήμερα που δεν έχουν μια αναφορά στις "προκλήσεις" και τις "απειλές" του Ερντογάν.
2. Ανακοίνωση Υπουργείου Άμυνας, 23 Γενάρη 2018, tinyurl.com/yby5b29s
3. tinyurl.com/y8orlunu
4. Στην παραπάνω ανακοίνωση του Υπουργείου.
5. Ριζοσπάστης, 21 Μάρτη 2018, tinyurl.com/y8vjfrdz
6. Βλ. Για παράδειγμα Εργατική Αλληλεγγύη 31 Μάη 2017, tinyurl.com/ybgt4bvt
7. New York Times, 7 Απρίλη 2018, tinyurl.com/yacwzba6
8. Χρήστος Ροζάκης, Η Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη και το Διεθνές Δίκαιο, εκδόσεις Παπαζήση, 2013, σ. 16.
9. Στο ίδιο, σσ. 16-25.
10. Για τις αλυσιδωτές δυσκολίες στα ζητήματα των αγωγών και των δικαιωμάτων στην περιοχή: James Stocker, "No EEZ Solution: The Politics of Oil and Gas in the Eastern Mediterranean", Middle East Journal 66(4), Φθινόπωρο 2012.
11. Reuters 1 Απρίλη 2018, tinyurl.com/ya8v9gqv
12. Βλ.για παράδειγμα την παρέμβαση του ευρωβουλευτή του ΚΚΕ, Παπαδάκη, στη συζήτηση για τη Συρία, Ριζοσπάστης 15 Μάρτη 2018, tinyurl.com/yd7uzmsd
13. Ναυτεμπορική 1 Δεκέμβρη 2016, tinyurl.com/y8635qc7
14. Ελευθερία, 28 Νοέμβρη 1952
15. Ελευθερία, 12 Οκτώβρη 1952.
16. Για όλη αυτή την πορεία βλ. Μαρία Στύλλου, "Η σύγκρουση των υποϊμπεριαλισμών" στο βιβλίο Ελλάδα, Τουρκία, Κύπρος. Η σύγκρουση των υποιμπεριαλισμών. Πώς θα σταματήσουμε την απειλή του πολέμου;, Εργατική Δημοκρατία, 1996. Το πρωτότυπο άρθρο είναι του Φλεβάρη του 1984.
17. Π. Γκαργκάνας, "Η αταξία της Νέας Τάξης", ΣΑΚ 20, Ιούνης-Ιούλης 1996.
18. Roni Margulies, "Why Turkish Troops are in Syria", International Socialism Journal 158, Άνοιξη 2018, tinyurl.com/yac89kdr



Αθήνα, 17 Μάρτη.

ΕΕ – Ελλάδα – Τουρκία κατά προσφύγων

Η Κατερίνα Θωίδου θυμίζει τα εγκλήματα αυτής της ρατσιστικής συμφωνίας και προβάλλει τους αγώνες για το ξήλωμά της.

Αντίσταση στη "Συμφωνία του Αίσχους"

Μία Συμφωνία που εκδικείται την προσφυγιά, καταδικάζοντας χιλιάδες ανθρώπους σε πνιγμό, φυλακίσεις, επαναπροωθήσεις, αυτοκτονίες και αυτοπυρπολισμούς, δουλοπάζαρα, λόγω καταγωγής, είναι πλέον αποδεδειγμένα, δύο χρόνια μετά την εφαρμογή της, η Συμφωνία ΕΕ -Τουρκίας.

Σήμερα αναδεικνύεται περίτρανα πόσο δίκιο είχε το αντιρατσιστικό κίνημα όταν από την πρώτη στιγμή τάχθηκε κατά της Συμφωνίας, δίνοντας μαζική απάντηση με τα μεγάλα συλλαλητήρια που είχαν οργανωθεί σε δεκάδες πόλεις του πλανήτη στις 19 Μάρτη του 2016. Εκείνη την ημέρα τα συνθήματα «Ανοίξτε τα σύνορα! Ρίχτε τους φράχτες! Οι πρόσφυγες καλοδεχούμενοι!», είχαν ακουστεί από τη Λέσβο μέχρι τα σύνορα στην Ειδομένη και από την Μελβούρνη μέχρι τη Νέα Υόρκη, από το Δουβλίνο μέχρι τη Σεβίλλη και την Κοπεγχάγη.

Η προοπτική της σύγκρουσης με τη δολοφονική Συμφωνία δυναμώνει χρόνο με το χρόνο με το διεθνή συντονισμό των κινημάτων που ξεκίνησε από τις Διεθνείς συναντήσεις και τα καλέσματα της ΚΕΕΡΦΑ, που απευθύνονται στα αντιρατσιστικά και αντιφασιστικά κινήματα όλου του πλανήτη και έτσι καταφέρνουν να συντονιστούν στις μεγάλες διεθνείς μέρες δράσης του Μάρτη. Δύο χρόνια μετά τη Συμφωνία ΕΕ-Τουρ-

κίας, η εφημερίδα Independent της Βρετανίας έγραφε ότι η 17 Μάρτη 2018 σηματοδότησε την εμφάνιση ενός ισχυρού κινήματος από το Λονδίνο μέχρι την Αθήνα σε μια περίοδο που η ακροδεξιά σημείωσε εκλογική άνοδο σε χώρες όπως η Γαλλία, η Γερμανία, η Αυστρία.

Φέτος με τα μαζικά συλλαλητήρια στην Αθήνα, το Λονδίνο, τη Γερμανία, την Αυστρία, την Πολωνία, χιλιάδες αγωνιστές και αγωνίστριες έστειλαν το μήνυμα σε όλο τον πλανήτη ότι το κίνημα ενάντια στους φασίστες και την ακροδεξιά είναι υπαρκτό και επιμένει. Η περικύκλωση των φασιστών από χιλιάδες αντιφασίστες στο Μόναχο είναι χαρακτηριστικό παράδειγμα. Στην Ελλάδα, οι διαδηλώσεις στην Αθήνα, στην Θεσσαλονίκη και σε άλλες δέκα πόλεις έφεραν στο δρόμο την οργή χιλιάδων για τη δολοφονική δράση των ταγμάτων εφόδου της υπόδικης Χρυσής Αυγής αλλά και την αγανάκτηση για τους πνιγμούς προσφύγων.

Η κυβέρνηση του Αλέξη Τσίπρα που έβαλε την υπογραφή της στη «Συμφωνία του αίσχους» ανάμεσα στην ΕΕ και στον Ερντογάν, είναι όπως και όλοι οι ηγέτες της ΕΕ, υπεύθυνη για τους πνιγμούς χιλιάδων προσφύγων και μεταναστών αλλά και για μία σειρά φρικαλεοτήτων που λαμβάνουν χώρα αυτή τη στιγμή μέσα στο έδαφος της Ελλάδας και της ΕΕ, καταργώντας στην πράξη κάθε ανθρώπινο δικαίωμα για τους πρόσφυγες, όχι μόνο στο άσυλο αλλά ακόμα και στην ίδια τους την ύπαρξη.

Αυτή η πολιτική είναι που ανοίγει το δρόμο στη δεξιά και την ακροδεξιά, να στοχοποιούν τους πρόσφυγες και τους μετανάστες ως υπεύθυνους για την οικονομική κρίση, προσπαθώντας να κερδίσουν πολιτικά πισωγυρίζοντας την αριστερή ριζοσπαστικοποίηση του κόσμου σε Ελλάδα και Ευρώπη. Η συνεργασία της αστυνομίας στη Λέσβο με τους φασίστες που προσπάθησαν να κάψουν ζωντανούς τους πρόσφυγες που είχαν συγκεντρωθεί στην πλατεία Σαπφούς στις 22 Απρίλη, είναι μία ακόμα απόδειξη της δεξιάς κατρακύλας της κυβέρνησης ΣΥΡΙΖΑ - ΑΝΕΛ αλλά και του πόσο επικίνδυνη είναι η πολιτική του ρατσισμού όχι μόνο για τους ίδιους τους πρόσφυγες αλλά συνολικά για όλο το εργατικό κίνημα.

Αυτή η Συμφωνία ήταν η επισφράγιση της πολιτικής της Ευρώπης-Φρούριο με το ασφυκτικό κλείσιμο των συνόρων, τους φράχτες και την ανάθεση των περιπολιών στο Αιγαίο και σε όλη τη Μεσόγειο σε ΝΑΤΟ και FRONTEX, για να εγκλωβίζουν τους πρόσφυγες. Ακόμα και όσοι πρόσφυγες καταφέρουν να περάσουν όλες τις παγίδες θανάτου που τους στήνει η κυβέρνηση της Τουρκίας με τις ευλογίες της ΕΕ, τους περιμένουν οι επόμενες παγίδες της κυβέρνησης ΣΥΡΙΖΑ-ΑΝΕΛ, είτε στο Αιγαίο είτε στον Έβρο, καθώς επίσης και αυτές που στήνει το Ιταλικό Λιμενικό σε συνεργασία με τις Λιβυκές Αρχές.

Σήμερα οι ηγέτες της ΕΕ πανηγυρίζουν για την «πρόοδο» στην προστασία των εξωτερικών συνόρων και τη μείωση των προσφυγικών ροών μετά τη Συμφωνία ΕΕ-Τουρκίας, την ίδια στιγμή που μαζί με τον Τραμπ ρίχνουν πυραύλους στη Συρία καταδικάζοντας ανθρώπους στο θάνατο. Η ΕΕ ετοιμάζεται μάλιστα να εκταμιεύσει άλλα 3 δις ευρώ προς την Τουρκία τα οποία έρχονται να προστεθούν στα 3 δις που είχαν δοθεί πριν από δύο χρόνια, το Μάρτη του 2016 όταν είχε υπογραφεί η Συμφωνία.

Τον Μάρτιο του 2016 η Ε.Ε. και η Άγκυρα είχαν συνάψει συμφωνία, βάσει της οποίας οι Ευρωπαίοι καλούνταν να πληρώσουν αρχικά τρία δισ. ευρώ στην Τουρκία με αντάλλαγμα να «συγκρατεί» πρόσφυγες στην χώρα και να τους αποτρέπει από τη συνέχιση του ταξιδιού τους με κατεύθυνση την Ε.Ε. Τα χρήματα θα έπρεπε κανονικά να δοθούν υπέρ των Σύρων στην Τουρκία, εντούτοις 18 εκατομμύρια ευρώ δόθηκαν σε ολλανδική εταιρία, η οποία κατασκεύασε έξι σκάφη περιπολίας για την τουρκική ακτοφυλακή.

Στην πράξη τα κράτη μέλη της ΕΕ δίνουν δισεκατομμύρια με στόχο να εγκλωβίσουν τα θύματα των ιμπεριαλιστικών πολέμων στους οποίους συμμετέχουν, είτε στις χώρες καταγωγής τους είτε στην Τουρκία. Οι Financial Times στις 23/3/2018, σε άρθρο που περιγράφει τα αποτελέσματα από τα δύο χρόνια εφαρμογής της Συμφωνίας, κάνει λόγο για κατακόρυφη μείωση των προσφυγικών ροών μέσω της Μεσογείου από 1 εκατομμύριο το 2015 στις 200.000 το 2017. Ένα ανάλογο άρθρο που δημοσίευσε το περιοδικό Spiegel αιτιολογεί αυτή τη δραστική μείωση των προσφύγων που περνάνε τα θαλάσσια ευρωπαϊκά σύνορα: *«Όποιος θέλει να γλιτώσει από τον πόλεμο στη Συρία, πρέπει τώρα πλέον να πληρώσει πολλά χρήματα -ή να ρισκάρει τη ζωή του. Με την προσφυγική συμφωνία Ε.Ε.-Τουρκίας η κρίση απλώς μετατοπίστηκε: ενώ πνίγονταν λιγότεροι άνθρωποι στο Αιγαίο -όπου ο αριθμός των σκαφών που επιχειρούν να προσεγγίσουν ελληνικό έδαφος έχει μειωθεί μετά τη σύναψη της συμφωνίας- τώρα πεθαίνουν στα τουρκο-συριακά σύνορα»*!

Δεν είναι καθόλου τυχαίο ότι η δραστική μείωση των προσφυγικών ροών συνοδεύτηκε από αύξηση του ποσοστού των πνιγμών στη Μεσόγειο. Το ποσοστό τους στο συνολικό αριθμό των ανθρώπων που προσπαθούν να περάσουν τα θαλάσσια σύνορα, αυξήθηκε από 0,37% το 2015, σε 1,2% το 2016 και σε 2,3% τους πέντε πρώτους μήνες του 2017 (ΟΗΕ).

Παρά την έξαρση των ελληνοτουρκικών ανταγωνισμών και οι δύο πλευρές συνεχίζουν να συνεργάζονται όταν πρόκειται για την εφαρμογή της συμφωνίας και τη θανατηφόρα καταδίωξη των προσφύγων. Οι πνιγμοί των 16 προσφύγων στο Αγαθονήσι στις 16 Μάρτη ήταν σύμφωνα με τις μαρτυρίες των τριών επιζώντων αποτέλεσμα αυτής της δολοφονικής συνεργασίας του ελληνικού λιμενικού με τη FRONTEX και τις τουρκικές αρχές και φανερώνουν την εγκληματική ευθύνη του Λιμενι-

κού για τον θάνατο των προσφύγων, αλλά και για την επιχείρηση συγκάλυψης της υπόθεσης για δέκα ολόκληρες ημέρες.

Το δεύτερο πεδίο του δράματος των προσφύγων παίζεται στον Έβρο. Λόγω ύπαρξης του φράχτη του Έβρου, οι πρόσφυγες αναγκάζονται να περνάνε μέσω του ποταμού. Έτσι ολοένα και πιο συχνά πνιγμένοι ξεβράζονται στις όχθες του Έβρου, ενώ τα πτώματα προσφύγων και μεταναστών που μεταφέρονται στο νεκροτομείο της Αλεξανδρούπολης αυξάνονται συνεχώς. Ο Νίκος Ξανθόπουλος, ψαράς από την περιοχή δήλωσε σε πρόσφατο ρεπορτάζ της Deutsche Welle (26/3/2018): *«Έχω χάσει το μέτρημα στα πτώματα που βλέπω να κατεβάζει το ποτάμι, ξεβράζοντάς τα στις όχθες του Έβρου ή απευθείας στο Αιγαίο»*. Την περασμένη χρονιά, λένε οι ντόπιοι, δεκάδες πτώματα προσφύγων και μεταναστών βρέθηκαν σε καλύβες κυνηγών, με εμφανή τραύματα από άγρια σκυλιά ή άλλα ζώα. Άλλοι χτυπήθηκαν από τρένα μέσα στην παγωνιά.

Από το Φλεβάρη του 2018, το Ελληνικό Συμβούλιο για τους πρόσφυγες, μετά από ανάλογες καταγγελίες που δημοσιεύτηκαν στον ελληνικό και ξένο τύπο, κάνει λόγο για *«παράνομες επαναπροωθήσεις προσφύγων στον Έβρο»*, όπου *«σύμφωνα με αυτές, άτομα χρήζοντα διεθνούς προστασίας, αιτούντες αλλά και αναγνωρισμένοι πρόσφυγες, αφού διέλθουν των συνόρων μέσω Έβρου, συλλαμβάνονται επί ελληνικού εδάφους, κρατούνται και οδηγούνται με αστυνομική συνοδεία στα σύνορα, όπου και επαναπροωθούνται στην Τουρκία»*. Η κυβέρνηση προχωρούσε σε απανωτές διαψεύσεις αυτών των καταγγελιών. Αλλά οι Αρχές αναγκάστηκαν να παραδεχθούν ότι οι δύο στρατιωτικοί που συνελήφθησαν από Τούρκους συνοριοφύλακες ακολουθούσαν ίχνη προσφύγων όταν μπήκαν "κατά λάθος" στο τουρκικό έδαφος, δηλαδή εφάρμοζαν τη συμφωνία ΕΕ –Τουρκίας, προφανώς με διαταγές ανωτέρων.

Από τις 20 Μαρτίου 2016 μέχρι και σήμερα, πάνω από 60.000 άνθρωποι έχουν φτάσει στα ελληνικά νησιά (27.944 το 2016 μετά την εφαρμογή της Συμφωνίας και 29.718 το 2017). Ήδη, τους πρώτους μήνες του 2018, 3.545 ακόμα άνθρωποι έφτασαν στα νησιά. Σήμερα πάνω από 14.000 αιτούντες ασύλου άντρες, γυναίκες και παιδιά παραμένουν παγιδευμένοι στα νησιά, σύμφωνα με τα στοιχεία της ελληνικής κυβέρνησης, σε απαράδεκτες συνθήκες χωρίς να έχουν πρόσβαση σε βασικές υπηρεσίες και επαρκή προστασία. Πάνω από το 90% βρίσκονται σε στρατόπεδα, ενώ συνολικά σε όλη τη χώρα σε διάφορα camps και στρατόπεδα ήταν καταγεγραμμένα 27.000 άτομα, ενώ η χωρητικότητά τους είναι μόλις για 5.576. Τα στρατόπεδα των νησιών και ειδικά η Μόρια έχουν χαρακτηριστεί γκουαντανάμο και δικαίως, γιατί εκτός από το μαρτύριο των άθλιων συνθηκών διαβίωσης, υπάρχουν μία σειρά καταγγελίες για κακομεταχείριση, ακόμα και βασανισμούς, προσφύγων.

Παράλληλα, η συμφωνία ΕΕ-Τουρκίας σημαίνει καθυστερήσεις και μαζικές απορρίψεις στα αιτήματα ασύλου (το 99% έφτασαν οι απορριπτικές αποφάσεις για άσυλο σε δεύτερο βαθμό!). Από τις 33 χιλιάδες περίπου αιτήσεις που εξέτασε (σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία του υπουργείου Μεταναστευτικής Πολιτικής) η Ελλάδα από τον Μάρτη του 2016 ως τον Δεκέμβρη του 2017, έξι χιλιάδες απορρίφθηκαν ως "απαράδεκτες ή αβάσιμες", επτά χιλιάδες έγιναν δεκτές ενώ οι υπόλοιπες (περίπου 20 χιλιάδες) παραπέμφθηκαν στην "κανονική διαδικασία" για περαιτέρω επεξεργασία. Μέχρι το τέλος Μάρτη 2018, περίπου 1.600 άνθρωποι είχαν επιστραφεί στην Τουρκία στο πλαίσιο της συμφωνίας, σύμφωνα με τον Ύπατο Αρμοστή του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες.

Κυβέρνηση και Ε.Ε. προβάλλουν το επιτυχημένο μέτρο του Relocation (επανεγκατάσταση ευάλωτων ομάδων σε διαμερίσματα) και μιλούν για αποσυμφόρηση των στρατοπέδων. Το ευρωπαϊκό σχέδιο μετεγκατάστασης αποτελεί μια από τις ελάχιστες διαθέσιμες επιλογές, για να φύγει κάποιος από την Ελλάδα με ασφάλεια και να μεταβεί στην Ευρώπη για τους λίγους που πληρούσαν τα κριτήρια. Ωστόσο, οι αιτούντες άσυλο που έφτασαν στην Ελλάδα από τότε που υπογράφτηκε η συμφωνία ΕΕ -Τουρκίας, αποκλείστηκαν αυθαίρετα από το σύστημα μετεγκατάστασης. Συνολικά, 21.703 αιτούντες άσυλο μετεγκαταστάθηκαν από την Ελλάδα σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες, από τους 66.400 που είχε προβλεφθεί να μετακινηθούν με βάση το πρόγραμμα αυτό.

Παρά το γεγονός ότι αυτή η Συμφωνία έχει τα πιο βάρβαρα και απάνθρωπα αποτελέσματα για τη ζωή των προσφύγων, η κυβέρνηση ΣΥΡΙΖΑ-ΑΝΕΛ μεθοδεύει την ακόμα πιο αυστηρή εφαρμογή της. Το σχετικό ρεπορτάζ του Δημήτρη Αγγελίδη στην ΕΦ.ΣΥΝ (27/3) είναι αποκαλυπτικό *«Επιτάχυνση και πολλαπλασιασμός των απελάσεων Σύρων και άλλων προσφύγων από τα νησιά στην Τουρκία στη βάση της ευρωτουρκικής συμφωνίας, πολλαπλασιασμός των απελάσεων από την ενδοχώρα προς την Τουρκία στη βάση των διμερών συμφωνιών επανεισδοχής μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας και αξιοποίηση της δυνατότητας ταχείας παρέμβασης της Frontex στα σύνορα της Ευρώπης, εκεί όπου εμφανίζεται πιθανότητα να εμφανιστεί ροή προσφύγων και μεταναστών: σύμφωνα με όσα ακούστηκαν την περασμένη εβδομάδα σε ενημέρωση πηγών της Ευρωπαϊκής Επιτροπής σε αποστολή Ελλήνων δημοσιογράφων στις Βρυξέλλες, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εντείνει με κάθε τρόπο τις πιέσεις της στην Ελλάδα προκειμένου να εφαρμόσει μέχρι τον Ιούνιο ένα πακέτο μέτρων που θα εκμηδενίζουν την είσοδο των προσφύγων και μεταναστών και θα μεγιστοποιούν τις απελάσεις, έτσι ώστε να ικανοποιηθούν οι χώρες της βόρειας και κεντρικής Ευρώπης και οι χώρες του Βίζεγκραντ και να ανοίξει ο δρόμος για την υιοθέτηση*



19 Απρίλη. Διαμαρτυρία προσφύγων στη Μυτιλήνη.

ενός κοινού συστήματος ασύλου στη Σύνοδο κορυφής του Ιουνίου».

Ο νέος υπουργός Μεταναστευτικής Πολιτικής Δημήτρης Βίτσας, ολοκληρώνοντας την περιοδεία στα νησιά του ΒΑ Αιγαίου, με τη δήλωσή του ότι: *«έχει πάρα πολλά αυτή η Συμφωνία που πρέπει να αξιοποιήσουμε»*, έστειλε το μήνυμα ότι στόχος του είναι να βαδίσει στο δρόμο που χάραξε ο προκάτοχός του, Μουζάλας. Ανακοίνωσε μάλιστα νέο νομοσχέδιο για το άσυλο, όπου με πρόσχημα την επιτάχυνση της διαδικασίας επιταχύνεται στην ουσία ο ρυθμός των απελάσεων, ενώ σκληραίνουν ακόμα περισσότερο οι όροι για απόδοση ασύλου.

Οι αντιδράσεις απέναντι σε όλη αυτή την ρατσιστική πολιτική σε Ελλάδα και Ευρώπη είναι τεράστιες. Όταν το καλοκαίρι του 2015 οι πρόσφυγες γκρέμιζαν τα σύνορα, το φανταστικό κύμα συμπαράστασης που εκδηλώθηκε σε όλες σχεδόν τις ευρωπαϊκές πρωτεύουσες –από τις γιαγιάδες της Λέσβου, μέχρι τους χιλιάδες απλούς ανθρώπους στη Γερμανία που συγκεντρώνονταν στους σιδηροδρομικούς σταθμούς για να υποδεχτούν τους πρόσφυγες με ρούχα, τρόφιμα, λουλούδια και παιχνίδια για τα παιδιά- ανάγκασε τους ηγέτες της Ευρωπαϊκής Ένωσης να δεχτούν έναν πρώτο αριθμό προσφύγων. Η Συμφωνία ΕΕ-Τουρκίας ήταν στην ουσία η αντεπίθεση των κυβερνήσεων της ΕΕ και απέναντι στους πρόσφυγες και απέναντι στο τεράστιο κίνημα αλληλεγγύης.

Όμως το αντιρατσιστικό κίνημα δεν κάμφθηκε, αλλά έχει σήμερα κερδίσει στους κόλπους του πολύ μεγαλύτερες δυνάμεις, κινήσεις αλληλεγγύης ή απλούς αγωνιστές, ακόμα και αυτές που αρχικά μπορεί να είχαν αυταπάτες για το ρόλο της ΕΕ και της κυβέρνησης ΣΥΡΙΖΑ στο θέμα της διαχείρισης του προσφυγικού.

Την 1η Δεκεμβρίου 2017, 9 ανθρωπιστικές οργανώσεις ξεκίνησαν την εκστρατεία #OpentheIslands, καλώντας τον πρωθυπουργό Αλέξη Τσίπρα να σταματήσει την πολιτική περιορισμού, απαιτώντας από τις ελληνικές αρχές να μεταφέρουν άμεσα τους πρόσφυγες σε καλύτερες συνθήκες στην ηπειρωτική Ελλάδα και να λάβουν συγκεκριμένα μέτρα έτσι ώστε να μην μείνει ούτε ένας αιτών άσυλο σε απαράδεκτες συνθήκες και ζητά από τους ηγέτες της ΕΕ να πάρουν μια ξεκάθαρη θέση στο ζήτημα της πολιτικής περιορισμού.

«Η Συμφωνία ΕΕ-Τουρκίας απέτυχε», ήταν το κοινό συμπέρασμα της συνέντευξης τύπου που έδωσαν 5 οργανώσεις υπεράσπισης ανθρωπίνων δικαιωμάτων στις 20 Μάρτη 2018 στην ΕΣΗΕΑ. Όπως σημείωσε ο Γαβριήλ Σακελλαρίδης από το ελληνικό τμήμα της Διεθνούς Αμνηστίας, η ευρωτουρκική συμφωνία δείχνει την παταγώδη αποτυχία της Ε.Ε. να δώσει ουσιαστική λύση στο προσφυγικό. Όπως αναφέρει ανακοίνωση της Ελληνικής Ένωσης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου *«Αποτέλεσμα της Κοινής Δήλωσης, για την οποία η χώρα μας πολλάκις εξέφρασε την ικανοποίησή της, χιλιάδες άνθρωποι να παραμένουν εγκλωβισμένοι στα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου υπό καθεστώς γεωγραφικού περιορισμού, ενός μέτρου*

που επιβάλλεται συστηματικά και αδιάκριτα, σε καθεστώς υπερπληθυσμού και σε συνθήκες ακατάλληλες ακόμα και για βραχυπρόθεσμη διαμονή. Εξαιτίας των συνθηκών που επικρατούν στα Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης, έχουν χαθεί ανθρώπινες ζωές, έχει παρατηρηθεί περαιτέρω επιδείνωση της ψυχικής υγείας, καθώς και αύξηση των περιστατικών βίας και σεξουαλικής κακοποίησης. Η χώρα μας έχει εξ αντικειμένου δεχτεί να παίζει τον ρόλο της υγειονομικής ζώνης στα ευρωπαϊκά σύνορα, εμμένοντας σε μια πολιτική επιλογή που, εκτός από τις συνέπειες που έχει για τον προσφυγικό πληθυσμό, οδηγεί στην αποσταθεροποίηση της κοινωνικής συνοχής των νησιωτικών περιοχών. Αποτέλεσμα της εφαρμοζόμενης πολιτικής του εγκλωβισμού είναι η στροφή των τοπικών κοινωνιών εναντίον των προσφύγων, η αύξηση της ακροδεξιάς ρητορικής και η εκδήλωση ρατσιστικών συμπεριφορών».

Πράγματι η εφαρμογή της Συμφωνία ΕΕ Τουρκίας, η θεσμοθέτηση δηλαδή της ρατσιστικής πολιτικής από τα κράτη μέλη της ΕΕ που εξοντώνει τους πρόσφυγες και τους μετανάστες, φούσκωσε τα πανιά της ακροδεξιάς και των φασιστών στην Ευρώπη. Η πολιτική λιτότητας και φτώχειας που συνδυάζεται με τη ρατσιστική ατζέντα, νομιμοποιεί στην ουσία τη βία των φασιστών κατά των μεταναστών και προσφύγων και τους μετατρέπει σε ρυθμιστές των πολιτικών εξελίξεων. Το πιο πρόσφατο παράδειγμα της Ιταλίας είναι πολύ χαρακτηριστικό. Οι εκλογές κατέγραψαν την ήττα της Κεντροαριστεράς με πτώση 19% που με την πολιτική της διάσωσης των τραπεζών και της δολοφονίας των προσφύγων που προσπαθούν να περάσουν τα θαλάσσια σύνορα Ιταλίας -Λιβύη, άνοιξε το δρόμο στην επιστροφή της Δεξιάς του Μπερλουσκόνι και στην άνοδο των ρατσιστών της Λέγκας του Βορρά και των φασιστών Αδελφών της Ιταλίας, ανοιχτών νοσταλγών του Μουσολίνι.

Αυτές είναι οι επιλογές με τις οποίες χρειάζεται να συγκρουστούμε και στην Ελλάδα, βάζοντας φρένο στην κατρακύλα της κυβέρνησης ΣΥΡΙΖΑ-ΑΝΕΛ με την προσαρμογή στα μνημόνια, τις ρατσιστικές συμφωνίες Ε.Ε.-Τουρκίας-Λιβύης, που πνίγουν χιλιάδες πρόσφυγες και τους εγκλωβίζουν στα νησιά-στρατόπεδα, την ίδια στιγμή που αφήνει το ελεύθερο στα γεράκια του ΝΑΤΟ να χρησιμοποιούν τη βάση της Σούδας ως ορμητήριο για τις δολοφονικές πολεμικές επεμβάσεις στη Συρία.

Η αντίσταση στο ρατσισμό και το φασισμό που είναι ξεκινημένη χρειάζεται κλιμάκωση και σύνδεση με ένα διεθνές αντιπολεμικό κίνημα. Κλιμάκωση του αντιρατσιστικού κινήματος σημαίνει ανυποχώρητη σύγκρουση με την κλιμάκωση του ιμπεριαλιστικού πολέμου στην Συρία, με τις απαράδεκτες διευκολύνσεις που δίνει η κυβέρνηση μέσω της Σούδας από όπου ξεκινούν οι επιθέσεις. Σημαίνει σύγκρουση με τους πολεμικούς ανταγωνισμούς της κυβέρνησης ΣΥΡΙΖΑ-ΑΝΕΛ με την Τουρκία και τις συμμαχίες με κράτη δολοφόνους όπως το Ισραήλ. Χρειάζεται συντονισμένη αντιπολεμική αντιρατσιστική δράση στην Ελλάδα και την Τουρκία για να μετατρέψουμε το Αιγαίο σε ασφαλή δρόμο διέλευσης των προσφύγων με ανοιχτά σύνορα και όχι νεκροταφείο κατατρεγμένων ανθρώπων. Να απαιτήσουμε αντί να κλιμακώνουν τους εξοπλισμούς, να ενισχύσουν τώρα το κοινωνικό κράτος και τις δομές αλληλεγγύης και πρόνοιας για όλους, ντόπιους και πρόσφυγες. Η αλληλεγγύη στους πρόσφυγες είναι όπλο που δυναμώνει την πάλη της εργατικής τάξης και ενάντια στα μνημόνια και ενάντια στην απειλή του πολέμου. Είναι χρέος κάθε αγωνιστή της Αριστεράς να τη δυναμώσουμε. ■



Συλλαλητήριο 17 Μάρτη στην Αθήνα.

Η επαναστατική παράδοση απέναντι στον ρεφορμισμό

Υπάρχουν κόμματα που κουβαλάνε την αστική πολιτική μέσα στο εργατικό κίνημα; Και πώς μπορούν οι επαναστατικές ιδέες να επικρατήσουν; Ο Πάνος Γκαργκάνας προτείνει απαντήσεις.



Αφίσα του Μαη: "Ο ρεφορμισμός είναι χλωροφόρμιο"

Κοντεύουν τρία χρόνια από εκείνο το δραματικό καλοκαίρι του 2015, όταν η κυβέρνηση του Αλέξη Τσίπρα έκανε την πιο απότομη και θεαματική στροφή και προσχώρησε στο μνημονιακό στρατόπεδο εγκαταλείποντας το σαρωτικό ΟΧΙ του δημοψηφίσματος και υπογράφοντας το τρίτο μνημόνιο.

Τότε, η ηγεσία του ΣΥΡΙΖΑ πρόβαλε πλήθος δικαιολογίες που όλες αποδείχθηκαν ψεύτικες. Σήμερα πια ξέρουμε ότι ο συμβιβασμός δεν ήταν προσωρινός. Αντίθετα, η προσαρμογή της κυβερνητικής πολιτικής στις απαιτήσεις της άρχουσας τάξης έχει επεκταθεί σε περισσότερους τομείς πέρα από τις μνημονιακές δεσμεύσεις: εκτός από τις ιδιωτικοποιήσεις, τις περικοπές συντάξεων και τη φορολόγηση ακόμη και των πιο χαμηλών μισθών έχουμε αθλιότητες σε βάρος των προσφύγων, εναγκαλισμούς με τους σφαγείς των Παλαιστίνιων και επικίνδυνες πολεμοκάπηλες προκλήσεις του Καμμένου.

Για τον κόσμο που στήριξε τον ΣΥΡΙΖΑ, η κατάσταση θυμίζει το παλιό γνωστό τραγούδι:

«Αγάπη πού 'γινες δίκοπο μαχαίρι
Κάποτε μού 'δινες μόνο τη χαρά,
Μα τώρα πνίγεις τη χαρά στο δάκρυ
Δεν βρίσκω άκρη,
δεν βρίσκω γιατρειά».

Χιλιάδες αναζητούν μια πειστική απάντηση για αυτήν την εξέλιξη. Οι πιο πολλοί δεν αποδέχονται την αντίληψη που προωθεί η Δεξιά και η κυρίαρχη κοινή λογική: «*Έτσι είναι η Αριστερά, αιθεροβάμονες που όταν βρεθούν μπροστά στην σκληρή πραγματικότητα προσγειώνονται άτσαλα*». Το θεώρημα ότι «έτσι είναι η ζωή και πώς να την αλλάξεις» μας βομβαρδίζει από χίλιες μεριές, επηρεάζει ως ένα βαθμό τις ιδέες μέσα στον κόσμο της εργατικής τάξης, αλλά ποτέ δεν καταφέρνει να σβήσει τις αντιστάσεις που γεννάει διαρκώς η σκληρή καθημερινότητα του καπιταλισμού μέσα στην κρίση του.

Και η Αριστερά που επιμένει να αντιστέκεται τι έχει να πει για όλα αυτά; Ένα μεγάλο τμήμα της πέρα από τον ΣΥΡΙΖΑ Αριστεράς καταφεύγει στην απάντηση ότι όλα αυτά δεν την ακουμπούν, πολύ απλά γιατί ο ΣΥΡΙΖΑ δεν είναι κόμμα της Αριστεράς- είναι καθαρόαιμο αστικό

κόμμα ή τουλάχιστον έτσι έγινε μετά τη «μετάλλαξη» του 2015.

Το πρόβλημα με αυτή την προσέγγιση είναι ότι έρχεται σε αντίφαση με τις μνήμες και τις εμπειρίες του κόσμου που θα ήθελε να πείσει. Στις εργατογειτονιές της δυτικής Αττικής στις εκλογές του Γενάρη 2015 τα κόμματα της άρχουσας τάξης πάτωσαν και αυτό που καταγράφηκε ήταν μια μαζική αριστερή στροφή. Σύμφωνα με τον Ριζοσπάστη εκείνων των ημερών το άθροισμα των ψήφων στη ζώνη από το Χαϊδάρι και την Αγία Βαρβάρα μέχρι το Ίλιον και το Καματερό έδινε τον ΣΥΡΙΖΑ πρώτο κόμμα με 42,3%, το ΚΚΕ τρίτο με 8,5% και την ΑΝΤΑΡΣΥΑ ένατη με 1%.[1]

Πλειοψηφικά μέσα στην εργατική τάξη υπάρχει ένα κομμάτι που θυμάται τίνος τμήμα ήταν η ΛΑΕ, με ποιον Συνασπίστηκε το ΚΚΕ τη δεκαετία του 1980, από που προήλθε το ΚΚΕ-εσωτερικού. Θυμάται ότι αντιπρόεδρος της κυβέρνησης Τσίπρα-Καμένου είναι ο Γιάννης Δραγασάκης που λίγο έλλειψε να γίνει γραμματέας του ΚΚΕ καθώς έχασε τη σχετική ψηφοφορία στην Κεντρική Επιτροπή από την Αλέκα Παπαρήγα για λίγες ψήφους.

Αν θέλουμε να πείσουμε αυτόν τον κόσμο ότι υπάρχει αριστερή εναλλακτική απέναντι στην κατάντια του ΣΥΡΙΖΑ, του χρωστάμε μια καλύτερη εξήγηση για τις στροφές και τα γυρίσματα της Αριστεράς. Για να το πετύχουμε αυτό, έχουμε ανάγκη την επαναστατική παράδοση που μιλάει για το φαινόμενο του ρεφορμισμού, στέκεται στο γιατί και πώς εμφανίζεται αλλά και στο πώς μπορεί να αντιμετωπιστεί.

Από το Κομμουνιστικό Μανιφέστο στην Τρίτη Διεθνή

Η εικόνα ότι τα εργατικά κόμματα μπορεί να είναι αντιφατικά υπάρχει στο ίδιο το Κομμουνιστικό Μανιφέστο που έγραψαν ο Μαρξ και ο Ενγκελς την παραμονή των επαναστάσεων του 1848. Στο τελευταίο κομμάτι του Μανιφέστου, στην ενότητα με τον τίτλο «Η στάση των κομμουνιστών απέναντι στα διάφορα κόμματα της αντιπολίτευσης», αναφέρει:

«Σύμφωνα με όσα είπαμε στο 2ο Μέρος βγαίνει από μόνη της η σχέση των κομμουνιστών προς τα συγκροτημένα πια εργατικά κόμματα, δηλαδή η σχέση τους προς τους χαρτιστές στην Αγγλία και τους αγροτικούς μεταρρυθμιστές στη Βόρεια Αμερική.

Αγωνίζονται για την επίτευξη των άμεσων σκοπών και συμφερόντων της εργατικής τάξης, αλλά στο σημερινό κίνημα εκπροσωπούν ταυτόχρονα και το μέλλον του κινήματος. Στη Γαλλία, οι κομμουνιστές τάσσονται με το σοσιαλιστικό-δημοκρατικό κόμμα ενάντια στη συντηρητική και ριζοσπαστική αστική τάξη, χωρίς όμως να παραιτηθούν από το δικαίωμα να κριτικάρουν τις φράσεις και τις αυταπάτες που έχουν την προέλευσή τους στην επαναστατική παράδοση [εννοεί την αστική επανάσταση του 1789].

Στην Ελβετία υποστηρίζουν τους ριζοσπάστες, χωρίς να παραγνωρίζουν ότι αυτό το κόμμα αποτελείται από αντιφατικά στοιχεία, εν μέρει από δημοκράτες σοσιαλιστές με τη γαλλική έννοια, και εν μέρει από αστούς ριζοσπάστες».[2]

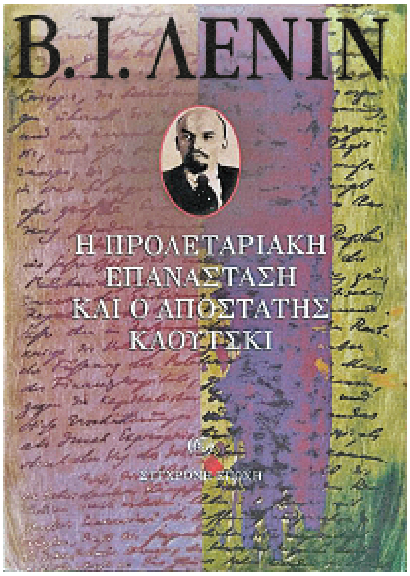
Βλέπουμε εδώ τον Μαρξ να μιλάει για «συγκροτημένα εργατικά κόμματα» που όμως εμπεριέχουν αστικά στοιχεία με τα οποία συγκρούονται οι κομμουνιστές. Αυτή η περίεργη εικόνα πήρε πολύ μεγαλύτερες διαστάσεις αργότερα, στις αρχές του εικοστού αιώνα, όταν πλέον υπήρχαν μαζικά «συγκροτημένα εργατικά κόμματα». Οι επαναστάτες εκείνης της περιόδου αναγκάστηκαν να εμβαθύνουν πάνω στις αρχικές προτροπές του Κομμουνιστικού Μανιφέστου και να χαράξουν τις διαχωριστικές γραμμές ανάμεσα στη ρεφορμιστική και την επαναστατική αριστερά.

Η Ρόζα Λούξεμπουργκ χρειάστηκε να γράψει τη θρυλική πολεμική της ενάντια στον Μπερνστάιν με τίτλο «Μεταρρύθμιση ή Επανάσταση», ο Λένιν χρειάστηκε να κατακεραυνώσει τον «Αποστάτη Κάουτσκι». Η αποκορύφωση ήρθε μετά τη νίκη της επανάστασης στη Ρωσία το 1917, με την ίδρυση της Τρίτης Διεθνούς που διαχώρισε τα επαναστατικά κόμματα από τα ρεφορμιστικά της Δεύτερης Διεθνούς.

Εδώ χρειάζεται να σταθούμε, γιατί στην περίοδο εκείνη βρίσκουμε και τις πιο ξεκάθαρες ερμηνείες για το φαινόμενο του ρεφορμισμού αλλά και τις πιο πολύτιμες εμπειρίες από τις προσπάθειες για την αντιμετώπισή του.

Η ύπαρξη οργανωμένων ρεφορμι-





Οι πολεμικές της Ρόζας Λούξεμπουργκ και του Λένιν ενάντια στο ρεφορμισμό.

στικών πολιτικών δυνάμεων μέσα στην εργατική τάξη δεν είναι αποτέλεσμα ατομικών αδυναμιών κάποιων ηγετών που κάνουν «κωλοτούμπες». Είναι πρόβλημα που έχει τις ρίζες του στην αντιφατική συνείδηση των εργατών και των εργατριών σαν αποτέλεσμα της κοινωνικής θέσης της εργατικής τάξης μέσα στον καπιταλισμό ως κυριαρχούμενης τάξης.

Ο Μαρξ είχε βάλει τα θεμέλια αυτής της ανάλυσης όταν έλεγε ότι μέσα στις κοινωνία οι κυρίαρχες ιδέες είναι οι ιδέες της κυρίαρχης τάξης. Υπάρχουν οργανωμένοι θεσμοί που αναπαράγουν και εξασφαλίζουν αυτή την ιδεολογική κυριαρχία: η οικογένεια, το σχολείο, ο στρατός, το πανεπιστήμιο, η εκκλησία, η αλλοτριωμένη εργασία, τα ΜΜΕ. Όμως, όλα αυτά ποτέ δεν φτάνουν να κυριαρχήσουν απόλυτα πάνω στις ιδέες όλων των εργατών και των εργατριών, γιατί η δική τους τάξη βρίσκεται διαρκώς σε σύγκρουση με την εκμετάλλευση που υφίσταται. Απέναντι σε όλα τα κηρύγματα υπακοής, πειθάρχησης και σεβασμού προς τους «ανωτέρους» και αποδοχής της «υπάρχουσας τάξης πραγμάτων», υπάρχει πάντα σε μεγαλύτερο ή μικρότερο βαθμό η εμπειρία και η παράδοση της συλλογικής αντίστασης και πάλης.

Ο Αντόνιο Γκράμσι ήταν ο επαναστάτης που διατύπωσε με τον καλύτερο τρόπο την ύπαρξη αυτής της αντίφασης στα μυαλά των απλών ανθρώπων. Γράφει στο κείμενο του «Η μελέτη της Φιλοσοφίας»:

«Ο ενεργός ‘άνθρωπος-μέσα-στο-πλήθος’ έχει μια πρακτική δραστηριότητα αλλά δεν διαθέτει μια καθαρή θεωρητική συνειδητοποίηση της πρακτικής δραστηριότητάς του, η οποία όμως παρ’ όλα αυτά εμπεριέχει μια κατανόηση του κόσμου στο βαθμό που επιχειρεί να τον αλλάξει. Η θεωρητική του συνείδηση μπορεί πραγματικά να βρίσκεται σε αντίθεση ιστορικά με τη δράση του. Θα μπορούσε σχεδόν κάποιος να πει ότι διαθέτει δυο θεωρητικές συνειδήσεις (ή μια αντιφατική συνείδηση): μια συνείδηση που εξυπακούεται μέσα στη δράση του και η οποία στην πραγματικότητα τον συνδέει με όλους τους συναδέλφους του εργάτες στον έμπρακτο μετασχηματισμό του πραγματικού κόσμου. Και μια επιφανειακά ρητή ή φραστική, την οποία έχει κληρονομήσει από το παρελθόν και έχει απορροφήσει άκριτα».[3]


Αντόνιο Γκράμσι.


Αμαντέο Μπορντίγκα

Ο Γκράμσι, συνεπής στο επαναστατικό ρεύμα που έχτισε μαζί με τη Ρόζα, τον Λένιν και τον Τρότσκι, πιστεύει ότι η «συνείδηση που εξυπακούεται» μπορεί να υπερνικήσει τις πιέσεις της λαθεμένης «θεωρητικής συνείδησης». Το δείχνει όχι μόνο με τη δράση του για τη δημιουργία επαναστατικού εργατικού κόμματος στην Ιταλία αλλά και με τα θεωρητικά κείμενά του. Απέναντι στις πιέσεις της δικής του εποχής ότι ο Τεϊλορισμός και ο Φορντισμός έχουν κάνει τον εργάτη έναν «εκπαιδευμένο γορίλα» απαντάει κατηγορηματικά: *«Ο άνθρωπος μπορεί να βαδίζει χωρίς να είναι υποχρεωμένος να σκέφτεται όλες τις κινήσεις που απαιτούνται για να περπατήσει, σε τέλειο συγχρονισμό, όλα τα μέρη του σώματος, για τον συγκεκριμένο τρόπο που απαιτείται για το βάδισμα. Το ίδιο πράγμα ισχύει και θα συνεχίσει να ισχύει στη βιομηχανία για όλες τις βασικές κινήσεις ενός επαγγέλματος. Βαδίζει κανείς αυτόματα και ταυτόχρονα σκέφτεται για οτιδήποτε επιλέγει να σκεφτεί. Οι Αμερικανοί βιομήχανοι έχουν καταλάβει πολύ καλά αυτή τη διαλεκτική που ενυπάρχει στις νέες βιομηχανικές μεθόδους. Κατανοούν ότι ο «εκπαιδευμένος γορίλας» είναι απλά σχήμα λόγου, ότι «δυστυχώς» ο εργάτης παραμένει άνθρωπος και ακόμη ότι στη δουλειά του σκέφτεται περισσότερο, ή τουλάχιστον έχει περισσότερες ευκαιρίες να σκεφτεί, από τη στιγμή που έχει ξεπεράσει την κρίση προσαρμογής (στις νέες μεθόδους) χωρίς να τον εξαφανίσουν. Όχι μόνο σκέφτεται ο εργάτης, αλλά το γεγονός ότι δεν αντλεί ικανοποίηση από την εργασία του και συνειδητοποιεί ότι προσπαθούν να τον μετατρέψουν σε εκπαιδευμένο γορίλα μπορεί να τον οδηγήσει σε σκέψεις καθόλου συμβατικές».*[4]

Αν η μια πλευρά της αντιφατικής συνείδησης πριμοδοτεί την ύπαρξη πολιτικών ρευμάτων συμβιβασμού με το υπάρχον καθεστώς, δηλαδή ρεφορμιστικά κόμματα, η άλλη πλευρά έχει τη δυναμική να επικρατήσει με τη βοήθεια της επαναστατικής αριστεράς.

Γκράμσι και Μπορντίγκα

Η πάλη για αυτή την επικράτηση, δηλαδή για το κέρδισμα της πλειοψηφίας της εργατικής τάξης στις επαναστατικές ιδέες της ανατροπής του καπιταλισμού, δεν τελειώνει με την αποκήρυξη των ρεφορμιστικών κομμάτων από ένα μεγαλύτερο ή μικρότερο τμήμα της Αριστεράς. Αντίθετα, τότε ανοίγουν όλα τα ζητήμα-

τα για το πώς μπορεί να γίνει αυτό. Ο Λένιν αναγκάστηκε να γράψει το κλασικό κείμενο του για τον «Αριστερισμό» σαν απάντηση στα ρεύματα που θεωρούσαν αυτάρεσκα ότι η ρήξη με τη συμβιβασμένη σοσιαλδημοκρατία της Δεύτερης Διεθνούς είχε λύσει το πρόβλημα. Όλα τα πρώτα συνέδρια της Τρίτης Διεθνούς κυριαρχήθηκαν από τις συζητήσεις για τις σχέσεις ανάμεσα στους επαναστάτες και τους ρεφορμιστές.

Στην Ιταλία, μετά τη νίκη της επανάστασης στη Ρωσία και την άθλια στάση του Σοσιαλιστικού Κόμματος στη διάρκεια της «Κόκκινης Διετίας» 1919-1920, όταν οι εργάτες προχώρησαν σε μαζικές καταλήψεις των εργοστασίων αλλά το Σοσιαλιστικό Κόμμα δεν στάθηκε στο ύψος των περιστάσεων, μεγάλο τμήμα της Αριστεράς προχώρησε στην ίδρυση του Κομμουνιστικού Κόμματος. Την ηγεσία ανέλαβε ο Αμαντέο Μπορντίγκα, ο οποίος έχει μείνει στην ιστορία σαν κορυφαίο παράδειγμα για τα τραγικά αδιέξοδα που προκαλεί ο σεχταρισμός.

Ο Μπορντίγκα είχε πίσω του σπουδαία δράση, χάρη στην οποία αναδείχθηκε στην ηγεσία του νέου κόμματος. Ήταν η φωνή μέσα στην ιταλική αριστερά που είχε καταγγείλει τον ιμπεριαλιστικό χαρακτήρα του Πρώτου Παγκόσμιου Πόλεμου. Στη διάρκεια της Κόκκινης Διετίας είχε αναδείξει ξανά και ξανά τις προδοσίες της ηγεσίας του Σοσιαλιστικού Κόμματος. Με αυτό το κύρος βοήθησε να συσπειρωθούν στην ίδρυση του PCI τον Γενάρη του 1921 40-50.000 μέλη όταν το Σοσιαλιστικό Κόμμα διέθετε περίπου τριπλάσια.

Όσο ξεκάθαρος, όμως, ήταν για την αναγκαιότητα της ρήξης με τον ρεφορμισμό, άλλο τόσο αποδείχθηκε μπερδεμένος στην αντιμετώπισή του στη συνέχεια. Με την Ιταλία να βρίσκεται στα πρόθυρα της επικράτησης του φασισμού το 1922, ο Μπορντίγκα διακήρυξε τον Μάη του 1921: *«Οι φασίστες και οι σοσιαλδημοκράτες δεν είναι παρά δυο πλευρές του ενιαίου αυριανού εχθρού».*[5]



Λέον Τρότσκι.

Με βάση αυτή την ανοησία, το PCI αρνήθηκε να συνεργαστεί με το αντιφασιστικό κίνημα Arditti del Popolo, γιατί θεωρούσε ότι ήταν μια «συνομωσία» του Σοσιαλιστικού Κόμματος. Η ηγεσία Μπορντίγκα έφτασε μάλιστα να απειλήσει με διαγραφές τους νεολαίους του ΚΚ που συνεργάζονταν με τους Arditti. Ο Γκράμσι, αντίθετα, εξηγούσε ότι *«η γοργή εξάπλωση της πρωτοβουλίας δεν ήταν αποτέλεσμα κάποιου γενικού σχεδίου που είχε προετοιμάσει το Σοσιαλιστικό Κόμμα, αλλά οφειλόταν απλά στο πνεύμα που επικρατούσε στη χώρα- την επιθυμία για ένοπλη αντίσταση που έβραζε μέσα στις πλατιές μάζες».*[6]

Για την ακρίβεια, η ηγεσία του Σοσιαλιστικού Κόμματος επέμενε μέχρι τέλους στην αυταπάτη ότι το Σύνταγμα και το κοινοβούλιο θα έβαζε φρένο στον Μουσολίνι. Ακόμη και ο σοσιαλιστής βουλευτής Ματεότι που δολοφονήθηκε από τους φασίστες αργότερα δήλωνε το Μάρτη του 1921 μέσα στη Βουλή: *«Καθίστε στα σπίτια σας. Μην απαντάτε στις προκλήσεις. Ακόμη και η σιωπή, ακόμη και η δειλία, είναι ηρωικές ορισμένες φορές».*[7]

Αλλά η σεχταριστική πολιτική δεν επέτρεψε στο ΚΚ να αξιοποιήσει τις αντιφάσεις των ρεφορμιστών και να συσπειρώσει αποτελεσματικά τον κόσμο που ήθελε να συγκρουστεί με τους φασίστες. Χρειάστηκε να περάσουν χρόνια ώστε η νέα ηγετική ομάδα γύρω από τον Γκράμσι να περιθωριοποιήσει τον σεχταρισμό με τις περιβόητες «Θέσεις της Λυών».[8]

Δεν πρέπει κανείς να νομίσει ότι ο Γκράμσι ήταν λιγότερο ξεκάθαρος από τον Μπορντίγκα για το ρόλο των ρεφορμιστών. Ο Γκράμσι ήταν αυτός που παρομοίωσε τους ρεφορμιστές με έναν κάστορα που αυτοευνουχίζεται επειδή οι κυνηγοί θέλουν να τον πιάσουν για να αποκτήσουν τα αρχίδια του για φαρμακευτική χρήση.[9] Οι πολιτικές διαφορές του Γκράμσι με τον Μπορντίγκα είχαν στο επίκεντρό τους την αντίληψη για την επαναστατική αριστερά και το κόμμα της. Ο Μπορντίγκα αντιλαμβανόταν το επαναστατικό κόμμα ως οργάνωση σκληρών επαναστατών που κοιτάνε αφ' υψηλού την εργατική τάξη. Ο Γκράμσι χαρακτήρισε αυτή την αντίληψη ως «νομαδική» με την έννοια μιας ομάδας που περιφέρεται χωρίς δεσμούς με τους αγώνες της τάξης: *«το ενδιαφέρον του για τα συνδικάτα ήταν ακραία επιφανειακό και αντιπαραθετικό στην αφετηρία του- όχι συστηματικό, όχι οργανικό και συνεκτικό, όχι με προσανατολισμό την κοινωνική ομοιογένεια αλλά πατερναλιστικό και τυπολατρικό».*[10]

Το Ενιαίο Μέτωπο

Την ίδια περίοδο, ο Λένιν και ο Τρότσκι προσπαθούσαν μέσα από τις εργασίες της Τρίτης Διεθνούς να αναδείξουν τη σημασία της τακτικής του Ενιαίου Μετώπου για την αντιμετώπιση του ρεφορμισμού. Τον Μάρτη του 1922, ο Τρότσκι γράφει ένα σχετικό κείμενο που προοριζόταν για τους συντρόφους του γαλλικού τμήματος.[11] Εκεί απαντάει βή-

μα-βήμα στις αντιρρήσεις ανυπόμονων επαναστατών τύπου Μπορντίγκα που έβλεπαν μόνο την αστική πλευρά των ρεφορμιστικών κομμάτων.

Ξεκινάει τονίζοντας την ανάγκη για συγκρότηση των επαναστατών σε ξεχωριστό κόμμα, σε ιδεολογική και οργανωτική ρήξη με τους ρεφορμιστές *«οι οποίοι δεν αγωνίζονται για την προλεταριακή επανάσταση, δεν διαθέτουν ούτε τη δυνατότητα ούτε την επιθυμία για προετοιμασία των μαζών για επανάσταση και που με την όλη συμπεριφορά τους εμποδίζουν αυτό το έργο»*. Αλλά επιμένει ότι στόχος ενός τέτοιου επαναστατικού κομμουνιστικού κόμματος είναι να κερδίσει την πλειοψηφία της εργατικής τάξης για να οδηγήσει το προλεταριάτο στην κατάκτηση της εξουσίας.

Με βάση αυτόν τον στόχο, *«όποιο κόμμα αντιπαραθέτει τον εαυτό του μηχανιστικά στην ανάγκη της εργατικής τάξης για ενότητα στη δράση, θα καταδικαστεί οπωσδήποτε στα μυαλά των εργατών. Επομένως, το ζήτημα του ενιαίου μετώπου δεν είναι ούτε από άποψη αφετηρίας ούτε από άποψη ουσίας ένα ζήτημα που αφορά τις αμοιβαίες σχέσεις μεταξύ της κομμουνιστικής και της σοσιαλιστικής κοινοβουλευτικής ομάδας, ή μεταξύ των κεντρικών επιτροπών των δυο κομμάτων ...όσοι δεν κατανοούν αυτό το καθήκον βλέπουν το [επαναστατικό] κόμμα απλά σαν προπαγανδιστικό όμιλο και όχι σαν οργάνωση για μαζική δράση»*.

Στη συνέχεια, αντιμετωπίζει το ερώτημα αν το ενιαίο μέτωπο απευθύνεται και στις ρεφορμιστικές ηγεσίες και ξεκαθαρίζει ότι *«Οι ρεφορμιστές φοβούνται το επαναστατικό δυναμικό του μαζικού κινήματος. Η αγαπημένη τους αρένα είναι το βήμα της Βουλής, τα γραφεία των συνδικάτων, οι επιτροπές μεσολάβησης, οι διάδρομοι των υπουργείων. Εμείς αντίθετα ενδιαφερόμαστε, πέρα από όλα τα άλλα, να σύρουμε τους ρεφορμιστές έξω από τα καταφύγιά τους και να τους τοποθετήσουμε δίπλα μας μπροστά στα μάτια των αγωνιζόμενων μαζών. Με σωστή τακτική μόνο κερδισμένοι θα βγούμε από αυτό. Ένας κομμουνιστής που αμφιβάλει ή το φοβάται αυτό μοιάζει με κολυμβητή που έχει εγκρίνει τις θέσεις για την καλύτερη μέθοδο κολύμβησης αλλά δεν τολμάει να πέσει στο νερό».*

«Μα δεν θα πουν ότι αφού αποχωρήσαμε από αυτούς εξακολουθούμε να τους έχουμε ανάγκη; Ναι, ορισμένοι φωνακλάδες μπορεί να το πουν αυτό. Εδώ κι εκεί στις γραμμές μας ορισμένοι μπορεί να φοβηθούν από αυτό. Αλλά όσο αφορά τις ευρύτερες εργαζόμενες μάζες, το συμπέρασμα που θα βγάλουν είναι ότι παρά τον διαχωρισμό μας κάνουμε ό,τι περνάει από το χέρι μας για να διευκολύνουμε την ενότητα δράσης των μαζών».

Και τέλος επανέρχεται στην ανεξαρτησία των επαναστατών: *«Συμμετέχουμε σε ενιαία μέτωπα, αλλά ούτε στιγμή δεν διαλυόμαστε σε αυτά. Λειτουργούμε μέσα στο ενιαίο μέτωπο σαν ξεχωριστό σώμα. Ακριβώς μέσα στη διαδρομή του αγώνα οι πλατιές μάζες πρέπει να μάθουν από την εμπειρία τους ότι εμείς παλεύουμε καλύτερα από τους άλλους, ότι βλέπουμε πιο καθαρά από τους άλλους, ότι είμαστε πιο τολμηροί και αποφασιστικοί. Με αυτό τον τρόπο θα φέρουμε πιο κοντά την ώρα του ενιαίου επαναστατικού μετώπου κάτω από αδιαμφισβήτητη κομμουνιστική ηγεσία».*

Από τη θεωρία στην πράξη

Τι σημαίνει αυτή η παράδοση για τους αγώνες του σήμερα; Πολλά έχουν αλλάξει από τότε, αλλά θα ήταν λάθος να αφήσουμε στο ράφι της βιβλιοθήκης εκείνα τα πολύτιμα διδάγματα σαν «παλιά». Η εργατική τάξη σήμερα είναι πολύ μεγαλύτερη από τότε και βρίσκεται σε μια περίοδο όπου μαθαίνει μέσα από τις εμπειρίες της τα όρια της κάθε πολιτικής δύναμης μέσα σε μια μακρόσυρτη κρίση του καπιταλισμού.



Αυτή η διαδικασία είναι διεθνής. Η εκρηκτική άνοδος του ΣΥΡΙΖΑ το 2012-15 ήταν πηγή έμπνευσης για χιλιάδες και χιλιάδες αγωνιστές της τάξης σε πολλές χώρες και η κυβερνητική διαχείριση από τότε μέχρι σήμερα είναι πηγή προβληματισμού αντίστοιχα. Στη Γαλλία, εκατομμύρια εργάτες και νεολαίοι συγκρούονται με τον Μακρόν και τρέφουν ελπίδες για τον Μελανσόν. Το ίδιο ισχύει για τον Κόρμπιν στη Βρετανία και για το Die Linke στη Γερμανία απέναντι στην άνοδο της ακροδεξιάς. Θα είναι όλοι αυτοί καλύτεροι από τον Τσίπρα αν έρθουν στην κυβέρνηση; Το τι κάνει η Αριστερά πέρα από τον ΣΥΡΙΖΑ στην Ελλάδα είναι υπόθεση που αφορά όλη αυτή την πορεία.

Ένα πρώτο κρατούμενο είναι η ύπαρξη της ΑΝΤΑΡΣΥΑ ως πόλου της αντικαπιταλιστικής αριστεράς, μιας δύναμης που αντιστάθηκε στις αυταπάτες για τον ΣΥΡΙΖΑ. Τώρα που η κυβέρνηση Τσίπρα-Καμένου διαψεύδει αυτές τις αυταπάτες, είναι εύκολο να υποτιμήσει κανείς τη σημασία αυτής της ύπαρξης, αλλά κάτι τέτοιο είναι τραγικά λάθος. Η ΑΝΤΑΡΣΥΑ στηρίχτηκε και στηρίζει ένα ολόκληρο τμήμα αγωνιστών και αγωνιστριών που κουβαλάνε τις πιο προχωρημένες εμπειρίες ρήξης με τον ρεφορμισμό. Σύντροφοι και συντρόφισσες που αντιμετώπισαν κυβερνήσεις του ΠΑΣΟΚ και ήρθαν σε σύγκρουση ξανά και ξανά με τις αδυναμίες των παραδοσιακών ηγεσιών της ρεφορμιστικής αριστεράς να προσφέρουν εναλλακτική προοπτική.

Αυτή δεν είναι μια αφηρημένη παρακαταθήκη. Απέναντι στις συνεχείς απόπειρες του ΣΥΡΙΖΑ να πείσει ότι δεν υπάρχει αριστερή εναλλακτική, καταφέραμε χάρη σε αυτή την εμπειρία να προβάλουμε συγκε-



Απεργιακή Συγκέντρωση στις 25 Απρίλη μπροστά στη Βουλή.

κριμένες εναλλακτικές προτάσεις σε κάθε καμπή. Όταν ο ΣΥΡΙΖΑ έγινε κυβέρνηση και άρχισε τις υποχωρήσεις στη διαπραγμάτευση με το Eurogroup, το πρωτοσέλιδο της Εργατικής Αλληλεγγύης έλεγε «Διαγράψτε το χρέος, όχι τις υποσχέσεις σας». Και στις στήλες της Άποψης εκείνου του φύλλου γράφαμε: *«Με κάθε ώρα και κάθε μέρα που περνάει, γίνεται όλο και πιο φανερό ότι η κυβέρνηση του ΣΥΡΙΖΑ έχει βάλει τον εαυτό της σε ένα λούκι που οδηγεί σε συνεχείς εκπτώσεις σε βάρος των προσδοκιών του κόσμου που την ανέδειξε.*

Η αναζήτηση ενός συμβιβασμού με την ΕΕ έχει παραχωρήσει στους τραπεζίτες και στις Βρυξέλλες ένα βέτο απέναντι σε κάθε διεκδίκηση των εργατών και της νεολαίας. Αύξηση του κατώτατου μισθού; «Δεν μπορεί η Ελλάδα να έχει κατώτατο μισθό μεγαλύτερο από άλλες χώρες της ΕΕ»» λέει ο Σόιμπλε. Επαναπρόσληψη των απολυμένων; «Θα παραβιάσετε το πλεόνασμα του προϋπολογισμού» λέει η Κομισιόν. Σταμάτημα των ιδιωτικοποιήσεων; «Κλείνω τη στρόφιγγα ρευστότητας για τις ελληνικές τράπεζες» λέει η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα.

Οι επιπτώσεις αυτών των εκβιασμών είναι ήδη ορατές στις κυβερνητικές εξαγγελίες, τόσο στη συζήτηση για τις προγραμματικές δηλώσεις στη Βουλή, όσο και στις προετοιμασίες για ένα «πρόγραμμα-γέφυρα» που θα προτείνουν ο Βαρουφάκης και ο Τσίπρας στο Γιούρογκρουπ και στη Σύνοδο Κορυφής αυτής της βδομάδας.

Το άμεσο, πιεστικό ερώτημα που αναδεικνύεται είναι: Υπάρχει εναλλακτική; Εδώ η απάντηση είναι ξεκάθαρα ναι. Αν η κυβέρνηση αρνηθεί να πληρώσει τα ομόλογα που λήγουν τον επόμενο μήνα, κερδίζει αυτόματα όλο τον χρόνο που διεκδικεί με τη φόρμουλα του «προγράμματος-γέφυρας». Αν προχωρήσει στη διαγραφή του χρέους, απαλλάσσεται από όλη την πίεση να φτιάχνει πλεονασματικούς προϋπολογισμούς για να πληρώνει τόκους. Αν κρατικοποιήσει το τραπεζικό σύστημα, μπορεί να ακυρώσει τη στρόφιγγα της Φρανκφούρτης.

Είναι φανερό ότι αυτή η εναλλακτική σημαίνει ρήξη με το ευρώ και την ΕΕ. Και πρέπει να γίνει φανερό ότι τώρα είναι η ώρα για αυτή τη ρήξη, γιατί το πρόβλημα το έχει η άλλη πλευρά, και οικονομικά και πολιτικά. Ο φόβος ότι μια ελληνική ρήξη με το ευρώ μπορεί να γίνει μια νέα Λήμαν Μπράδερς για την παγκόσμια οικονομία εκφράζεται ανοιχτά από κορυφαίους παράγοντες και στην Ευρώπη και στις ΗΠΑ. Καμιά ευρωπαϊκή κυβέρνηση δεν έχει το κύρος και τη σταθερότητα για να αναλάβει το πολιτικό κόστος μιας τέτοιας αναταραχής.

Δεν πρέπει να περιμένουμε είτε παθητικά (είτε ακόμη χειρότερα χειροκροτώντας) τους υπουργούς της νέας κυβέρνησης να κάνουν στροφή και να εγκαταλείψουν τους συμβιβασμούς με την ΕΕ. Ο δρόμος προς την εργατική εναλλακτική μπορεί να ανοίξει μόνο με την επιμονή του οργανωμένου εργατικού κινήματος ότι δεν κάνουμε πίσω από τις δίκαιες διεκδικήσεις μας. Κάθε κομμάτι που επιμένει αγωνιστικά ότι δεν θα θυσιάσουμε την επιστροφή στις δουλειές μας, στα νοσοκομεία και στα σχολεία μας, στο βωμό των «γεφυρών» με την ΕΕ, χρειάζεται να έχει τη συμπαράσταση όλων μας. Ώστε όλοι μαζί να ξεμπλοκάρουμε την κατάσταση βροντοφωνάζοντας: Διαγράψτε το χρέος, όχι τις εργατικές διεκδικήσεις».[12]

Αντίστοιχα συγκεκριμένη ήταν η πρότασή μας όταν η κυβέρνηση του Αλέξη Τσίπρα αποδέχθηκε τη Συμφωνία ΕΕ-Τουρκίας και άρχισε να κλείνει τα θαλάσσια σύνορα με τη βοήθεια της Φρόντεξ και να μαντρώνει τους πρόσφυγες σε στρατό-

πεδα («camps»).[13] Το Όχι στη Συμφωνία και το «Πρόσφυγες καλοδεχούμενοι» συνδυάστηκαν με μάχες για να ανοίξουν τα σχολεία για τα προσφυγόπουλα και οι πόλεις για τους γονείς τους.

Η δυνατότητα να συγκεκριμενοποιούμε τις εναλλακτικές λύσεις στηρίζεται σε και ενισχύει βήμα-βήμα τον στρατηγικό προσανατολισμό ότι η συνολική λύση βρίσκεται στην ανατροπή του καπιταλισμού από την οργανωμένη εργατική τάξη. Απέναντι στον ψεύτικο «ρεαλισμό» ότι οι υπουργοί μιας «κυβέρνησης της Αριστεράς» κάνουν ό,τι καλύτερο μπορούν μέσα σε δύσκολες συνθήκες αντιπαραθέτουμε χειροπιαστά τη στρατηγική του Λένιν.

Όπως γράφαμε ήδη το φθινόπωρο του 2015 *«η επαναστατική αντιμετώπιση του Λένιν, που στηριζόταν στην ανάλυση του «Κράτος και Επανάσταση» για το χαρακτήρα και τη φύση των μηχανισμών που μπορεί να αναλάβει να διαχειριστεί μια κυβέρνηση της αριστεράς, ξέφευγε από τα αδιέξοδα μιας τέτοιας διαχείρισης προτείνοντας την υλοποίηση των πολιτικών στόχων με τις δυνάμεις του ίδιου του κοινωνικού κινήματος. Στους φαντάρους που πάλευαν για τον τερματισμό του πολέμου δεν πρότεινε να ελπίζουν στις ειρηνευτικές πρωτοβουλίες μιας προοδευτικής κυβέρνησης, αλλά να παίρνουν τον έλεγχο των μονάδων στα χέρια τους με ανταρσίες κατά των στρατηγών. Στους αγρότες που ήθελαν την αγροτική μεταρρύθμιση δεν πρότεινε την αναμονή για να ψηφιστεί ο σχετικός νόμος από μια αριστερή πλειοψηφία, αλλά την κατάληψη των κτημάτων πετώντας έξω τους τσιφλικάδες. Στους εργάτες που διεκδικούσαν το οχτάωρο και συναντούσαν τα λοκάουτ της εργοδοσίας δεν είχε να προτείνει την ανάδειξη ενός επαναστάτη στη θέση του υπουργού εργασίας, αλλά την επιβολή του εργατικού ελέγχου από τους ίδιους σε κάθε εργοστάσιο και στην οικονομία συνολικά. Με αυτή τη στρατηγική οι Μπολσεβίκοι έφτασαν να μπουν στα υπουργεία μόνο «πάνω στα ερείπια του αστικού κράτους», όπως έλεγε η Ρόζα».*[14]

Τον πλούτο αυτών των εναλλακτικών λύσεων θέλουμε και μπορούμε να τον κάνουμε κτήμα των χιλιάδων εργατών και εργατριών που στήριξαν τις ελπίδες τους στον κοινοβουλευτικό δρόμο του ΣΥΡΙΖΑ και τώρα διαπιστώνουν πόσο κλειστός είναι αυτός ο δρόμος. Ο Τσίπρας και οι υπουργοί του είχαν την άνεση να γίνουν μνημονιακοί για να παραμείνουν διαχειριστές της κυβέρνησης. Η εργατική πλειοψηφία που ψήφισε ΣΥΡΙΖΑ και αριστερότερα το 2015 δεν έχει αυτή την πολυτέλεια και συνεχίζει να παλεύει ενάντια στις περικοπές, τις ιδιωτικοποιήσεις, τις απολύσεις. Σε αυτούς τους αγώνες η επαναστατική αριστερά έχει κάθε λόγο να είναι πρώτη, καλύτερη και ενωτική, απαιτώντας από όλες τις δυνάμεις της αριστεράς να τους στηρίξουν ενωτικά χωρίς ναι μεν αλλά. ■

Σημειώσεις

1. Βλέπε στον Ριζοσπάστη 27 Γενάρη: το αθροιστικό αποτέλεσμα στους δήμους Αγ. Βαρβάρα, Αγ. Ανάργυροι-Καματερό, Αιγάλεω, Ίλιον, Περιστέρι, Πετρούπολη, Χαϊδάρι δίνει ΣΥΡΙΖΑ 42,34%, ΝΔ 19,55%, ΚΚΕ 8,53%, ΧΑ 6,60%, Ποτάμι 5,67%, ΑΝΕΛ 5,18%, ΠΑΣΟΚ 3,09%, ΚΙΔΗΣΟ 2,10%, ΑΝΤΑΡΣΥΑ 0,97%, ΔΗΜΑΡ 0,49%, Λοιπά 5,49%
2. https://www.marxists.org/ellinika/archive/marx/works/1848/com-man/position.htm
3. Antonio Gramsci, Selections from the prison notebooks, Lawrence and Wishart, London 1971, σελίδα 333.
4. Στο ίδιο, σελ.309-10.
5. Tom Behan, The resistible rise of Benito Mussolini, Bookmarks, London 2003, σελ. 93. Ελληνική έκδοση Μαρξιστικό βιβλιοπωλείο.
6. Στο ίδιο, σελ.95.
7. Στο ίδιο σελ. 97
8. Αντόνιο Γκράμσι, Οι θέσεις της Λυών, Μαρξιστικό βιβλιοπωλείο, 2011
9. Antonio Gramsci, Selections from the prison notebooks, Lawrence and Wishart, London 1971, σελίδα 223.
10. Στο ίδιο, σελ. 204
11. Leon Trotsky, The first five years of the communist international, volume 2, Pathfinder press, New York 1972, σελίδες 91-109: On the united front.
12. Εργατική Αλληλεγγύη Νο 1160, 11 Φλεβάρη 2015,
13. Εργατική Αλληλεγγύη Νο 1216, 23 Μάρτη 2016, http://ergatiki.gr/index.php?issue=1216
14. Σοσιαλισμός από τα κάτω Νο 112, Σεπτέμβρης-Οκτώβρης 2015, «Γιατί απέτυχε ο ΣΥΡΙΖΑ»,



Απεργιακο συλλαλητήριο την ΠΟΕΔΗΝ και της ΟΕΝΓΕ στις 25 Απρίλη.



Συνάντηση Ντόναλντ Τραμπ - Σι Τζιπίνγκ.

Πώς απαντάμε στους εμπορικούς πολέμους;

Ο Σωτήρης Κοντογιάννης γράφει για τη νέα φάση στην κρίση της καπιταλιστικής παγκοσμιοποίησης.

Την Πέμπτη 1η Μάρτη ο Ντόναλντ Τραμπ ανακοίνωσε την απόφασή του να επιβάλλει δασμούς 25% στις αμερικανικές εισαγωγές χάλυβα και 10% στις εισαγωγές αλουμινίου. Οι ΗΠΑ είναι ο μεγαλύτερος εισαγωγέας χάλυβα στον κόσμο. Την περσινή χρονιά εισήγαγαν 35 εκατομμύρια μετρικούς τόνους από 85 διαφορετικές χώρες και περιοχές. Από αυτά τα 35 εκατομμύρια τόνους το μεγαλύτερο κομμάτι (77%) προέρχεται από 10 μόλις χώρες. Στην κορυφή αυτής της λίστα των 10 μεγαλύτερων εξαγωγέων χάλυβα προς τις ΗΠΑ βρίσκεται ο Καναδάς, ένας από τους πιο στενούς εμπορικούς, διπλωματικούς και στρατιωτικούς συμμάχους των ΗΠΑ. Ακολουθούν η Βραζιλία, η Νότια Κορέα και το Μεξικό. Στην όγδοη θέση της λίστας βρίσκεται η Γερμανία.[1] Όλες αυτές οι χώρες εξαιρέθηκαν (μαζί με ολόκληρη την Ευρωπαϊκή Ένωση, την Αυστραλία, την Αργεντινή και τους άλλους συμμάχους των ΗΠΑ) "προσωρινά" με μια απόφαση του Λευκού Οίκου της 22ης Μάρτη από τους νέους δασμούς.

Η Κίνα βρίσκεται στην τελευταία, δέκατη θέση, αυτής της λίστας. Το 2017 αντιπροσώπευε μόλις το 2% των συνολικών αμερικανικών εισαγωγών χάλυβα.[2] Η Κίνα όμως δεν εξαιρέθηκε από τους δασμούς. Το αντίθετο ακριβώς έγινε: την 1 Απρίλη ο Ντόναλντ Τραμπ διέταξε την επιβολή δασμών σε μια σειρά από κινεζικά καταναλωτικά προϊόντα συνολικού ύψους 60 δις δολαρίων.

Η αντίδραση του Πεκίνου ήταν άμεση. Τη Δευτέρα 2 Απρίλη ανακοίνωσε την επιβολή δασμών από 15% ως 25% σε 128 επιλεγμένα αμερικανικά προϊόντα.[3] Την Τρίτη 3 Απρίλη η Ουάσιγκτον ανταπάντησε με την δημοσιοποίηση μιας "πρώτης λίστας" με πάνω από 1300 κινεζικά προϊόντα στα οποία επιβάλλονται οι νέοι δασμοί. Στις 4 Απρίλη η Κίνα προσέθεσε άλλα 106 προϊόντα στον δικό της κατάλογο.

Η απειλή ενός ανοιχτού εμπορικού πολέμου προκάλεσε κλυδωνισμούς στα χρηματιστήρια. Σύμφωνα *με το κανάλι CBS News, "οι μετοχές*

σφυροκοπήθηκαν την Πέμπτη (1/3/2018) μετά την ανακοίνωση της επιβολής άγριων δασμών στις εισαγωγές χάλυβα και αλουμινίου από τον πρόεδρο Τραμπ... Ο βιομηχανικός δείκτης Dow Jones έχασε πάνω από 500 μονάδες τις πρώτες απογευματινές ώρες...". Και το ίδιο σκηνικό επαναλήφθηκε στις 23 Μάρτη, την επομένη της ανακοίνωσης της επιβολής δασμών στην Κίνα. Ο Dow Jones έχασε σε μια και μόνο συνεδρίαση πάνω από 700 μονάδες. Τα χρηματιστήρια ξαναβρήκαν την ψυχραιμία τους στη συνέχεια. Αλλά η προειδοποίηση όταν έρχονται πανικοί καταγράφηκε.

Πολιτικό θέατρο ή απαρχή ενός εμπορικού πολέμου;

Ένα κομμάτι των ακαδημαϊκών, των πολιτικών αναλυτών και των δημοσιογράφων θεωρεί τις αποφάσεις του Τραμπ καθαρή προπαγάνδα. Χαρακτηριστικό παράδειγμα ο Τζέιμς Γκάλμπρεϊθ,[4] ο γνωστός Αμερικανός οικονομολόγος. Σε ένα άρθρο του στη βρετανική εφημερίδα The Guardian[5] στις 9 Μάρτη χαρακτήριζε τα μέτρα "πολιτικό θέατρο":

"Το πρακτικό αποτέλεσμα των δασμών θα είναι μικρό... Έτσι λοιπόν γιατί το έκανε ο Τραμπ; Οι λόγοι είναι προφανείς. Πρώτος λόγος: πολιτική... Δεύτερος λόγος: πολιτική... Τρίτος λόγος: επίσης πολιτική..."

Άλλοι πάλι έχουν αντιδιαμετρικά αντίθετη γνώμη: *"Ο Ντόναλντ Τραμπ είναι πραγματικά οπαδός του προστατευτισμού"*, έγραφε στις 6 Μάρτη ο Μάρτιν Γουλφ, ο οικονομικός αρχισυντάκτης της εφημερίδας Financial Times. *"Δεν πρόκειται απλά και μόνο για ρητορική... Αυτοί οι δασμοί από μόνοι τους δεν είναι σημαντικοί. Η λογική, όμως, που χρησιμοποιήθηκε για την δικαιολόγησή τους, το προτεινόμενο επίπεδο και η προτεινόμενη διάρκεια, η προθυμία να στοχοποιήσει στενούς συμμάχους και οι δηλώσεις του προέδρου ότι 'οι εμπορικοί πόλεμοι είναι καλοί και μπορούν εύκολα να κερδηθούν' πρέπει να ανησυχήσει κάθε πληροφορημένο παρατηρητή. Αυτή η ενέργεια είναι απίθανο να είναι και η τελευταία. Το πιο πιθανό είναι ότι αποτελεί την αρχή του τέλους της ρυθμιζόμενης από κανόνες παγκόσμιας εμπορικής τάξης που οι ίδιες οι ΗΠΑ έχουν δημιουργήσει".*[6]

Ο Γουλφ δεν είναι μόνος. Ο συνδυασμός της μακρόσυρτης οικονομικής ύφεσης και της ανόδου της "λαϊκιστικής" ακροδεξιάς στην Ευρώπη έχει οδηγήσει ένα μεγάλο κομμάτι της διανόησης σε μια απαισιόδοξη και μοιρολατρική αντίληψη μιας γραμμικής επανάληψης της ιστορίας. Τον Ιούνη του 1930, λίγους μήνες μετά το Κραχ του Οκτώβρη του 1929, το αμερικανικό κογκρέσο ψήφισε τον διαβόητο νόμο "Σμουτ-Χόλεϋ"[7] που ανέβασε σε μια νύχτα τους δασμούς για 20 χιλιάδες περίπου εισαγόμενα προϊόντα σε αστρονομικά επίπεδα. Ο Σμουτ-Χόλεϋ δεν δημιούργησε μεν την κρίση, έγινε όμως ένας από τους βασικούς ιμάντες της μεταβίβασής της από τις ΗΠΑ στην Ευρώπη. Αυτό που ζούμε σήμερα, λένε οι οπαδοί της θεωρίας της μηχανιστικής επανάληψης της ιστορίας, δεν είναι απλά και μόνο "η αρχή του τέλους της ρυθμιζόμενης από κανόνες παγκόσμιας εμπορικής τάξης": ζούμε, όπως και οι παππούδες μας την εποχή του Μεσοπολέμου, το τέλος της ίδιας της εποχής της παγκοσμιοποίησης.

Πού βρισκόμαστε λοιπόν σήμερα; Είναι οι "εμπορικοί πόλεμοι" του Τραμπ σκέτη προπαγάνδα για εσωτερική κατανάλωση; Ή αποτελούν την «αρχή του τέλους της παγκοσμιοποίησης»; Για να απαντήσουμε αυτά τα ερωτήματα πρέπει να ρίξουμε πρώτα μια ματιά στην ίδια την ιστορία των δασμών και του προστατευτισμού, τόσο στις ΗΠΑ όσο και παγκόσμια.

Παγκοσμιοποίηση και ιμπεριαλισμός

"Με καθαρά δομικούς και οικονομικούς όρους", γράφει ο Μάρτιν Άπτσερτς, *"μπορούμε να πούμε ότι η παγκόσμια οικονομία βρίσκεται σε φάση 'παγκοσμιοποίησης' όταν ο ρυθμός ανόδου του παγκόσμιου εμπορίου υπερβαίνει τον ρυθμό ανόδου της παγκόσμιας παραγωγής... Ένας τέτοιος θετικός ρυθμός δείχνει ότι ο κόσμος γίνεται πιο ενοποιημένος. Όταν η τάση αντιστρέφεται αυτό δείχνει γενικά ότι βρισκόμαστε σε μια περίοδο προστατευτισμού και υποκατάστασης των εισαγωγών".*[8]

Η "Πρώτη Φάση της Παγκοσμιοποίησης" που άνοιξε στα τέλη του 19ου αιώνα έκλεισε με δραματικό τρόπο το 1914 με την έκρηξη του Α' Παγκοσμίου Πολέμου. Από το 1800 μέχρι το 1914 το παγκόσμιο εμπόριο είχε πολλαπλασιαστεί (με βάση τον όγκο των διακινούμενων αγαθών) περίπου κατά 20 φορές.[9] Η επίσημη οικονομική ιστορία συνδέει αυτή την άνθηση, που επιταχύνθηκε με εκθετικό τρόπο μετά το 1870, με τη δραματική μείωση, χάρη στον σιδηρόδρομο και το ατμόπλοιο, του κόστους των μεταφορών. Στην πραγματικότητα, βέβαια, η έκρηξη αυτή ήταν προϊόν κύρια της αποικιοκρατίας και δευτερευόντως μόνο της τεχνολογίας. Ένα μεγάλο κομμάτι αυτού του "όγκου" των διακινουμένων προϊόντων που προσμετρούν στην "οικονομική ολοκλήρωση" οι οικονομολόγοι προερχόταν από την καταλήστευση των πρώτων υλών των αποικιών και των ζωνών επιρροής τους από τις Μεγάλες Δυνάμεις. Ο ανταγωνισμός των Μεγάλων Δυνάμεων για τον έλεγχο αυτών των αποικιών κατέληξε το 1914 στον Παγκόσμιο Πόλεμο. Στην πραγματικότητα αυτό που η αστική πολιτική οικονομία ονομάζει η "πρώτη φάση της παγκοσμιοποίησης" δεν ήταν παρά η απαρχή της εποχής του ιμπεριαλισμού.

Το παγκόσμιο εμπόριο "πέθανε" με την έκρηξη του Μεγάλου Πολέμου. *"Από το 1913 μέχρι το 1950"* γράφει ο Άπτσερτς, *"το παγκόσμιο εμπόριο αυξανόταν με τη μισή ταχύτητα σε σχέση με την παγκόσμια παραγωγή αγαθών και υπηρεσιών... Από το 1945, όμως, παρατηρούμε μια αλλαγή στην παγκόσμια οικονομία προς μεγαλύτερη ολοκλήρωση. Από το 1949 μέχρι το χρηματοοικονομικό κραχ του 2008 το παγκόσμιο*



Απεργία εκπαιδευτικών στις ΗΠΑ.

εμπόριο αυξανόταν κατά 10% περίπου κάθε χρόνο, με έναν ρυθμό περίπου διπλάσιο από την παγκόσμια παραγωγή".

Η νέα αυτή άνθηση των διεθνών εμπορικών συναλλαγών ήταν και αυτή τη φορά δεμένη και καθορισμένη από τη νέα φάση του ιμπεριαλισμού -που τώρα είχε πάρει τη μορφή του ανταγωνισμού ανάμεσα σε δυο υπερδυνάμεις και του Ψυχρού Πολέμου ανάμεσα στους στρατιωτικούς τους συνασπισμούς (ΝΑΤΟ και Σύμφωνο της Βαρσοβίας). Η ηγεμονία του αμερικάνικου ιμπεριαλισμού στο δυτικό μπλοκ είναι η περίοδος της διάλυσης των παλαιών μπλοκ της στερλίνας, του φράγκου, του μάρκου, του γιεν και της διαδικασίας που ονομάστηκε "αποαποικιοποίηση».

Οι "άμεσες επενδύσεις" από τις αναπτυγμένες χώρες προς τις "αναπτυσσόμενες" (τις παλιές αποικίες) απογειώθηκαν, καθώς οι πολυεθνικές άρχισαν να αναζητούν τρόπους μείωσης του κόστους μέσα από την διεθνοποίηση της παραγωγής. Η Νότια Κορέα, η Ταϊβάν, το Χονγκ Κονγκ και η Σιγκαπούρη έγιναν οι "Τίγρεις του Ειρηνικού". Το 2005, σύμφωνα με μια μελέτη, *"το 60% των εξαγωγών του Βορρά προς το Νότο ήταν βιομηχανικά προϊόντα όπως και το 60% των εξαγωγών του Νότου προς τον Βορρά".*[10]

Ο προστατευτισμός δεν είχε καμιά θέση σε αυτόν τον κόσμο της "ελεύθερης αγοράς". Οι δασμοί εισαγωγής έπεσαν δραματικά όχι μόνο στις ΗΠΑ αλλά και στις άλλες αναπτυγμένες οικονομίες. Αλλά αυτή η πορεία δεν ήταν ούτε σταθερή, ούτε ειρηνική, ούτε χωρίς τριβές, οξύνσεις αντιστροφές και σκαμπανεβάσματα.

Ο Τραμπ δεν είναι ο πρώτος μεταπολεμικός Αμερικανός πρόεδρος που επιβάλλει δασμούς στις εισαγωγές χάλυβα. Ούτε ο δεύτερος. Ούτε ο τρίτος. *"Οι πρώτοι περιορισμοί στις εισαγωγές χάλυβα"*, γράφει μια μελέτη του 1987 του Ρόμπερτ Κράνταλ του αμερικανικού Brooking Institute[11] *"άρχισαν το 1969 και διατηρήθηκαν μέχρι το 1974".* Το 1984 ο Ρόναλντ Ρέηγκαν, ο πρόεδρος που έχει συνδέσει όσο κανένας άλλος το όνομά του με τον νεοφιλελευθερισμό και την ελεύθερη αγορά υπέγραψε μια σειρά από διμερείς εμπορικές συμφωνίες για τον "οικειοθελή" περιορισμό των εξαγωγών όχι μόνο χάλυβα αλλά και αυτοκινήτων. *"Οι περιορισμοί στις εισαγωγές αυτοκινήτων είχαν σαν μοναδικό στόχο την Ιαπωνία".* Και ο Μπους (ο νεώτερος) επέβαλε δασμούς στις εισαγωγές χάλυβα -που έφταναν μάλιστα ως και το 30%.

Στην προεκλογική του εκστρατεία ο Τραμπ υποστήριζε ότι οι δασμοί και οι περιορισμοί στις εισαγωγές θα ωφελούσαν τον "Αμερικανό εργάτη" -θα επαναπάτριζαν την παραγωγή και θα ξαναέδιναν ζωή στην "ζώνη της σκουριάς".[12] Τα προηγούμενα προστατευτικά "πειράματα", όμως, δείχνουν όχι μόνο ότι ο προστατευτισμός απέτυχε αλλά -ακόμα χειρότερα- το κόστος αυτής της αποτυχίας το πλήρωσαν οι ίδιοι οι Αμερικανοί εργάτες. Η αυτοκινητοβιομηχανία αξιοποίησε τη μείωση των εισαγωγών όχι για να τις υποκαταστήσει με τη δική της παραγωγή αλλά για να αυξήσει τις τιμές και τα κέρδη της.

Και τα πράγματα ήταν ακόμα χειρότερα όσον αφορά τον χάλυβα. *"Ο εκφρασμένος στόχος των εμπορικών περιορισμών"*, γράφει ο Κράνταλ, *"είναι να δώσει στη βιομηχανία χώρο αναπνοής για να ξανακερδίσει την ανταγωνιστικότητά της μέσα από επενδύσεις και περιορισμούς κόστους... Οι πραγματικές επενδύσεις όμως παρουσίασαν μηδαμινή μόνο αύξηση... Ο προστατευτισμός αποδείχτηκε... εξαιρετικά αντιπαραγωγικός".*

Αρνητικό και για την εργατική τά-

ξη και για την αμερικανική οικονομία ήταν το αποτέλεσμα των δασμών στις εισαγωγές χάλυβα που επέβαλε ο Πρόεδρος Μπους τον Μάρτιο του 2002. Όπως έγραφε μια σύγχρονη μελέτη τον Φεβρουάριο του 2003, *"200.000 Αμερικανοί έχασαν τις δουλειές τους λόγω των υψηλότερων τιμών χάλυβα το 2002... Οι χαμένες θέσεις εργασίες ήταν περισσότερες από το σύνολο των εργαζομένων στην ίδια τη βιομηχανία χάλυβα (187.500 τον Δεκέμβρη του 2002)"*.[13] Τον Δεκέμβρη του 2003 ο Μπους ανακάλεσε τελικά τα μέτρα, τριάμισι χρόνια νωρίτερα από την προγραμματισμένη τους τη λήξη.

Στην πραγματικότητα, η αμερικανική οικονομία βγαίνει κερδισμένη από το "ελεύθερο εμπόριο". Οι απειλές και οι εκβιασμοί χρησιμοποιούνται για να διατηρούν αυτή τη δυνατότητα για πολλούς λόγους. Πρώτον, το αμερικανικό δολάριο είναι το παγκόσμιο νόμισμα -πράγμα που σημαίνει ότι οι ΗΠΑ μπορούν να καλύπτουν τη διαφορά ανάμεσα στις εισαγωγές και τις εξαγωγές απλά βάζοντας μπροστά τα πιεστήρια του νομισματοκοπείου τους. Δεύτερον, χάρη στην αμερικανική στρατιωτική ηγεμονία, η "ελευθερία" του παγκοσμίου εμπορίου (για να το πούμε απλά) φτάνει μέχρι εκεί όπου αρχίζουν τα αμερικανικά συμφέροντα. Οι αμερικανικές επεμβάσεις και οι πόλεμοι, καθόλου τυχαία, είναι μόνιμα φαινόμενα σε όλες σχεδόν τις πετρελαιοπαραγωγικές περιοχές του πλανήτη.

Ενάντια στην καπιταλιστική παγκοσμιοποίηση

Οι επαναστάτες είναι αντίθετοι με την "καπιταλιστική παγκοσμιοποίηση" -τη σύγχρονη μορφή του ιμπεριαλισμού δηλαδή. Είμαστε αντίθετοι με τα "μακιγιαδόρα", τα εργοστάσια-κάτεργα των ζωνών "ελευθέρου εμπορίου" στο Μεξικό, το Βιετνάμ, τη Μαλαισία ή την Κίνα. Είμαστε αντίθετοι με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου, το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, την Παγκόσμια Τράπεζα και τους άλλους οργανισμούς που αναλαμβάνουν να "ανοίγουν" τις αγορές των φτωχών χωρών και να τις παραδίδουν στις ορέξεις των πολυεθνικών. Είμαστε αντίθετοι στους εκβιασμούς των σύγχρονων Μεγάλων Δυνάμεων (των ΗΠΑ, της Ευρωπαϊκής Ένωσης, της Ιαπωνίας κλπ) σε βάρος των φτωχών λαών. Η καπιταλιστική παγκοσμιοποίηση, όμως, δεν πολεμιέται με τον "οικονομικό εθνικισμό". Πολεμιέται με την διεθνιστική αλληλεγγύη των εργατών και όχι με συμμαχίες με το "ντόπιο" μικρό ή μεγάλο κεφάλαιο σε βάρος των εργατών των άλλων χωρών.

Η συνδικαλιστική γραφειοκρατία στην Αμερική χαιρέτησε τους δασμούς του Τραμπ. *"Στον κόσμο μπορεί να μην άρεσε ο τρόπος με τον οποίο ο πρόεδρος Τραμπ επέβαλε (τους δασμούς)"*, δήλωσε ο Ρίτσαρντ Τρούμκα, ο πρόεδρος της AFL-CIO (της ΓΣΕΕ των ΗΠΑ) *"αλλά εγώ τον συγχαίρω που τόλμησε..."*.[14] Η αλήθεια, όμως, είναι ότι τα μέτρα του Τραμπ ούτε έχουν σαν στόχο ούτε πρόκειται να βοηθήσουν την αμερικάνικη εργατική τάξη. Ο πραγματικός τους στόχος δεν είναι η προστασία των θέσεων εργασίας στις ΗΠΑ αλλά ο εκβιασμός της Κίνας, του βασικού ανταγωνιστή του αμερικάνικου ιμπεριαλισμού σήμερα. Οι σχέσεις ανάμεσα στις δυο αυτές χώρες -την πρώτη και τη δεύτερη μεγαλύτερη οικονομία του πλανήτη- δεν έχουν φτάσει (προς το παρόν ακόμα) στο επίπεδο της αντιπαράθεσης που είχαν πάρει οι σχέσεις ανάμεσα στις ΗΠΑ και τη Ρωσία την εποχή του Ψυχρού Πολέμου. Η ένταση, όμως, ανεβαίνει. Και σε στρατιωτικό και σε διπλωματικό και σε οικονομικό επίπεδο:

"Πίσω από τους δασμούς", έγραφε η εφημερίδα Financial Times στις 27 Μάρτη, *"κρύβεται... η προσπάθεια του Λευκού Οίκου να διαταράξει την κινεζική στρατηγική που ονομάζεται Made in China 2025 που έχει σαν στόχο να κάνει έναν αριθμό κινεζικών εταιρειών πρωτοπόρες παγκόσμια (world leaders) σε τομείς όπως η ρομποτική, οι ημιαγωγοί, η αεροπλοΐα και οι υπολογιστές. Ένα βασικό στοιχείο αυτού του σχεδίου του Πεκίνου είναι η συμμαχία με ξένες εταιρείες και η αγορά τεχνολογίας που θα βοηθήσει τις κινεζικές εταιρείες... Αυτές τις εταιρείες έχουν βάλει στο στόχαστρο οι ΗΠΑ..."*.[15]

Οι δασμοί του Τραμπ δεν είναι "πολιτικό θέατρο". Κλιμακώνουν τις εντάσεις και τους ανταγωνισμούς σε μια περίοδο που ο παγκόσμιος καπιταλισμός δεν καταφέρνει να ανακάμψει. Η παρατεταμένη κρίση σπρώχνει τις άρχουσες τάξεις στην απελπισία. Και η απελπισία τις κάνει πιο επιθετικές και πιο ριψοκίνδυνες. ■

Σημειώσεις

1. USA, Department of Commerce, Global Steel Trade Monitor, March 2018, https://www.trade.gov/steel/countries/pdfs/imports-us.pdf
2. Στο ίδιο. Η Κίνα είναι όμως δεύτερη στη λίστα των εξαγωγέων αλουμινίου προς τις ΗΠΑ.
3. Η επιλογή έγινε, όπως φαίνεται, με γνώμονα την γεωγραφική προέλευση των προϊόντων αυτών έτσι ώστε να πληγούν κύρια οι πιο ευαίσθητες για τον Τραμπ πολιτικά πολιτείες (αυτές που κινδυνεύει να χάσει στις επόμενες εκλογές).
4. Ο Τζέιμς Γκάλμπρεϊθ είναι καθηγητής του πανεπιστημίου του Τέξας. Έχει διατελέσει σύμβουλος του Γιώργου Παπανδρέου ενώ το 2015 συνεργάστηκε με τον Γιάνη Βαρουφάκη για την εκπόνηση του "Σχέδιου Χ".
5. James K Galbraith, Trump's steel tariffs are mere political theater, The Guardian 9.3.2018, https://www.theguardian.com/commentisfree/2018/mar/09/trumps-steel-tariffs-political-theater
6. Martin Wolf, Donald Trump's trade follies presage more protectionism, Financial Times 6.03.2018..
7. Πήρε το όνομά του από τους δυο Ρεπουμπλικάνους εισηγητές του, τον γερουσιαστή Reed Smoot και τον βουλευτή Willis Hawley. Οι δασμοί ανέβηκαν από το 38% (κατά μέσο όρο) στο 45%. Ήταν το υψηλότερο επίπεδο εδώ και 100 χρόνια. Αναφέρεται στο Alex Callinicos, Trump gets serious, ISJ 158, http://isj.org.uk/trump-gets-serious/
8. Martin Upchurch, Is globalization finished? International Socialism, Issue 157, http://isj.org.uk/is-globalisation-finished/. Ο συγγραφέας είναι καθηγητής στο University of Middlesex του Λονδίνου.
9. The Rise and Fall of World Trade 1870-1939, A.Estervadeordal, B.Frantz, A.Taylor, National Bureau of economic research, November 2002, www.nber.org/papers/w9318
10. Giulemo dela Dehesa, αναφέρεται από τον M.Upchurch, στο ίδιο
11. Robert Crandall, The efects of US Trade Protection for Autos and Steel, Brookings Institute 1987
12. Ζώνη της Σκουριάς ονομάζονται οι περιοχές γύρω από το Ντιτρόιτ και τις άλλες "πρωτεύουσες" της αμερικανικής αυτοκινητοβιομηχανίες που έχουν μεταπραπεί τώρα σε "πρωτεύουσες" της ανεργίας.
13. J.Fracois, L.Baughman,The unintended consequences of US steel Import Tariffs, February 2003.
14. https://www.bloomberg.com/news/videos/2018-03-09/afl-cio-s-trumka-praises-trump-s-proposed-tariffs-video
15. https://www.ft.com/content/cd3f286e-315f-11e8-b5bf-23cb17fd1498

200 χρόνια από τη γέννηση του αποτελούν μια κληρονομιά πιο πολύτιμη από ποτέ. Ο Κώστας Βλασόπουλος ανατρέχει στην πορεία από την αριστερά του Χέγκελ στο Κομμουνιστικό Μανιφέστο.

Πώς ο Μαρξ έγινε μαρξιστής



Ο Καρλ Μαρξ γεννήθηκε στο Τρίερ, μια μικρή επαρχιακή πόλη της Γερμανίας, το 1818. Ήταν γόνος μια σχετικά ευκατάστατης οικογένειας: ο πατέρας του, που είχε μεταστραφεί από τον ιουδαϊσμό στο χριστιανισμό για να μπορέσει να συνεχίσει τη νομική του σταδιοδρομία, είχε μεγάλες προσδοκίες κοινωνικής ανέλιξης από τον προικισμένο γιο του. Κι όμως, 30 χρόνια μετά ο νεαρός Μαρξ θα γινόταν συγγραφέας του Κομμουνιστικού Μανιφέστου, χαράσσοντας μια νέα επαναστατική στρατηγική για την ανατροπή του καπιταλισμού και τη δημιουργία μιας σοσιαλιστικής κοινωνίας, και θα έπαιζε σημαντικό ρόλο στις επαναστάσεις του 1848 που συγκλόνισαν ολόκληρη την Ευρώπη. Η επέτειος των 200 χρόνων από τη γέννηση του Μαρξ είναι μια εξαιρετική ευκαιρία να εξετάσουμε το πως δημιουργήθηκε ο μαρξισμός ως επαναστατική θεωρία και πράξη και το τι σημασία έχει για τους αγώνες του σήμερα.

Ο κόσμος του 1818

Για να καταλάβουμε την εξέλιξη του Μαρξ πρέπει να ξεκινήσουμε από τον κόσμο στον οποίο γεννήθηκε. Τα ευρωπαϊκά κράτη κυβερνούνταν από βασιλιάδες που είχαν όλες τις εξουσίες στα χέρια τους, ακόμα και στις λίγες περιπτώσεις που υπήρχαν διακοσμητικά κοινοβούλια. Η εκκλησία, πέρα από τον τεράστιο πλούτο και τα προνόμια, έπαιζε καθοριστικό ρόλο στην εκπαίδευση και τις ιδέες των ανθρώπων. Ο πληθυσμός ήταν διαιρεμένος ανάμεσα σε μια μικρή αριστοκρατική μειοψηφία προνομιούχων, και τη μάζα των υπηκόων χωρίς δικαιώματα. Αυτό τον κόσμο είχε συνταράξει η Γαλλική επανάσταση του 1789.

Οι επαναστάτες διακήρυξαν τη δημιουργία μιας νέου τύπου κοινωνίας, καταργώντας τα προνόμια του κλήρου και της αριστοκρατίας, και δίνοντας σε όλους τους πολίτες τα ίδια θεμελιώδη δικαιώματα. Το κράτος δεν θα ήταν πια όργανο του βασιλιά, αλλά θα εξέφραζε τα συμφέροντα όλων των πολιτών διαμέσω των εκλεγμένων αντιπροσώπων τους. Κι ενώ η παλιά κονωνία βασιζόταν στην εκμετάλλευση του εργαζόμενου λαού από μια κληρονομική αριστοκρατία από κηφήνες, ο νέος κόσμος θα βασιζόταν στις ελεύθερες συναλλαγές της αγοράς, στην αξιοκρατία και στις ευκαιρίες για όλους να προκόψουν. Αυτή τουλάχιστον ήταν η θεωρία.

Ταυτόχρονα, η βιομηχανική επανάσταση που έκανε τα πρώτα βήματα της στην Αγγλία, δημιουργούσε

νέες συνθήκες. Από τη μια εμφανιζόταν μια τεράστια τεχνολογική εξέλιξη, που αύξανε δραματικά τον ανθρώπινο πλούτο και άνοιγε νέες δυνατότητες, όπως οι γρήγορες συγκοινωνίες μέσω των σιδηροδρόμων, και από την άλλη δημιουργούσε τις φρικτές συνθήκες εργασίας και διαβίωσης της νέας εργατικής τάξης.

Την ήττα της Γαλλικής επανάστασης ακολούθησε ένα όργιο αντίδρασης σε όλη την Ευρώπη. Οι μοναρχίες συνεργάζονταν για την καταστολή κάθε επαναστατικού κινήματος, και χρησιμοποιούσαν τις πιο αντιδραστικές ιδέες και πρακτικές για να δικαιολογήσουν τα προνόμια τους. Μπορεί η αστική τάξη να είχε αρχικά στηρίξει τη Γαλλική επανάσταση ενάντια στην απολυταρχία, αλλά η εξέλιξη της επανάστασης είχε βάλει σε κίνηση τα εκατομμύρια των αγροτών και των «αβράκωτων» των πόλεων, που διεκδικούσαν τα δικά τους αιτήματα που πήγαζαν από την άνιση κατανομή του πλούτου. Αυτή η εξέλιξη σήμαινε ότι μετά το 1815 το μεγαλύτερο τμήμα των αστών σε όλη την Ευρώπη ήταν επιφυλακτικό ή εχθρικό απέναντι στην προοπτική ενός νέου κύμματος επαναστάσεων που θα ανέτρεπαν τα παλαιά καθεστώτα και θα δημιουργούσαν δημοκρατίες που θα ήταν ευάλωτες στα λαϊκά αιτήματα. Οι φιλελεύθεροι αστοί πίστευαν πια ότι οι απολυταρχίες μπορούσαν να μεταρρυθμιστούν σταδιακά σε συνταγματικές μοναρχίες, χωρίς τον κίνδυνο των κοινωνικών εκρήξεων που έφερναν οι επαναστάσεις.[1]

Ο νεαρός Μαρξ

Ο Μαρξ γεννήθηκε και μεγάλωσε σε μια από τις αντιδραστικότερες ευρωπαϊκές απολυταρχίες, την Πρωσσία, το μεγαλύτερο γερμανικό κράτος της εποχής. Πήγε στο πανεπιστήμιο αρχικά στη Βόννη και στη συνέχεια στο Βερολίνο, από όπου θα αποκτήσει τελικά το διδακτορικό του το 1841 με θέμα τη διαφορά μεταξύ της φιλοσοφίας του Επίκουρου και του Δημόκριτου. Τα ενδιαφέροντα του φοιτητή Μαρξ περιστρέφονταν γύρω από τη λογοτεχνία, τη θεολογία και τη φιλοσοφία. Αυτό ίσως κάνει εντύπωση με δεδομένη την εξέλιξη της σκέψης του: σε μια Γερμανία όμως όπου κυριαρχούσε η λογοκρισία και η πολιτική καταστολή, η φιλοσοφία και η θεολογία ήταν πεδία όπου αναπτύσσονταν συζητήσεις που είχαν αναμφίβολα πολιτικό χαρακτήρα.

Ο Μαρξ επηρεάστηκε καθοριστικά από τη φιλοσοφία του Χέγκελ, του σημαντικότερου Γερμανού φιλοσόφου της εποχής. Κομβικό σημείο της φιλοσοφίας του ήταν η θεωρία για το πως αλλάζει ο κόσμος: ο Χέγκελ θεωρούσε ότι ο κόσμος εξελισσόταν διαλεκτικά ως πραγμάτωση του «απόλυτου πνεύματος» από το μερικό και το άλογο προς το ολοκληρωμένο και το έλλογο μέσω από αρνήσεις, αλλαγές και συγκρούσεις. Για παράδειγμα η θρησκεία εξελισσόταν από τις αποκλειστικές λατρείες των αρχαίων πόλεων στην οικουμενικότητα του προτεσταντικού Χριστιανισμού. Η διαλεκτική του Χέγκελ έδωσε λοιπόν στο Μαρξ ένα εργαλείο που θα ήταν πολύτιμο για να ερμηνεύσει υλιστικά την ιστορική αλλαγή.

Η φιλοσοφία του Χέγκελ συνδύαζε την αστική ιδεολογία της Γαλλικής επανάστασης με το συντηρητισμό. Γι' αυτό και σύντομα οι ακόλουθοι του χωρίστηκαν στους δεξιούς εγελιανούς, που θεωρούσαν ότι ζούσαν στον καλύτερο δυνατό κόσμο και ότι το πρωσσικό κράτος ήταν η πραγμάτωση του ορθολογισμού, και στους αριστερούς εγελιανούς, που χρησιμοποιούσαν τη διαλεκτική για να κριτικάρουν τα προβλήματα του κόσμου τους. Οι αριστεροί εγελιανοί επικεντρώθηκαν ιδιαίτερα στην κριτική στη θρησκεία, αμφισβητώντας ότι ο χριστιανισμός ήταν η ανώτερη μορφή του πνεύματος και υποβάλλοντας την ίδια τη Βίβλο σε ιστορική κριτική.

η πρώτη έκδοση του Κομμουνιστικού Μανιφέστου.


Manifest

der

Kommunistischen Partei.

London.

Ο Μαρξ εντάχτηκε από νωρίς στους κύκλους των αριστερών εγελιανών, και επηρεάστηκε βαθιά από διανοητές όπως ο Μπάουερ και ο Φοϊερμπαχ, που θεωρούσαν τη θρησκεία ως ανθρώπινο κατασκεύασμα και ως μορφή αλλοτρίωσης. Αλλά ενώ άλλοι διανοητές περιορίζονταν στην ορθολογική κριτική προς τη θρησκεία, ο Μαρξ κατέληξε στη διαπίστωση ότι η θρησκεία είναι «η καρδιά ενός άκαρδου κόσμου». Τι έκανε όμως τον κόσμο άκαρδο και γεννούσε την ανθρώπινη αλλοτρίωση; Η φιλοσοφική κριτική στη θρησκεία οδηγούσε σταδιακά το Μαρξ στην πολιτική και οικονομική κριτική στον καπιταλισμό.

Ο δημοσιογράφος Μαρξ

Η κριτική στη θρησκεία των αριστερών εγελιανών συνάντησε γρήγορα την κρατική καταστολή: όσοι είχαν πανεπιστημιακές θέσεις, όπως ο Μπάουερ, απολύθηκαν. Για το Μαρξ, που ήταν στενός του φίλος και συνεργάτης, αυτό σήμαινε ότι έπρεπε να ξεχάσει οποιαδήποτε πιθανή θέση ως κρατικός υπάλληλος ή πανεπιστημιακός, κάτι που θα του επέτρεπαν οι σπουδές του. Η μόνη εναλλακτική ήταν η ανεξάρτητη, αλλά και οικονομικά επισφαλής, καριέρα ως δημοσιογράφος και διανοούμενος. Ο Μαρξ θα συνεργαστεί στα 1842-3 με την «Εφημερίδα του Ρήνου» και σταδιακά θα μετατραπεί σε ουσιαστικό διευθυντή της.


Η Παρισινή Κομμουνα στα οδοφράγματα.

Η εφημερίδα ιδρύθηκε ως όργανο έκφρασης της φιλελεύθερης αστικής τάξης της Κολωνίας, μιας ραγδαία αναπτυσσόμενης γερμανικής πόλης, και εξέφραζε γενικά τις θέσεις των αριστερών εγελιανών. Τα άρθρα του Μαρξ ενάντια στη λογοκρισία, την ανεπάρκεια του τοπικού κοινοβουλίου, και τους συντηρητικούς χριστιανούς θα δημιουργήσουν μεγάλη εντύπωση στους προοδευτικούς διανοούμενους και τεράστια ενόχληση στις πρωσσικές αρχές. Ως δημοσιογράφος όμως ο Μαρξ θα ερχόταν για πρώτη φορά σε επαφή με τα πραγματικά προβλήματα του απλού κόσμου και θα άρχιζε να στοχάζεται πάνω στις αιτίες της οικονομικής ανισότητας. Η προσπάθεια της κυβέρνησης να ποινικοποιήσει το μάζεμα πεσμένων ξύλων από τα δάση από τους φτωχούς οδήγησε το Μαρξ να γράψει μια σειρά άρθρων που ασχολούνταν με το ζήτημα της ατομικής ιδιοκτησίας και των αδικιών που δημιουργούσε. Το πρωσσικό κράτος δεν μπορούσε να ανεχτεί τέτοιου είδους κριτική: το Μάρτη του 1843 η λογοκρισία επέβαλε το κλείσιμο της εφημερίδας.

Ότι ελπίδες κι αν έτρεφε ο νεαρός Μαρξ ότι το πρωσσικό κράτος θα μπορούσε σταδιακά να μεταρρυθμιστεί, ή έστω ότι οι επικριτές του θα μπορούσαν να συνυπάρξουν μαζί του, είχαν τιναχτεί στον αέρα. Ο δρόμος της μετανάστευσης ήταν πια η μόνη ρεαλιστική επιλογή. Μαζί με μια ομάδα ομοϊδεατών του, ο Μαρξ θα μετακινηθεί στο Παρίσι στα τέλη του 1843 για να ιδρύσουν ένα αντιπολιτευτικό περιοδικό, τα «Γαλλο-Γερμανικά Χρονικά». Μέχρι αυτό το σημείο, ο Μαρξ θα μπορούσε να περιγραφεί συμβατικά ως αριστερός φιλελελεύθερος. Όμως τα σχεδόν δυο χρόνια που θα μείνει στο Παρίσι θα παίξουν καθοριστικό ρόλο στη μεταστροφή του στον κομμουνισμό.

Η αριστερά και το εργατικό κίνημα

Το Παρίσι του 1844 ήταν το επίκεντρο των εξελίξεων για τους δημοκράτες και τους σοσιαλιστές όλης της Ευρώπης. Στο Παρίσι ο Μαρξ θα έρθει για πρώτη φορά σε επαφή όχι μόνο με τη μεγάλη κοινότητα των Γερμανών εργατών που ήταν πολιτικοί εξόριστοι, αλλά και με τα διάφορα ρεύματα της αριστεράς που ήταν σχεδόν ανύπαρκτα στην πιο καθυστερημένη Γερμανία.

Η γιακωβίνικη παράδοση της Γαλλικής επανάστασης είχε σημαντική επιρροή. Τα μέλη της πίστευαν στην ανάγκη της επαναστατικής ανατροπής των μοναρχιών και την εγκαθίδρυση δημοκρατικών καθεστώτων με καθολικό δικαίωμα ψήφου. Αυτό απαιτούσε τη δημιουργία στενών συνομωτικών πυρήνων, που θα οργάνωναν την ένοπλη εξέγερση και την κρίσιμη στιγμή θα καλούσαν το λαό στα οδοφράγματα. Αυτοί οι επαναστάτες είχαν επανειλημμένα προσπαθήσει να οργανώσουν αποτυχημένες εξεγέρσεις, με αποτέλεσμα οι περισσότεροι να σαπίζουν στις φυλακές. Η γιακωβίνικη παράδοση θεωρούσε ότι η οικονομική ανισότητα ήταν αποτέλεσμα της πολιτικής ανισότητας των μοναρχιών. Άπαξ και εξαφανίζονταν οι πολιτικές ανισότητες και τα προνόμια των ελίτ, η ελεύθερη αγορά και η μικρή ιδιοκτησία θα επέτρεπαν στον καθένα που εργαζόταν να απολαύσει τους καρπούς της εργασίας του.

Στον αντίποδα αυτής της αντίληψης, είχαν εμφανιστεί οι πρώτες σοσιαλιστικές ομάδες, που πίστευαν ότι η ατομική ιδιοκτησία ήταν η πηγή των κοινωνικών δεινών. Μόνο η

κοινωνικοποίηση της παραγωγής θα μπορούσε να εξαφανίσει τη φτώχεια και την αθλιότητα. Σε αντίθεση όμως με τους γιακωβίνους που προσανατολίζονταν στην πολιτική και την επανάσταση, οι πρώτοι σοσιαλιστές πίστευαν ότι μπορούσαν να αλλάξουν τον κόσμο χωρίς να πάρουν την εξουσία. Για κάποιους η λύση ήταν η δημιουργία «νησίδων κομμουνισμού», με τη μετανάστευση στην Αμερική και τη δημιουργία αυτοδιαχειριζόμενων κοινοβίων. Για άλλους η λύση ήταν η προσπάθεια να πείσουν τους πλούσιους και ισχυρούς για τα δεινά του καπιταλισμού και η μεταστροφή τους στο σοσιαλισμό. Τέλος, ιδιαίτερη επίδραση ασκούσαν οι απόψεις για τη δημιουργία συνεταιρισμών, όπου οι εργαζόμενοι θα εργάζονταν όχι για το κέρδος, αλλά για το κοινό καλό: η επιτυχία τους σταδιακά θα έπειθε όλη την κοινωνία να υιοθετήσει τέτοιες πρακτικές.[2]

Ταυτόχρονα με αυτές τις παραδόσεις, η σκέψη του Μαρξ θα επηρεαζόταν έντονα από τον μελλοντικό του φίλο και συνεργάτη Φρήντριχ Ένγκελς. Στο Παρίσι ο Ένγκελς θα έρθει για πρώτη φορά σε στενή επαφή με τον Μαρξ και θα του ανοίξει νέους ορίζοντες. Ο Ένγκελς είχε ζήσει στο Μάντσεστερ, την καρδιά του πρωτοεμφανιζόμενου βιομηχανικού καπιταλισμού, και είχε δει από πρώτο χέρι τη φρίκη και την εξαθλίωση της νέας εργατικής τάξης: όλα αυτά τα περιέγραψε γλαφυρά σε ένα συγκλονιστικό βιβλίο που δημοσίευσε το 1845, την «Κατάσταση της εργατικής τάξης στην Αγγλία», που είχε τεράστια επίδραση στον Μαρξ.

Πως μπορούσε να εξηγηθεί αυτός ο πρωτοφανής συνδυασμός μεταξύ ραγδαίας τεχνολογικής εξέλιξης, τεράστιας αύξησης των αγαθών και του πλούτου και μαζικής εξαθλίωσης για τους πολλούς; Ο Ένγκελς θα φέρει τον Μαρξ σε επαφή με τα έργα των Άγγλων οικονομολόγων, όπως ο Άνταμ Σμιθ και ο Ρικάρντο, που προσπαθούσαν με επιστημονικό τρόπο να εξηγήσουν τη δομή και λειτουργία της οικονομίας. Ο Μαρξ θα αρχίσει να τους μελετά εντατικά στην προσπάθεια του να κατανοήσει τα αίτια της ύπαρξης του άκαρδου κόσμου που είχε ανακαλύψει μέσω της φιλοσοφικής κριτικής της θρησκείας.[3]

Η γέννηση του μαρξισμού

Η μαρξιστική θεωρία θα προκύψει λοιπόν μεταξύ 1844-1848 μέσα από ένα συνδυασμό της γερμανικής διαλεκτικής του Χέγκελ, των γαλλικών σοσιαλιστικών θεωριών, και της αγγλικής πολιτικής οικονομίας. Οι εμπειρίες του Μαρξ από το πρωσσικό κράτος τον είχαν οδηγήσει σε τρία βασικά συμπεράσματα. Το πρώτο ήταν ότι η πρωσσική μοναρχία ήταν ένα καταπιεστικό καθεστώς που ήταν αδύνατο να μεταρρυθμιστεί. Χρειαζόταν μια επανάσταση που θα την αντικαθιστούσε με ένα δημοκρατικό καθεστώς που θα έδινε σε όλους τους πολίτες τα ίδια δικαιώματα.

Το δεύτερο συμπέρασμα ήταν ότι αυτό δεν ήταν αρκετό. Η πολιτική ισότητα ήταν αναγκαία, αλλά συνυπήρχε με την οικονομική ανισότητα της κοινωνίας της αγοράς και της ατομικής ιδιοκτησίας, πηγή της ανθρώπινης αλλοτρίωσης, της φτώχειας και της καταπίεσης. Η πολιτική επανάσταση έπρεπε να συμπληρωθεί από μια δεύτερη επανάσταση που θα δημιουργούσε μια κοινωνία με επίκεντρο την ανθρώπινη ολοκλήρωση και όχι το κέρδος.

Το τρίτο ήταν ότι η γερμανική αστική τάξη όχι μόνο δεν μπορούσε να ανατρέψει την πρωσσική απολυταρχία, όπως είχαν κάνει οι γάλλοι αστοί το 1789, αλλά ενδιαφερόταν μόνο για τα δικά της ταξικά συμφέροντα, και δεν μπορούσε να απελευθερώσει την κοινωνία συνολικά. Αυτό συνέβαινε γιατί η αστική τάξη ήταν η ίδια μια εκμεταλλεύτρια τάξη που δημιουργούσε μια νέου τύπου ταξική κοινωνία. Μόνο η εργατική τάξη μπορούσε να ανατρέψει τον καπιταλισμό και να διαλύσει κάθε μορφή καταπίεσης και αλλοτρίωσης.

Ο Μαρξ είχε φτάσει λοιπόν να αναγνωρίσει την εργατική τάξη ως το υποκείμενο της επανάστασης. Οι πρώιμοι σοσιαλιστές αντιλαμβάνονταν το σοσιαλισμό ως ανθρώπινο ιδανικό και έλπιζαν ότι με την προπαγάνδα θα έπειθαν την κοινωνία να τον υιοθετήσει. Η θεωρία του ιστορικού υλισμού που δημιούργησε ο Μαρξ άνοιγε ένα δραματικά νέο ορίζοντα για το πως μπορούσε να δημιουργηθεί μια σοσιαλιστική κοινωνία. Ο σοσιαλισμός δεν ήταν απλά ένα ανθρώπινο ιδανικό: ήταν μια προοπτική που ήταν για πρώτη φορά εφικτή λόγω της εξέλιξης των ανθρώπινων κοινωνιών.

Το κλειδί για να κατανοήσουμε την αλλαγή των κοινωνιών είναι η σύνδεση μεταξύ αυτών που ο Μαρξ ονόμαζε παραγωγικές δυνάμεις και παραγωγικές σχέσεις. Παραγωγικές δυνάμεις είναι οι διάφοροι τρόποι με τους οποίους οι άνθρωποι χρησιμοποιούν το φυσικό περιβάλλον για να παράξουν αυτά που χρειάζονται: τους τρόπους που καλλιεργούν τη γη για να παράξουν την τροφή τους και αναπτύσσουν την τεχνολογία για να παράγουν προϊόντα όπως οι υπολογιστές. Παραγωγικές σχέσεις είναι οι τρόποι με τους οποίους οι άνθρωποι οργανώνουν την παραγωγή. Στις ταξικές κοινωνίες υπάρχει πάντα μια άρχουσα τάξη που έχει τον έλεγχο του πλούτου αποσπώντας τον από τη μεγάλη πλειοψηφία που τον παράγει.

Οι παραγωγικές δυνάμεις στις προκαπιταλιστικές κοινωνίες καθορίζονταν από την περιορισμένη τεχνολογική ανάπτυξη. Επειδή όμως οι καπιταλιστές παράγουν για την αγορά, προσπαθούν να δημιουργήσουν προϊόντα που είναι όσο πιο φτηνά γίνεται. Αυτό τους οδηγεί αφενός να εκμεταλλεύονται τους εργάτες τους όσο περισσότερο μπορούν, και αφετέρου να αναπτύσσουν την τεχνολογία για να μειώσουν το κόστος των προϊόντων. Η απληστία της παραγωγής για την αγορά έχει σαν αποτέλεσμα την τεράστια ανάπτυξη της τεχνολογίας και του υλικού πλούτου. Για πρώτη φορά στην παγκόσμια ιστορία, υπήρχε αρκετός πλούτος για να μπορούν να καλυφτούν όλες οι βασικές ανάγκες των ανθρώπων σε τροφή,

στέγη και υγιειονομική περίθαλψη.

Ταυτόχρονα όμως για πρώτη φορά ο καπιταλισμός δημιουργεί τον ιστορικό του νεκροθάφτη: την εργατική τάξη. Ο λόγος είναι ο συλλογικός τρόπος εργασίας και πάλης που τη χαρακτηρίζει. Η κοινωνικοποίηση της παραγωγής που επιφέρει ο καπιταλισμός δημιουργεί τον συλλογικό εργάτη: ένα εργοστάσιο, δουλεύει μόνο με ένα συλλογικό καταμερισμό εργασίας. Επειδή οι εργάτες δουλεύουν συλλογικά, μπορούν να παλέψουν συλλογικά. Και σε αντίθεση με προηγούμενες τάξεις στην ιστορία, η εργατική τάξη μπορεί να πάρει την εξουσία μόνο συλλογικά. Οι εργάτες που παίρνουν τον έλεγχο ενός νοσοκομείου δεν μπορούν να το μοιράσουν στα επιμέρους τμήματα και ο καθένας να δουλεύει χωριστά: είναι υποχρεωμένοι να συνεργαστούν, και αυτό προϋποθέτει τη συζήτηση, τη δημοκρατία και τη συλλογική απόφαση. Αυτός είναι ο λόγος που ο Μαρξ και ο Ένγκελς περιέγραφαν ότι *«όλα τα προηγούμενα κινήματα ήταν κινήματα της μειοψηφίας ή προς όφελος μιας μειοψηφίας. Το προλεταριακό κίνημα είναι το αυτοτελές κίνημα της τεράστιας πλειοψηφίας προς όφελος της τεράστιας πλειοψηφίας»*.[4]

Ο Μαρξ και οι επαναστάσεις του 1848

Η μαρξιστική θεωρία γεννήθηκε μέσα από το συνδυασμό των θεωρητικών αναζητήσεων και της επαφής με τις ημιπαράνομες εργατικές ομάδες και δημοκρατικές και σοσιαλιστικές κινήσεις. Μετά το 1845 ο Μαρξ συνειδητοποίησε ότι ο μέχρι τότε ρόλος του ως δημοσιογράφος και διανοούμενος δεν ήταν αρκετός: χρειαζόταν οργανωμένη πολιτική δράση. Σε αυτή την κατεύθυνση, ο Μαρξ θα εμπλακεί ενεργά με ένα δίκτυο Γερμανών πολιτικών εξόριστων στο Λονδίνο, την Ένωση των Δικαίων. Η προσπάθεια τους ήταν να δημιουργήσουν ένα πανευρωπαϊκό δίκτυο επαναστατών, που θα συνεργάζονταν για την ανατροπή τόσο των απολυταρχιών, όσο και του καπιταλισμού.

Τα προχωρήματα των επαναστατών της εποχής φαίνονται ανάγλυφα από τους τίτλους και τα συνθήματα των οργανώσεων τους. Η αρχική Ένωση των Δικαίων είχε ως σύνθημα το «όλοι οι άνθρωποι είναι αδέρφια»· το 1847 θα μετονομαστεί σε Κομμουνιστική Ένωση με σύνθημα το διάσημο «προλετάριοι όλων των χωρών ενωθείτε». Είναι ένα πολύτιμο μάθημα που πρέπει να θυμόμαστε, το πως ο διεθνισμός αποτελεί συστατικό στοιχείο του σοσιαλιστικού κινήματος από τα πρώτα οργανωμένα του βήματα εκείνη την εποχή. Η Κομμουνιστική Ένωση θα ζητήσει από τον Μαρξ να συγγράψει το πρόγραμμα της: το αποτέλεσμα θα είναι το περίφημο Κομμουνιστικό Μανιφέστο, που θα δημοσιευτεί το Φλεβάρη του 1848, και θα παρουσιάσει με σύντομο και καθαρό τρόπο την επαναστατική θεωρία που είχε επεξεργαστεί ο Μαρξ τα προηγούμενα χρόνια.

«Το φάντασμα του κομμουνισμού πλανάται πάνω από την Ευρώπη», έλεγε η προφητική πρώτη φράση του Μανιφέστου. Λίγες μέρες μετά, ξεσπούσε η επανάσταση του 1848 στη Γαλλία που ανέτρεπε τη μισητή μοναρχία: μέσα σε λίγες βδομάδες ο επαναστατικός πυρετός είχε καθηλώσει όλη την Ευρώπη. Με το ξέσπασμα της γερμανικής επανάστασης, ο Μαρξ και ο Ένγκελς επέστρεψαν στη Γερμανία για να παίξουν άμεσο ρόλο στις εξελίξεις. Το Κομμουνιστικό Μανιφέστο τόνιζε την ανάγκη μιας διπλής επανάστασης. Η δημοκρατική επανάσταση για την ανατροπή των μοναρχιών ήταν απαραίτητη: με δεδομένη όμως την απροθυμία των Γερμανών αστών να συγκρουστούν αποφασιστικά με την αριστοκρατία και το βασιλιά, η δημοκρατική επανάσταση θα μπορούσε να πετύχει μόνο μέσα από μια δεύτερη εργατική επανάσταση, που θα δημιουργούσε όχι μόνο πολιτική αλλά και πραγματική οικονομική ισότητα. Αυτή ήταν η θεωρία της διαρκούς επανάστασης, που ο Μαρξ θα σκιαγραφούσε με βάση την εμπειρία του 1848: αυτό το νήμα θα ξαναέπιαναν οι μπολσεβίκοι με την επανάσταση του 1917 στη Ρωσία.[5]

Οι επαναστάσεις του 1848 συντρίφτηκαν. Η προδοσία της αστικής τάξης επέτρεψε στις κυβερνήσεις να τσακίσουν τα λαϊκά κινήματα με τη στρατιωτική καταστολή. Η εργατική τάξη και οι οργανωμένοι κομμουνιστές είχαν περιορισμένο χρόνο και μέγεθος για να καθορίσουν την πορεία των εξελίξεων. Αλλά το πιο εντυπωσιακό από την πορεία του πρώιμου Μαρξ είναι το πόσο περίτρανα έχει επιβεβαιωθεί η ανάλυση που διατύπωνε στο Κομμουνιστικό Μανιφέστο. Η ανάπτυξη του καπιταλισμού δεν θα έφερνε ειρήνη, πρόοδο και ευημερία, αλλά θα χαρακτηριζόταν από επαναλαμβανόμενες κρίσεις και τεράστιες οικονομικές ανισότητες. Ο Μαρξ είχε δει ως επαναστατικό υποκείμενο μια εργατική τάξη που εκείνη την εποχή μετρούσε μόνο λίγα εκατομμύρια στην Αγγλία και το Βέλγιο. Οι μεγάλες πόλεις της Κίνας έχουν σήμερα περισσότερους εργάτες από ότι όλος ο κόσμος το 1848. Η διαπίστωση του Μαρξ ότι αυτή η τάξη έχει τη δύναμη να παλέψει συλλογικά και να ανατρέψει τον καπιταλισμό μέσα από την ανεξάρτητη οικονομική και πολιτική της οργάνωση έμελλε να επιβεβαιωθεί ξανά και ξανά, με πιο περίτρανο παράδειγμα το 1917. Καθώς ο καπιταλισμός βυθίζεται σε όλο και βαθύτερη κρίση και βαρβαρότητα, η κληρονομιά της μαρξιστικής θεωρίας που χτίστηκε στη διάρκεια των επαναστάσεων του 1848, της πρώτης διεθνούς κρίσης του καπιταλισμού, είναι πιο πολύτιμη από ποτέ.

Σημειώσεις

1. E. Hobsbawm, Η εποχή των επαναστάσεων, 1789-1848, Αθήνα, 2015.
2. G. Eley, Σφυρηλατώντας τη δημοκρατία: η ιστορία της Αριστεράς στην Ευρώπη. Α Τόμος: 1850-1923, σσ. 73-92.
3. D. McLellan, Marx before Marxism, Χαρμοντσγουόρθ, 1970.
4. Το Μανιφέστο του Κομμουνιστικού Κόμματος, Αθήνα, χ.χ., σ. 57.
5. J. Sperber, Karl Marx: a nineteenth-century life, Νέα Υόρκη, 2013.



Στήβεν Χόκινγκ
Σπάζοντας τα όρια

Η Αφροδίτη Φράγκου παρουσιάζει την εντυπωσιακή διαδρομή του θεωρητικού της Φυσικής που αναζήτησε μια «Θεωρία των Πάντων».

Ο Στήβεν Χόκινγκ ήταν ένας από τους πιο μεγάλους επιστήμονες της εποχής μας, με φήμη παγκοσμίου βεληνεκούς και ένα λαμπρό έργο. Πέθανε στις 14/3/18 σε ηλικία 76 ετών, αφήνοντας πίσω του μια δυσθεώρητη παρακαταθήκη αμφισβήτησης ορίων. Έσπρωξε πιο μακριά τα όρια της γνώσης, μέσα από την ενασχόλησή του με τη θεωρητική φυσική και την κοσμολογία. Έσπασε το όριο της προσβασιμότητας του "απλού" κόσμου στη γνώση για το σύμπαν και τους νόμους που το διέπουν, γράφοντας βιβλία που δεν απαιτούν εξειδίκευση στον τομέα. Ανέτρεψε το ίδιο το όριο της ζωής του, ζώντας 54 χρόνια περισσότερα από όσα είχαν προβλέψει οι γιατροί, που του έδιναν δύο χρόνια όταν διαγνώστηκε με αμυοτροφική πλευρική σκλήρυνση το 1962.

Πρόσβαση στην υγεία και τη γνώση

Ο Χόκινγκ ήταν ανέκαθεν βαθιά πολιτικοποιημένος και ευαισθητοποιημένος με το μέλλον της ανθρωπότητας. Έχει τοποθετηθεί δημοσίως ενάντια στην εισβολή στο Ιράκ και την κατοχή της Παλαιστίνης. Έχει μιλήσει για τους κινδύνους της κλιματικής αλλαγής και των πυρηνικών όπλων. Αν και απογοητεύθηκε από το Brexit, η αφετηρία του ήταν υπέρ των μεταναστών. Πίστευε ότι η ελεύθερη μετακίνηση των ανθρώπων είναι απαραίτητη για τη διάδοση των ιδεών.

Η πιο διάσημη ίσως από τις πολιτικές παρεμβάσεις του είναι η άποψή του για το αν η αυτοματοποίηση της δουλειάς είναι κίνδυνος: *«Αν οι μηχανές παράγουν ό,τι χρειαζόμαστε το αποτέλεσμα θα εξαρτηθεί από τη διανομή των αγαθών. Όλοι/ες θα μπορούν να απολαύσουν μια άνετη ζωή αν ο πλούτος που θα παράγεται διανεμηθεί. Ή, οι περισσότεροι άνθρωποι μπορεί να καταλήξουν φτωχοί, αν οι ιδιοκτήτες των μηχανών τα καταφέρουν ενάντια στην αναδιανομή του πλούτου. Προς το παρόν η τάση είναι προς τη δεύτερη επιλογή και η τεχνολογία οδηγεί σε ανισότητα»*, ήταν η αποστομωτική απάντησή του. Δεν είναι η αυτοματοποίηση της δουλειάς ο κίνδυνος, αλλά το να ανήκουν στους λίγους τα μέσα παραγωγής.

Μια ακόμη κομβική πολιτική παρέμβασή του αφορά τον τομέα της δημόσιας Υγείας. Τοποθετήθηκε πολλές φορές κατά της ιδιωτικοποίησης της Υγείας και κατήγγειλε τη συστηματική προσπάθεια υποβάθμισης της Εθνικής Υπηρεσίας Υγείας (National Health Service – NHS). Στηρίζοντας ένα ολόκληρο εργατικό κίνημα που παλεύει για τη διάσωση του δημόσιου χαρακτήρα της Υγείας, διεκδικώντας προσλήψεις και χρηματοδότηση στο NHS, ο Χόκινγκ έγραψε: *«Έχω λάβει εκτενή και υψηλής ποιότητας υπηρεσία από το NHS και δεν θα υπήρχα χωρίς αυτό. Η φροντίδα που έλαβα από τότε που διαγνώστηκα με αμυοτροφική πλευρική σκλήρυνση (ALS), όντας φοιτητής το 1962, με βοήθησε να ζήσω τη ζωή μου όπως ήθελα και να συνεισφέρω στην κατανόησή μας για το σύμπαν.*

Το NHS βρίσκεται σε κρίση, δημιουργημένη από πολιτικές επιλογές.

Επιλογές που περιλαμβάνουν υποχρηματοδότηση και περικοπές, ιδιωτικοποιήσεις υπηρεσιών, πλαφόν στους μισθούς του δημοσίου, δυσμενέστερα νέα συμβόλαια γιατρών, κατάργηση της πληρωμένης πρακτικής εργασίας για φοιτητές νοσηλευτικής. Τέτοιες πολιτικές αποφάσεις προκαλούν πτώση της ποιότητας της παρεχόμενης φροντίδας, μεγαλύτερες ουρές αναμονής, άγχος για εργαζόμενους και ασθενείς, επικίνδυνες ελλείψεις προσωπικού.

Τι πρέπει να γίνει; Από τη μία πλευρά, έχουμε τη δύναμη των πολυεθνικών, των οποίων το κίνητρο είναι το κέρδος. Η [πολιτική σκηνή στη Βρετανία] επιδιώκει ένα σύστημα σαν των ΗΠΑ. Από την άλλη πλευρά, έχουμε τη δύναμη του λαού και της δημοκρατίας. Οι έρευνες δείχνουν τη μεγάλη πλειοψηφία να εναντιώνεται στην ιδιωτικοποίηση. Ο τρόπος για να στηριχθεί ένα δημόσιο NHS είναι να δυναμώσει αυτός ο κόσμος. Πρώτο, με την ενημέρωση, δεύτερο με την πολιτική έκφρασή του και την εφαρμογή πολιτικών προς το συμφέρον του.

Αν αυτό 'παραείναι' πολιτικό, είναι γιατί το NHS πάντα ήταν μια πολιτική υπόθεση. Είναι η καλύτερη υπηρεσία της Βρετανίας και ακρογωνιαίος λίθος της κοινωνίας μας. Ο λαός εκτιμά το NHS και είναι περήφανος που όλοι αντιμετωπίζονται ως ίσοι όταν χρειάζονται φροντίδα. Το έχουμε ανάγκη».[1]

Ο Χόκινγκ οφείλει και αξίζει τη φήμη του για ένα κολοσσιαίο επίτευγμα: έγραψε μια σειρά βιβλία εκλαϊκευμένης επιστήμης, κι έτσι άνοιξε το δρόμο για την κατανόηση των πιο συναρπαστικών φαινομένων του μικρόκοσμου και του μακρόκοσμου σε εκατομμύρια ανθρώπους. Το πρώτο τέτοιο βιβλίο (και δεύτερό του συνολικά) είναι το διάσημο «Χρονικό του Χρόνου» που εκδόθηκε το 1988 και αποτέλεσε παγκόσμιο εκδοτικό γεγονός με 25 εκατομμύρια πωλήσεις, δεκάδες μεταφράσεις και εκατοντάδες βδομάδες στην κορυφή των μπεστ σέλλερ. Στο βιβλίο αυτό περιγράφει την δομή, την εξέλιξη και το μέλλον του Σύμπαντος.

Το 2001 εκδίδεται το βιβλίο του «Το σύμπαν σε ένα καρυδότσουφλο», στο οποίο συνεχίζει την προσπάθεια, εξηγώντας περισσότερα για την αναζήτηση μιας θεωρίας που να εξηγεί όλα τα φαινόμενα του σύμπαντος. Ακολουθεί το «Πάνω στους ώμους γιγάντων» το 2002, στο οποίο παρουσιάζει τις καινοτόμες ιδέες μερικών από τους πιο γνωστούς και σημαντικούς επιστήμονες των προηγούμενων αιώνων (Κοπέρνικος, Κέπλερ, Γαλιλαίος, Νεύτωνας, Αϊνστάιν). Το 2005 συνεχίζει το εγχείρημα με τις σημαντικότερες μορφές των μαθηματικών όλων των εποχών στο «Ο Θεός δημιούργησε τους ακέραιους», ενώ με το "The dream that stuff is made of" που βγαίνει το 2011, επιχειρεί να εξηγήσει τον θαυμαστό μικρόκοσμο που περιγράφει η κβαντομηχανική και που φαίνεται να αντιβαίνει τόσο στην καθημερινή εμπειρία μας όσο και στα όσα ξέρουμε έστω και στοιχειωδώς για τους φυσικούς νόμους. Επιπλέον έχει γράψει σε συνεργασία με την κόρη του Λούσι μια σειρά παιδικών βιβλίων με τον ίδιο στόχο.

Η προσπάθεια του Χόκινγκ να φέρει τον μη εξειδικευμένο κόσμο σε επαφή με την επιστήμη και η επιτυχία της προσπάθειας αυτής, ήταν αποτέλεσμα τόσο της πεποίθησής του ότι η γνώση ανήκει σε όλη την ανθρωπότητα, όσο και του χαρίσματος να διατυπώνει πολύπλοκες έννοιες με εύληπτο τρόπο. Αναμφίβολα το χάρισμα αυτό πάει με τη σειρά του χέρι-χέρι με τη βαθιά κατανόηση, την ευφυΐα, τις τεράστιες γνώσεις και την αγάπη του για την επιστήμη.

Αποτελεί μια αμφισβήτηση από τις δεκάδες που έκανε στη ζωή του: αμφισβήτησε τον κατακερματισμό της γνώσης και με αυτόν τις προτεραιότητες ενός συστήματος που την φυλάει για λίγους. Το στοίχημα μιας κοινωνίας που αναζητά τη γνώση είναι να μπορέσει να τη συλλογικοποιήσει, να την κάνει κτήμα όλων. Τα επιτεύγματα διανοιών όπως ο Νεύτωνας, ο Αϊνστάιν και ο Χόκινγκ, στηρίζονται και στους εκατοντάδες εργάτες και εργάτριες της γνώσης που ενώνουν και δοκιμάζουν τις ιδέες καθημερινά, συγκρίνουν τις προβλέψεις με τις παρατηρήσεις, προάγουν τις αντιπαραθέσεις, με δουλειά που χρειάζεται αφοσίωση, δημιουργικότητα και φαντασία.

Το άπλωμα των κατακτήσεων της επιστήμης σαν γνώση και σαν εμπειρία σε όσο το δυνατόν περισσότερους ανθρώπους, είτε με την συγγραφή βιβλίων -όπως έκανε ο Χόκινγκ- είτε με την εξασφάλιση της δυνατότητάς τους να έχουν όλοι πρόσβαση σε σχολεία, πανεπιστήμια, βιβλιοθήκες και επιστημονικά προγράμματα, σημαίνει ένα βήμα παραπέρα στην ίδια τη γνώση. Ο ορίζοντας δείχνει σε μια κοινωνία που θα έχει σαν προτεραιότητα τη γνώση ως ανάγκη και όχι ως μέσο για το κέρδος, ώστε περισσότεροι Χόκινγκ να μπορέσουν πατώντας στους ώμους αυτών των γιγάντων να πάνε ακόμα πιο μακριά.

Η φυσική μέσα από διαφωνίες και ανατροπές

Η ιστορία της κατανόησης του φυσικού κόσμου είναι μακρόχρονη και γεμάτη σταυροδρόμια. Από τις καθημερινές ανάγκες (επιβίωση, βελτίωση της ζωής) καθώς και από την συσσωρευμένη εμπειρία των ανθρώπων προέκυπταν θεωρίες, οι οποίες σε ένα βαθμό εξηγούσαν τα φαινόμενα. Οι θεωρίες, μέσα από το προχώρημα των κοινωνιών, τις νέες παρατηρήσεις και τις νέες ανάγκες, είτε θεμελιώνονταν και εμπλουτίζονταν, είτε αποκάλυπταν τις αδυναμίες τους και εγκαταλείπονταν, ανοίγοντας νέα ερωτήματα. Τα ερωτήματα οδηγούσαν με τη σειρά τους στην ανάγκη για νέες θεωρίες, νέες εμπειρίες, νέες παρατηρήσεις. Μια διαδικασία όχι αθροιστική, αλλά γεμάτη αντιθέσεις, ανατροπές και, τελικά, υπερβάσεις.

Η μελέτη της κίνησης των ουράνιων σωμάτων έχει τις ρίζες της στην αρχαιότητα, όταν οι πρώτοι αγροτικοί πολιτισμοί χρειάζονταν τις παρατηρήσεις για να προγραμματίζουν

τις διάφορες φάσεις της παραγωγής. Παρά το ότι ήξεραν με μεγάλη ακρίβεια τις κινήσεις όπως αυτές φαίνονται στον θόλο του ουρανού, η πεποίθηση ότι η γη είναι μια ακίνητη σφαίρα στο κέντρο του κόσμου γύρω από την οποία γυρίζουν τα άστρα, διατηρήθηκε για χιλιετίες.

Αν και το ηλιοκεντρικό μοντέλο είχε προταθεί από τον Αρίσταρχο, χρειάστηκε να περάσουν σχεδόν δυο χιλιετίες για να θεμελιωθεί από τον Κοπέρνικο (16ος αι). Ο Γιοχάνες Κέπλερ διατύπωσε τον 17ο αιώνα τους νόμους της κίνησης των πλανητών γύρω από τον Ήλιο και έδειξε ότι οι τροχιές τους δεν είναι κύκλοι αλλά ελλείψεις. Ο Γαλιλαίος έκανε αστρονομικές παρατηρήσεις που έγειραν την πλάστιγγα της «αστρονομικής κοινότητας» προς τη μεριά του μέχρι τότε ακόμη αμφισβητούμενου ηλιοκεντρικού μοντέλου.

Στο απόγειο της «Κοπερνίκειας επανάστασης», ο Νεύτωνας κάνοντας χρήση των νόμων του Κέπλερ για τους πλανήτες διατύπωσε για πρώτη φορά τον νόμο της παγκόσμιας έλξης: η βαρύτητα της γης που κάνει το περίφημο μήλο να πέφτει στο έδαφος και η δύναμη που κρατάει τους πλανήτες σε τροχιά γύρω από τον Ήλιο είναι το ίδιο φαινόμενο. Απλά είναι σε διαφορετική κλίμακα και το βλέπουμε από διαφορετική οπτική γωνία. Την ίδια περίοδο διατύπωσε τους νόμους της κίνησης που προβλέπουν τη συμπεριφορά των σωμάτων με βάση τη θέση, την ταχύτητα και τις δυνάμεις που ασκούνται πάνω τους.

Το ηλιοκεντρικό μοντέλο, η παγκόσμια έλξη και οι νόμοι της κίνησης ήταν τρεις κατακτήσεις της φυσικής που έφεραν τα πάνω κάτω σε όλα τα επίπεδα. Φιλοσοφικά, με το αν η γη ήταν στο κέντρο του κόσμου, διακυβεύονταν οι συνολικότερες θεολογικές αντιλήψεις για τη θέση του ανθρώπου στον κόσμο. Επιστημονικά άνοιγε ο δρόμος για τεράστιες ανακαλύψεις (ο νόμος της έλξης για παράδειγμα σωστά πρόβλεψε πλανήτες που δεν είχαν μέχρι τότε παρατηρηθεί), ενώ τεχνολογικά άνοιγε η δυνατότητα να τιθασευτούν και να χρησιμοποιηθούν οι δυνάμεις της φύσης χωρίς προηγούμενο. Όπως και έγινε.

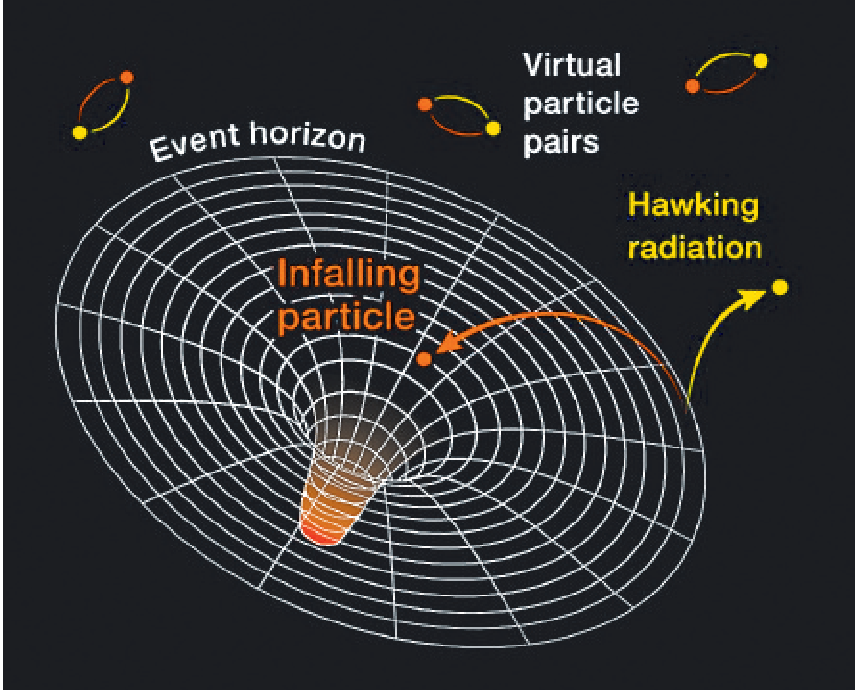
Το 1916 ο Αϊνστάιν έδειξε με τη γενική θεωρία της σχετικότητας ότι το για 2 αιώνες πετυχημένο μοντέλο βαρύτητας της νευτώνειας φυσικής, δεν ήταν παρά μια προσέγγιση της πραγματικότητας. Η βαρύτητα δεν ασκείται ακαριαία, όπως πιστευόταν, αλλά διαδίδεται με τα βαρυτικά κύματα με την ταχύτητα του φωτός. Η βαρυτική έλξη των σωμάτων δεν εξηγείται πια από μια «δύναμη» που ασκείται σε έναν τρισδιάστατο «ορθογώνιο» χώρο. Η μάζα παραμορφώνει τον ίδιο τον χωροχρόνο, ένα πλέγμα τεσσάρων διαστάσεων. Έτσι κάνει το ένα σώμα να έλκει το άλλο και τις μεγάλες μάζες να εκτρέπουν το φως ή ακόμα και να επιβραδύνουν το χρόνο.

Μετά από τη δημοσίευση της εργασίας για τη γενική σχετικότητα, μια σειρά επιστήμονες συγκεκριμενοποίησαν τις συνέπειές της, οι οποίες ήταν για μια ακόμη φορά ανατρεπτικές. Μια από αυτές έγινε από τον Καρλ Σβάρτσιλντ, ο οποίος επιλύοντας τις εξισώσεις του Αϊνστάιν προέβλεψε ότι στο σύμπαν πρέπει να υπάρχουν «μαύρες τρύπες». Σώματα με τεράστια πυκνότητα, τα οποία παραμορφώνουν τόσο πολύ το χώρο, που οτιδήποτε βρεθεί κοντά τους σε ένα κρίσιμο σύνορο (τον ορίζοντα γεγονότων) δεν μπορεί να ξεφύγει από την έλξη τους. Ούτε καν το φως, εξ ου και το χαρακτηριστικό αυτό όνομα. Τη δεκαετία του '60 αποδείχθηκε η ύπαρξή τους. Τη δεκαετία του '70 ξεκίνησε ένα πείραμα με σκοπό να επιβεβαιώσει με τις παρατηρήσεις του την ύπαρξη βαρυτικών κυμάτων και έτρεξε επιτυχώς για 40 χρόνια. Το 2016 τα βαρυτικά κύματα ανιχνεύθηκαν για πρώτη φορά άμεσα.

Παράλληλα με αυτήν την πορεία ανακαλύψεων στο μακρόκοσμο, εξελισσόταν η αντίστοιχη αναζήτηση στο μικρόκοσμο. Ξεκινώντας πάλι από την αρχαιότητα, το τι βρίσκεται κάτω από το πέπλο της ορατής ύλης είναι ήδη αντικείμενο αντιπαράθεσης. Υπάρχει τόσο η άποψη του Αριστοτέλη, ότι η ύλη μπορεί να τέμνεται επ' άπειρον, όσο και η άποψη του Δημόκριτου, ο οποίος υποστήριζε ότι η ύλη αποτελείται από στοιχειώδη δομικά μέρη που ονόμασε άτομα. Πέρασαν πολλοί αιώνες μέχρι να καταρριφθεί η άποψη του Αριστοτέλη, ωστόσο η άποψη του Δημόκριτου αποδείχθηκε ημιτελής, μια και τα άτομα αποτελούνται από ακόμη μικρότερα σωματίδια, τα πρωτόνια, τα νετρόνια και τα ηλεκτρόνια (ανακαλύφθηκαν από τα τέλη του 19ου αιώνα μέχρι τη δεκαετία του '30). Επειδή αυτά τα σωματίδια δεν μπορούν να είναι ορατά, άνοιξε νέα αντιπαράθεση σχετικά με τον τρόπο που συγκροτούν το άτομο και πώς κινούνται.

Αρχικά πιστευόταν ότι το άτομο είναι μια μικρογραφία ηλιακού συστήματος: ο πυρήνας (πρωτόνια και νετρόνια) σαν Ήλιος στο κέντρο και τα ηλεκτρόνια σε τροχιές γύρω του σαν πλανήτες. Το μοντέλο αυτό με τη σειρά του καταρρίφθηκε γιατί οδηγούσε σε προβλέψεις που δεν παρατηρούμε στην ύλη. Έτσι (και μέσα από πολλές θεωρίες, διαφωνίες και πειράματα) άνοιξε ο δρόμος για την κβαντομηχανική και την αρχή της απροσδιοριστίας, η οποία λέει ότι δεν μπορούμε να ξέρουμε ανά πάσα στιγμή την ακριβή θέση και ταχύτητα ενός ηλεκτρονίου. Τα ηλεκτρόνια δεν κινούνται σε αυστηρές τροχιές όπως οι πλανήτες, αλλά σε «σύννεφα» γύρω από τον πυρήνα. Η κίνηση ενός ηλεκτρονίου μέσα στο σύννεφο είναι τυχαία και το πού βρίσκεται σε μια χρονική στιγμή εκφράζεται με πιθανότητες. Η κβαντομηχανική θεμελιώθηκε το 1927, με τα έργα διάφορων φυσικών όπως ο Μαξ Πλανκ, ο Νιλς Μπορ, ο Βέρνερ Χάιζενμπεργκ, ο Έρβιν Σρέντιγκερ κ.α.

Ο κόσμος κάτω από το πρίσμα της κβαντομηχανικής δεν μπορεί να είναι προβλέψιμος. Στην κλασική φυσική, μέρος της οποίας είναι και η σχετικότητα, αρκεί να γνωρίζουμε την ακριβή κατάσταση ενός συστήματος μια χρονική στιγμή, για να προβλέψουμε τη συμπεριφορά του



Η Ακτινοβολία Χοκινκγ από τις μαύρες τρύπες.

στη συνέχεια. Το ίδιο ισχύει και αντιστρόφως: μπορούμε να ξέρουμε τις προηγούμενες καταστάσεις του συστήματος, αρκεί να ξέρουμε την τωρινή κατάστασή του με ακρίβεια.

Με τα σωματίδια όμως να κινούνται τυχαία και να μην μπορεί να προσδιοριστεί ακριβώς η ταχύτητα και η θέση τους, η προβλεψιμότητα και η αντιστρεψιμότητα του συστήματος δεν υπάρχει πια. Ακόμη περισσότερο, ενώ επί σειρά αιώνων ήταν έντονη η πεποίθηση ότι η πλήρης εξήγηση του κόσμου και όλων των φαινομένων του μας περιμένει στη γωνία, αυτή η -άλυτη μέχρι τώρα- ασυμφωνία των δύο θεωριών, απομακρύνει αυτή την προοπτική. Το πώς μπορεί να βρεθεί μια νέα φυσική θεωρία η οποία θα εξηγεί το μικρόκοσμο και το μακρόκοσμο με τρόπο που να μην υπάρχουν τέτοιες αντιφάσεις, είναι η μεγαλύτερη πρόκληση που αντιμετωπίζει η θεωρητική φυσική τις τελευταίες δεκαετίες.

Η συμβολή του Χόκινγκ στην αναζήτηση μιας «θεωρίας των πάντων»

Ο όρος που περιγράφει την αναζήτηση της ενοποίησης των επιμέρους θεωριών είναι «θεωρία των πάντων». Ο Χόκινγκ είχε σε αυτή την προσπάθεια τεράστια συμβολή.

Αναζητώντας την «κβαντική βαρύτητα» (όπως θα ονομάζεται η υποψήφια θεωρία που ενοποιεί τη γενική σχετικότητα με την κβαντομηχανική)[2] ο Χόκινγκ μελέτησε τις μαύρες τρύπες. Η προσπάθεια να προσδιοριστούν οι ιδιότητές τους οδήγησε τον Χόκινγκ στο συμπέρασμα ότι η μαύρη τρύπα θα πρέπει να εκπέμπει ακτινοβολία (1974). Για να εξηγήσει πώς δημιουργείται αυτή η ακτινοβολία, ο Χόκινγκ χρησιμοποίησε την κβαντομηχανική κι έτσι έφτιαξε μια γέφυρα ανάμεσα στις δύο μεγάλες θεωρίες. Ήταν ένα εντυπωσιακό αποτέλεσμα: η μαύρη τρύπα, αφού εκπέμπει, δεν είναι τελικά τόσο μαύρη![3]

Το φαινόμενο ονομάστηκε ακτινοβολία Χόκινγκ. Και ενώ εμβάθυνε πολύ στην κατανόηση των μαύρων τρυπών, δημιούργησε ένα παράδοξο: μια μαύρη τρύπα που εκπέμπει, κάποια στιγμή θα εξαχνωθεί. Όταν αυτή εξαχνωθεί, τι θα γίνει με την ύλη (και κατά συνέπεια την πληροφορία) που έχει πέσει μέσα; Θα χαθεί ή θα γυρίσει πίσω; Στην πρώτη περίπτωση παραβιάζεται η κβαντομηχανική που δεν επιτρέπει να χαθεί η πληροφορία, ενώ στη δεύτερη παραβιάζεται η σχετικότητα που δεν επιτρέπει να βγει τίποτα από μια μαύρη τρύπα.

Τα παράδοξα που γεννάει το φαινόμενο της ακτινοβολίας των μαύρων τρυπών δεν έχουν λυθεί. Τα ερωτήματα παραμένουν ανοιχτά και η προσέγγισή τους θα φέρει τη φυσική πιο κοντά σε νέες θεωρίες, νέες προβλέψεις και, τελικά, νέα γνώση. Ήδη τα ευρήματα αυτά έχουν προωθήσει σημαντικά τη γνώση μας για τον κόσμο. Επιπλέον ο Χόκινγκ ασχολήθηκε με πολλά άλλα ζητήματα πέρα από την ακτινοβολία, όπως τις «μοναδικότητες»[4], τη γέννηση του σύμπαντος, το αν ο χρόνος έχει αρχή, τη δομή του χώρου και του χρόνου κλπ.

Το 2002, σε διάλεξή του στο Κέιμπριτζ, ο Χόκινγκ εξήγησε ότι πλέον δεν θεωρεί εφικτή μια θεωρία των πάντων, καθώς είμαστε μέσα στο σύμπαν που προσπαθούμε να ερμηνεύσουμε: *«Κάποιοι θα απογοητευτούν που δεν μπορούμε να εξηγήσουμε τον κόσμο με μια λίστα από αρχές. Ήμουν κι εγώ ένας από αυτούς, αλλά άλλαξα γνώμη. Είμαι χαρούμενος που η αναζήτησή μας δε θα φτάσει ποτέ σε ένα τέλος, που θα έχουμε διαρκώς νέες προκλήσεις να απαντήσουμε».*[5] Είναι εικόνα από ένα μέλλον στο οποίο συνεισέφερε κι ο ίδιος, μια ελεύθερη ανθρωπότητα που έχει μπροστά της όλο και πιο συναρπαστικά ερωτήματα και την δυνατότητα να τα αντιμετωπίζει δημιουργικά.

Σημειώσεις

1. S. Hawking, “The NHS saved me. As a scientist, I must help to save it”, The Guardian, 18/8/2017
2. Υπάρχουν διάφορες υποψήφιες θεωρίες για την Θεωρία των Πάντων: χορδές, θεωρίες πεδίων κ.α. Μία από αυτές είναι η «κβαντική βαρύτητα»
3. S. Hawking, Brief History of Time, ch.7 “Black holes ain’t so black”
4. «Μοναδικότητα» (singularity point) είναι η καρδιά της μαύρης τρύπας, όπου η πυκνότητα της ύλης και η βαρύτητα είναι άπειρη ενώ ο χρόνος σταματημένος
5. S. Hawking, “Goedel and the end of physics”, damtp.cam.ac.uk

10+1 ερωτήσεις και απαντήσεις για το Μακεδονικό

Κωστής Καρπόζηλος, Δημήτρης Χριστόπουλος

Σελίδες 96, 8 ευρώ

Εκδόσεις Πόλις, 2018

Η επιστροφή του «Μακεδονικού», με την κλιμάκωση των διπλωματικών παρασκήνιων και πιέσεων από τον Κοτζιά και την προσπάθεια της ΝΔ και των φασιστών να στρέψουν δεξιά το πολιτικό κλίμα με την οργάνωση και αξιοποίηση των εθνικιστικών συλλαλητήριων, έχει ανοίξει ξανά τη φιλολογία για «το όνομα» της γειτονικής χώρας, τον «αλυτρωτισμό» της, την «ανυπαρξία» ή όχι μακεδονικού έθνους και γλώσσας και μακεδονικής μειονότητας στην Ελλάδα.

Το βιβλίο '10+1 ερωτήσεις και απαντήσεις για το Μακεδονικό', που κυκλοφόρησε τον περασμένο Μάρτη, είναι ένα πολύ καλό αντίδοτο τόσο ενάντια στις εκκολαπτόμενες απόπειρες διαμόρφωσης μιας νέας δεξιάς εθνικιστικής υστερίας του τύπου «η Μακεδονία είναι μία και Ελληνική», όσο και απέναντι στα επιχειρήματα που χρησιμοποιεί η κυβέρνηση ΣΥΡΙΖΑ για να εντείνει τις πιέσεις για «σύνθετη ονομασία», αλλαγές στο Σύνταγμα κλπ (αντιλήψεις που δυστυχώς ευδοκιμούν και σε τμήματα της Αριστεράς).

Κάτι που αξίζει να σημειώσουμε εξ αρχής είναι ότι συγγραφείς του βιβλίου είναι και οι δυο αριστεροί ιστορικοί: ο Κωστής Καρπόζηλος είναι διευθυντής των Αρχείων Σύγχρονης Κοινωνικής Ιστορίας (ΑΣΚΙ) και ο Δημήτρης Χριστόπουλος καθηγητής Πολιτικής Επιστήμης και Ιστορίας στο Πάντειο και πρόεδρος της Διεθνούς Ομοσπονδίας Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Όμως, όπως τονίζουν στην εισαγωγή: *«Το μικρό αυτό βιβλίο γράφτηκε υπό μορφή ερωτήσεων και απαντήσεων. Στόχος του είναι να μπορεί να διαβαστεί από τον καθένα και την καθεμία που προβληματίζεται γύρω από το περίφημο Μακεδονικό... Θελήσαμε να γράψουμε με τρόπο απλό και όχι αυστηρά επιστημονικό –πόσο μάλλον επιστημονικοφανή. Το ανά χείρας βιβλίο δεν προορίζεται για τους λίγους ή τους ειδικούς»*.

Παρόλα αυτά, αξιοποιώντας όλα τα στοιχεία από την παλιότερη ως και πρόσφατη ιστορία του Μακεδονικού, πετυχαίνουν να ανασκευάσουν με ομολογουμένως πολύ απλό και κατανοητό τρόπο πολλά από τα εθνικιστικά «επιχειρήματα» που διακινούνται στο δημόσιο λόγο. Αφού ξεκαθαρίσουν από τις πρώτες κιόλας σελίδες πως *«είναι λάθος επί της αρχής να θέλεις να επιβάλλεις σε μια άλλη χώρα την ονομασία της»*, απαντούν στα ερωτήματα: Είναι η Μακεδονία μόνο μία και από την Αρχαιότητα ελληνική; Είναι ανύπαρκτο το μακεδονικό έθνος ή έστω είναι τεχνητό κατασκεύασμα του Τίτο; Ποια η σχέση της Αριστεράς με το Μακεδονικό; Υπάρχει μακεδονική γλώσσα; Είναι το Σύνταγμά τους αλυτρωτικό;

Γράφουν, για παράδειγμα: *«Μόνο η οθωμανική Μακεδονία υπήρξε μία. Από εκείνο το σημείο και μετά, η Μακεδονία είναι τριχοτομημένη και άρα ούτε μία είναι, ούτε αποκλειστικά ελληνική. Η ελληνική Μακεδονία έγινε εθνοτικά ομοιογενής με την ελληνοτουρκική και ελληνοβουλγαρική ανταλλαγή πληθυσμών και την καταπίεση των μειονοτικών της πληθυσμών προκειμένου να εξελληνιστούν»*. Μετά από μια σύντομη αναφορά στην εξέγερση του Ίλιντεν το 1903 παρατηρούν ότι: *«Όλα τα έθνη εξ ορισμού συγκροτούνται, δηλαδή φτιάχνονται. Ο χρόνος –νωρίς ή αργά– δεν έχει καμιά σημασία... Το γεγονός ότι η διαδικασία συγκρότησης του μακεδονικού έθνους είναι μεταγενέστερη χρονικά δεν αποδεικνύει τίποτα, από μόνο του... για ν' αποφασίσουμε αν είναι 'γνήσιο' ή 'τεχνητό'»*.

Οι συγγραφείς υπενθυμίζουν την υπεράσπιση της μακεδονικής μειονότητας από την Αριστερά από τη δεκαετία του 1920 και μετά, την καταστολή που της στοίχησε από το ελληνικό κράτος, αλλά και τους κοινούς αγώνες στη διάρκεια της Αντίστασης και του Εμφύλιου τη δεκαετία του 1940, για να καταλήξουν ότι είναι *«μια βαριά κληρονομιά... ακόμα και σήμερα που κυριαρχεί η λήθη –και σε τμήματα της ελληνικής Αριστεράς»*. Ενδιαφέρον παρουσιάζει, από πλευράς επικαιρότητας, και



το κεφάλαιο που αφορά στην αποδόμηση από τους συγγραφείς της επίκλησης από την ελληνική κυβέρνηση και την αντιπολίτευση ότι το Σύνταγμα της γειτονικής χώρας είναι «αλυτρωτικό».

Είναι προφανές ότι σε ένα μικρό βιβλίο είναι αδύνατον να χωρέσει όλη η ιστορική και πολιτική στοιχειοθέτηση των επιχειρημάτων που προβάλει από διεθνιστική σκοπιά. Όμως, αυτό δεν αποτελεί πρόβλημα. Αντίθετα, ο συνειδητά απλός (συχνά και με δόση χιούμορ) και περιεκτικός τρόπος που είναι γραμμένο κάνει ακόμα πιο εύκολη την κατανόησή του *«από τον καθένα και την κάθε μια που προβληματίζεται για το Μακεδονικό»*.

Το πραγματικό πρόβλημα εντοπίζεται στην έλλειψη από το βιβλίο δυο παραγόντων, κρίσιμων για να εξηγήσουμε και τις ιστορικές, αλλά κύρια τις σημερινές διαστάσεις της πολιτικής του ελληνικού κράτους στο Μακεδονικό: του ελληνικού καπιταλισμού και των ιμπεριαλιστικών ανταγωνισμών. Οι συγγραφείς στον επίλογο θέτουν το ερώτημα: *«Γιατί συνέβησαν όλα αυτά και τι μπορεί να γίνει σήμερα;»*. Για να απαντήσουν ότι η *«ελληνική στάση δεν είναι ένας απλός παραλογισμός, αλλά έχει ιστορικές ρίζες και εδράζεται σε φοβίες που ανάγονται στο τέλος του 19ου και στις αρχές του 20ου αιώνα»*. Είναι σωστό ότι έχει ιστορικές ρίζες. Αλλά, είναι λάθος ότι «εδράζεται [μόνο] σε φοβίες» του παρελθόντος (οι συγγραφείς τις εντοπίζουν κύρια στην ύπαρξη μακεδονικής ταυτότητας εντός των ελληνικών συνόρων).

Αντίθετα, αυτό που καθόρισε και καθορίζει τις κινήσεις όλων των ελληνικών κυβερνήσεων από τη δεκαετία του 1990 και μετά είναι μια επιθετική πολιτική απέναντι στη Δημοκρατία της Μακεδονίας με στόχο την εξυπηρέτηση των συμφερόντων των ελλήνων καπιταλιστών (που την έχουν λεηλατήσει δεόντως όλα αυτά τα χρόνια), αξιοποιώντας το γεγονός ότι η Ελλάδα είναι μέλος ιμπεριαλιστικών οργανισμών σαν την ΕΕ και το ΝΑΤΟ. Μόνο έτσι μπορούμε να εξηγήσουμε σήμερα γιατί δεν πρόκειται για «παραλογισμό», αλλά για την εκβιαστική πολιτική ενός υποϊμπεριαλισμού που διεκδικεί να είναι ο «νονός» των Βαλκανίων. Η «εθνική πολιτική» είναι απόρροια της ταξικής πολιτικής της ελληνικής άρχουσας τάξης και πάει χέρι-χέρι με τη λιτότητα.

Γι' αυτό και στο ερώτημα ποια είναι η δύναμη που μπορεί να σταματήσει τον εθνικισμό η απάντηση είναι: η εργατική τάξη που παλεύει ενάντια στα μνημόνια, το ρατσισμό και τη φασιστική απειλή, τον πόλεμο και τη συμμετοχή στις ιμπεριαλιστικές επεμβάσεις. Αυτή που, για να θυμηθούμε την πρόσφατη ιστορία του Μακεδονικού, ανέτρεψε με τους αγώνες της τον Μητσοτάκη το 1993, πριν αυτός προλάβει να μοιράσει (κυριολεκτικά) τη γειτονική χώρα με τον Μιλόσεβιτς.

Κώστας Πίττας

Χειρόγραφα 1944-1947

Από τη Θεσσαλονίκη στο Ζόντερκομάντο του Άουσβιτς

Μαρσέλ Νατζαρή

Σελίδες 240, 14,84 ευρώ

Εκδόσεις Αλεξάνδρεια, 2018

Η έκδοση πρόσφατα των χειρόγραφων 1944-1947 του Ελληνοεβραίου Μαρσέλ Νατζαρή από τις εκδόσεις Αλεξάνδρεια, είναι μία ακόμη πολύτιμη μαρτυρία από το κολαστήριο του Άουσβιτς, η οποία έρχεται να προστεθεί στην αυξανόμενη τον τελευταίο καιρό εκδοτική δραστηριότητα μαρτυριών και ιστορικών ντοκουμέντων που αφορούν την πλούσια ιστορία των Ελλήνων Εβραίων.

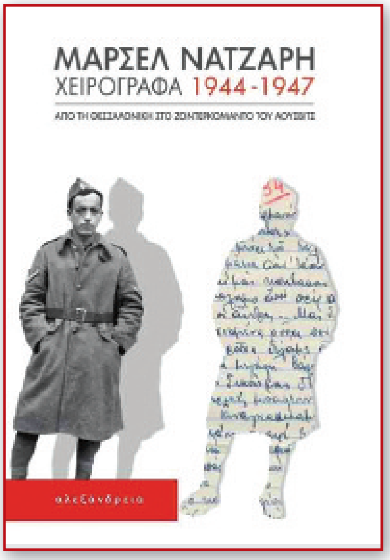
Η μαρτυρία του Μαρσέλ Νατζαρή είναι κατά κάποιο τρόπο «ανταπόκριση» για τα όσα συνέβαιναν στα στρατόπεδα του θανάτου, μια προσπάθεια επικοινωνίας με τον έξω κόσμο. Είναι ιδιαιτέρως σημαντική για δύο λόγους: Πρώτον γιατί αναφέρεται στον απεχθή καταναγκαστικό ρόλο των Ζόντερκομάντο, των Εβραίων κρατουμένων που οι ναζί υποχρέωναν να «προετοιμάζουν» τους ομοθρήσκους τους για την είσοδο στους θαλάμους αερίων και να αποτεφρώνουν τα πτώματά τους στα κρεματόρια.

Δεύτερον γιατί μεταφέρει από τα μέσα, την αποτυχημένη αλλά ηρωική προσπάθεια των Ελλήνων Εβραίων και όχι μόνο να εξεγερθούν. Είναι από τις λίγες μαρτυρίες για αυτήν την άγνωστη σε πολλούς ιστορική πτυχή που αφορά την εξέγερση στο Άουσβιτς.

Υπάρχει όμως ένας πρόσθετος λόγος που κάνει την έκδοση αυτή πολύτιμη, πέραν της αδιαμφισβήτητης προσφοράς της στην βιβλιογραφία όσον αφορά το Ολοκαύτωμα και την ιστορία των Ελλήνων Εβραίων. Έρχεται σε μία εποχή που η άνοδος της νεοναζιστικής Χρυσής Αυγής και γενικότερα της ακροδεξιάς στην Ευρώπη, κάνει περισσότερο από ποτέ αναγκαία την υπενθύμιση των αδιανόητων εγκλημάτων του ναζισμού-φασισμού, θυμίζοντας στο μέχρι πού μπορεί να φτάσει η λογική του ρατσισμού και του αντισημιτισμού ειδικότερα.

Ο Μαρσέλ Νατζαρή, Σεφαραδίτης Εβραίος γεννημένος στη Θεσσαλονίκη το 1917, είναι ένας άνθρωπος που έκανε την «τυπική» διαδρομή για πολλούς ομοθρήσκους της γενιάς του: Από την ξεγνοιασιά του μεσοπολέμου, βρέθηκε στα βουνά της Αλβανίας να πολεμά τον ιταλικό φασισμό, να προσπαθεί αργότερα να γλυτώσει από τους διωγμούς κατά των Εβραίων στη Θεσσαλονίκη, να παίρνει μέρος στην Εθνική Αντίσταση και στον ΕΛΑΣ, πριν εξαιτίας ενός καταδότη πέσει στα χέρια των ναζί και βρεθεί από το Χαϊδάρι στα τρένα για το Άουσβιτς. Εκεί όπου εξοντώθηκε σχεδόν το 90% των Εβραίων που ζούσε προπολεμικά στη χώρα μας, αφήνοντας στη γενιά του Ολοκαυτώματος μια χάσκουσα πληγή που ποτέ δεν έκλεισε.

Οι Ζόντερκομάντο, όπως προα-



ναφέραμε, ήταν η ομάδα εκείνη Εβραίων, τους οποίους ανάγκασαν οι ίδιοι οι ναζί να εκτελούν το απεχθές έργο της μεταφοράς στους θαλάμους αερίων των συνανθρώπων τους και να αποτεφρώνουν τα πτώματα χιλιάδων ανθρώπων-μεταξύ των οποίων γυναίκες και παιδιά-πολλές φορές ερχόμενοι αντιμέτωποι με την αποτρόπαια θέα κάποιου νεκρού συγγενικού τους προσώπου.

Ο Νατζαρή αναφέρει μεταξύ άλλων την περίπτωση αυτοκτονίας ενός Ελληνοεβραίου, που δεν άντεξε τον εξευτελισμό του Ζόντερκομάντο και έπεσε ο ίδιος στις φλόγες. Πρόκειται για τον Μεναχέμ Λίτση -στη μαρτυρία του Νατζαρή δεν αναφέρεται όνομα-αδελφού του πατέρα μου, την περίπτωση του οποίου εξιστορεί μεταξύ άλλων στο βιβλίο του «We Wept Without Tears-πρώτη έκδοση στα εβραϊκά το 1999», ο μελετητής Γκιντεόν Γκράφ. Όπως θυμάμαι από τα μισόλογα των γονιών και συγγενών μου, ο Μεναχέμ λέγεται ότι βρέθηκε μπροστά στην αποτέφρωση συγγενικού του προσώπου που είχε θανατωθεί στους θαλάμους αερίων...

Στο τέλος του βιβλίου υπάρχει πίνακας τον οποίο επιμελήθηκε ο ερευνητής Αντρέας Κίλιαν, στον οποίο υπάρχουν καταγεγραμμένα τα ονόματα των Ελλήνων Εβραίων Ζόντερκομάντο, μεταξύ των οποίων και αυτό του Μεναχέμ Λίτση, αιωνία του η μνήμη.

Οι ναζί είχαν αναθέσει στους Εβραίους κρατουμένους, τους Ζόντερκομάντο, την αποτέφρωση των συνανθρώπων τους, θέλοντας κατά τρόπο να ενοχοποιήσουν τους ίδιους για τα δεινά που υπέστησαν. Ο Πρίμο Λέβι, όπως μας θυμίζει στο βιβλίο η ιστορικός του Ολοκαυτώματος Φραγκίσκη Αμπατζοπούλου, *«η οργάνωση της λειτουργίας των θαλάμων αερίων και των κρεματορίων... δεν περιορίζεται στην πρακτική του μορφή (να γίνει οικονομία σε ανθρώπινο υλικό, να ανατεθούν σε κρατούμενους οι πιο φοβερές δουλειές), αλλά και σε μια προσπάθεια που δείχνει μια δαιμόνια σύλληψη, να μετατοπιστεί στους άλλους-και, ειδικά, στα θύματα-το βάρος της ενοχής, έτσι ώστε να στερούνται ακόμη και την παρηγοριά της αθωότητας»*.

Οι Ζόντερκομάντο, αυτόπτες μάρτυρες της δολιότητας και διαστροφής των ναζί, θα είχαν μετά από λίγο καιρό την ίδια τύχη με τους υπόλοιπους κρατουμένους: την εξόντωσή τους.

Η δίψα για εκδίκηση ακόμη και για εξέγερση και έναν αξιοπρεπή ηρωικό θάνατο, ήταν αυτή που κράτησε ανθρώπους σαν τον Νατζαρή ζωντανούς. Ο ίδιος γνωρίζοντας πως το τέλος του πλησιάζει, αποτυπώνει σε χαρτί εν είδει επιστολής προς οικογενειακούς του χριστιανούς φίλους, τα όσα περνά στο κολαστήριο του Άουσβιτς και ειδικότερα ως Ζόντερκομάντο.

Θάβει τα χειρόγραφα, τα οποία κρύβει σε ένα θερμός στον περίβολο του Άουσβιτς, όπου θα βρεθούν τυχαία τη δεκαετία του '80, από έναν Πολωνό φοιτητή. Το 1947 αποτυπώνει σε δεύτερο χειρόγραφο τις εμπειρίες του, εξ' ου και ο τίτλος των εκδοτών «Χειρόγραφα 1944-1947».

«Όποιος και να ρωτήσει για μένα να πείτε ότι δεν υπάρχω πλέον και ότι πήγα σαν πραγματικός Έλλην», γράφει ο Νατζαρή περιμένοντας ότι σύντομα θα χανόταν... *«Πεθαίνω ευχαριστημένος αφού ξέρω ότι αυτή τη στιγμή η Ελλάς μας είναι Ελεύθερη, δεν θα ζήσω εγώ, ας ζήσουν οι άλλοι, η τελευταία μου λέξη θα είναι Ζήτω η Ελλάς»*, επισημαίνει αλλού, δίνοντας ηχηρό χαστούκι σε όσους ακόμη και σήμερα αμφισβητούν την ελληνικότητα των Ελλήνων Εβραίων και την αφοσίωσή τους στην πατρίδα...

Τα χειρόγραφα του Μαρσέλ Νατζαρή, εκδόθηκαν πρώτη φορά το 1991 από την Ισραηλιτική Κοινότητα Θεσσαλονίκης, σε περιορισμένα αντίτυπα. Η νέα έκδοσή τους δεν περιλαμβάνει μόνο τα χειρόγραφα, αλλά και ενδιαφέρουσες παρατηρήσεις των μελετητών καθώς και φωτογραφίες, όπως και ένα ενδιαφέρον ιστορικό για τις σύγχρονες τεχνικές αποκρυπτογράφησής τους.

Στα χειρόγραφα γίνεται ιδιαίτερη μνεία στην εξέγερση, στην οποία ήταν να πάρει μέρος κι ο Νατζαρή, αλλά επισπεύστηκε η εκδήλωσή της, και έτσι ο συγγραφέας γλύτωσε το θάνατο, μεταφέροντας στο χαρτί όσα είδε και έζησε.

Όπως χαρακτηριστικά γράφει για τους εξεγερμένους, *«...έστω δια ολίγα λεπτά ευρέθησαν ελεύθεροι»*. Κι' αυτή είναι η πολύτιμη παρακαταθήκη που μας αφήνει ο Νατζαρή με τα χειρόγραφά του. Οι καταπιεσμένοι όσο κι απέλπιδα να φαντάζει η πράξη τους, στο τέλος θα εξεγερθούν κατά του όποιου δυνάστη τους.

Μωϋσής Λίτσης

Αλεξάνδρα Κολλοντάι 1872-1952

Η αυτοβιογραφία μιας δυναμικής ρωσίδας επαναστάτριας και η εποχή της

Ίρις Αυδή-Καλκάνη

Σελίδες 160, 8,90 ευρώ

Εκδόσεις Γκοβόστη, 2018

Για τις εργάτριες και τους εργάτες της Ρωσίας που το 1917 έκαναν την έφοδο στον ουρανό, ήταν η «κόκκινη αριστοκράτισσα». Για την κυρίαρχη τάξη και τον αστικό τύπο που ήθελαν να τσακίσουν

την επανάσταση, η «τρελή μπολσεβίκα». Ο λόγος για την Αλεξάνδρα Κολλοντάι (1872-1952), μία από τις πιο σημαντικές γυναικείες μορφές της Ρώσικης Επανάστασης. Η δράση και το θεωρητικό έργο της Κολλοντάι πάνω στη γυναικεία χειραφέτηση παραμένουν αξεπέραστα.

Η σύντομη αυτοβιογραφία της, που περιλαμβάνει τα πιο σημαντικά χρόνια της ζωής της και της επαναστατικής της δράσης, πριν και μετά την Επανάσταση ως το 1926, μόλις εκδόθηκε στα ελληνικά. Την πρωτοβουλία της έκδοσης έχει η συγγραφέας Ίρις Αυδή Καλκάνη που είναι και η μεταφράστρια του γραμμένου στα γερμανικά κειμένου. Τόσο στο εισαγωγικό σημείωμα όσο και στο συμπληρωματικό για την εποχή κείμενό της, η Ι.Α. Καλκάνη κάνει τις απαραίτητες “συστάσεις” για τη μεγάλη επαναστάτρια. Η Κολλοντάι, με όπλο τις μαρξιστικές ιδέες, υποστήριξε ότι η γυναικεία απελευθέρωση είναι κομμάτι της επαναστατικής αλλαγής της κοινωνίας και της συνολικής απελευθέρωσης της εργατικής τάξης. Με αυτό τον προσανατολισμό και γι’ αυτό το στόχο πάλεψε, βάζοντας, όπως γράφει η Ι.Α. Καλκάνη, «τις βάσεις για μια ολοκληρωμένη θεωρία σχετικά με τη σημασία των αρχών της σεξουαλικότητας και της ισότητας στις προσωπικές σχέσεις, την πλήρη χειραφέτηση των γυναικών».

Η ίδια η αυτοβιογραφία περιγράφει βήμα βήμα τη ζωή της: από παιδί αριστοκρατικής οικογένειας σε επαναστάτρια, την προσωπική της “εξέγερση” απέναντι στην υποταγή που απαιτούσε το περιβάλλον γύρω της για το φύλο της, την πολιτική διαμόρφωσή της μέσα στα «χρόνια της άνθισης του Μαρξισμού στη Ρωσία». Γράφει για παράδειγμα: «Μια επίσκεψη στο μεγάλο εργοστάσιο υφαντουργίας Κρένγκολμ που απασχολούσε 12.000 εργάτες και εργάτριες καθόρισε το πεπρωμένο μου. Δεν μπορούσα να περνάω εγώ μια ευτυχισμένη, ήσυχη ζωή, όταν ο κόσμος των εργατών ήταν τόσο φοβερά σκλαβωμένος. Έπρεπε να μπω σε αυτό το κίνημα».



Και το έκανε, παρατώντας σύζυγο και παιδί, για να μελετήσει Πολιτική Οικονομία, να συνδεθεί στη συνέχεια με το Σοσιαλδημοκρατικό Κόμμα Ρωσίας και να δουλέψει σα συγγραφέας και προπαγανδίστρια. Έγινε ο σύνδεσμος ανάμεσα στο Λένιν και τους επαναστάτες στη Ρωσία, πήρε μέρος στην Πρώτη Επανάσταση του 1905 και εκπροσώπησε το κόμμα στα Διεθνή Συνέδια Γυναικών και Σοσιαλιστριών Γυναικών με «ξεκάθαρη διαχωριστική γραμμή ανάμεσα στις αστές διεκδικήτριες των δικαιωμάτων των γυναικών και στο απελευθερωτικό κίνημα των γυναικών της εργατικής τάξης», όπως γράφει. Από το 1908 ως το 1917, έζησε σαν πολιτικός πρόσφυγας και ανέπτυξε έντονη αντιπολεμική και διεθνιστική δράση ενάντια στον Α’ΠΠ.

Μέσα από την προσωπική της διαδρομή ζωντανεύουν όλα τα μεγάλα γεγονότα και οι κρίσιμες πολιτικές επιλογές των πρωταγωνιστών τους, ανάμεσά τους του Λένιν και του Τρότσκι, που οδήγησαν στην πτώση του Τσάρου το Φλεβάρη του ’17. Το ίδιο ισχύει για τη συνέχεια και τις συγκρούσεις που άνοιξαν μέχρι τη νίκη της επανάστασης τον Οκτώβρη του ’17, ανάμεσα στα Σοβιέτ και την Προσωρινή Κυβέρνηση.

Η περιγραφή της επιστροφής της στην Ρωσία το Μάρτιο του 1917 είναι χαρακτηριστική: «Ζήτησαν να έρθει ένας νεαρός αξιωματικός. Φορούσε κι αυτός μια αστραφτερή κόκκινη κορδέλα στο στήθος του. Το πρόσωπό του χαμογελούσε. Ναι, το όνομά μου ήταν στον κατάλογο των πολιτικών προσφύγων, οι οποίοι με διαταγή του Συμβουλίου Εργατών και Στρατιωτών, έπρεπε να μπορούν να περάσουν ελεύθερα.

Ο νεαρός αξιωματικός με βοήθησε να βγω από το έλκηθρο και μου φίλησε σχεδόν με σεβασμό το χέρι.

Τώρα στεκόμουν στο δημοκρατικό έδαφος της απελευθερωμένης Ρωσίας! Μπορούσε λοιπόν να είναι δυνατόν; Ήταν μια από τις πιο ευτυχισμένες ώρες ολόκληρης της ζωής μου.

Τέσσερις μήνες αργότερα με διαταγή της κυβέρνησης του Κερένσκι (προσωρινή κυβέρνηση) ο ίδιος αξιαγάπητος νεαρός αξιωματικός με συνέλαβε σαν επικίνδυνη Μπολσεβίκα, στον ίδιο αυτό μεθοριακό σταθμό του Τόρνεο... Αυτή είναι η ειρωνεία της ζωής».

Ο διορισμός της στην επαναστατική κυβέρνηση στη θέση της Κομμισάριου του Λαού Κοινωνικής Πρόνοιας (Παιδείας) αντιμετωπίστηκε με χλευασμό από τους πολέμιους της επανάστασης. «Στις 8 Νοέμβρίου του 1917, ο αμερικανός πρεσβευτής σε επιστολή του από τη Ρωσία έγραφε: “Ανακοινώθηκε ότι το Συμβούλιο των εργατών και στρατιωτών της Πετρούπολης σχημάτισε Κυβέρνηση με τον Λένιν ως Πρωθυπουργό, τον Τρότσκι ως υπουργό Εξωτερικών και την κυρία ή δεσποινίδα Κολλοντάι ως υπουργό Παιδείας. Φοβερό!”», αναφέρει η Ι.Α. Καλκάνη. Ανάλογη αντιμετώπιση είχαν, «με κάθε είδους ψεύτικες ιστορίες για “εθνικοποίηση των γυναικών”» όπως περιγράφει η Κολλοντάι, οι φοβερές κατακτήσεις της Επανάστασης για τις γυναίκες που διατρέχουν την αυτοβιογραφία και ενθουσιάζουν τον αναγνώστη/τρια.

Από το 1922, η Κολλοντάι γίνεται μέλος της Σοβιετικής Διπλωματικής Αντιπροσωπείας σε διάφορες χώρες (Νορβηγία, Μεξικό, Σουηδία), θέση την οποία θα κρα-

τήσει ως το θάνατό της το 1952. Η απόφασή της να μην δώσει μαζί με την Αριστερή Αντιπολίτευση του Τρότσκι τη μάχη ενάντια στη σταλινική αντεπανάσταση και τελικά να μην συγκρουστεί ποτέ με το σταλινικό καθεστώς, ήταν μια λάθος επιλογή. Και άφησε το αποτύπωμά της και στην αυτοβιογραφία της. Το κείμενο γράφτηκε το 1926 για ένα συλλογικό έργο με τίτλο «Ηγετικές γυναικείες μορφές της Ευρώπης». Η δημοσίευση όμως που έγινε, περιείχε, ύστερα από αίτημα της ίδιας της Κολλοντάι, πολλές τροποποιήσεις. Η παρούσα έκδοση περιλαμβάνει το αρχικό κείμενο που ήρθε στο φως γύρω στο 1975. Είναι φανερό ότι πολλές από τις τροποποιήσεις έγιναν ακριβώς λόγω της υποχώρησής της μπροστά στην πίεση της ανερχόμενης σταλινικής γραφειοκρατίας και του δόγματος του «σοσιαλισμού σε μια μόνο χώρα» που το 1926 κυριαρχούσε στην ηγεσία του κόμματος.

Παρόλα αυτά, η έκδοση της αυτοβιογραφίας της Κολλοντάι είναι μια σημαντική πρωτοβουλία που μας βοηθά να τη γνωρίσουμε και μας δίνει έμπνευση να διαβάσουμε τα έργα της.

Λένα Βερδέ

Ο κυπριακός κοινωνικός σχηματισμός (1191-2004)

Από τη συγκρότηση στη διχοτόμηση

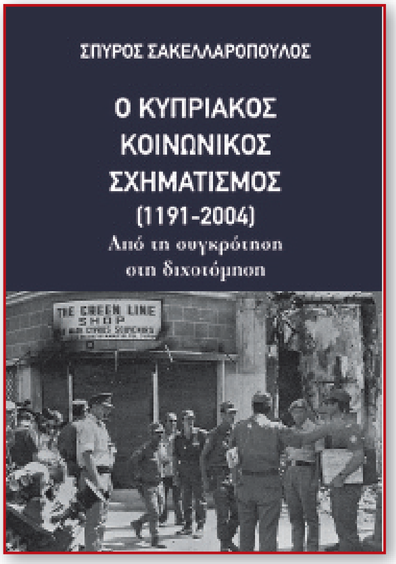
Σπύρος Σακελλαρόπουλος

Σελίδες 832, 48 ευρώ

Εκδόσεις Τόπος, 2017

Το βιβλίο του Σπύρου Σακελλαρόπουλου αποτελεί μια καλογραμμένη μελέτη που ξεδιπλώνει μέσα από έναν τεράστιο όγκο στοιχείων την πολυτάραχη ιστορία της Κύπρου.

Η σημασία της γεωγραφικής θέσης της Κύπρου για τις στρατιωτικές και οικονομικές δραστηριότητες στην Ανατολική Μεσόγειο είχε φανεί ήδη από την εποχή της κυριαρχίας των Φράγκων και των Ενετών. Η κατάληψη του νησιού από τους Οθωμανούς το 1570 σηματοδότησε σύμφωνα με τον συγγραφέα το πέρασμα στον ασιατικό τρόπο παραγωγής, στον οποίο η γη ανήκει στο κράτος, το οποίο διαχειρίζεται και το υπερπροϊόν από την παραγωγή των αγροτικών κοινοτήτων. Η κρίση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας είχε



ως αποτέλεσμα τη μεταβίβαση του νησιού στους βρετανούς το 1870. Η ελληνοκυπριακή (ε/κ) ηγεσία διχάστηκε ανάμεσα σε εκείνους που ήθελαν να συνεχίσουν την προνομιακή συνεργασία τους με τις αρχές όπως επί οθωμανικής κυριαρχίας και σε όσους επιδίωκαν την Ένωση με την Ελλάδα. Οι παραδοσιακές δυνάμεις ηττήθηκαν και το ίδιο συνέβη αργότερα στην τουρκοκυπριακή (τ/κ) κοινότητα, όταν συγκρούστηκαν οι άμεσα συνδεδεμένοι με τη βρετανική διοίκηση με τους κεμαλικούς. Σε κοινωνικό επίπεδο, εντάθηκε η συσσώρευση κεφαλαίου από τους ε/κ αστούς που είχαν ήδη το οικονομικό προβάδισμα σε σχέση με τους τ/κ, με αποτέλεσμα οι ε/κ έμποροι, βιομήχανοι και εργολάβοι να είναι πολύ περισσότεροι. Αντίθετα, οι εργάτες και οι φτωχοί αγρότες, ανεξάρτητα από το εάν ήταν ε/κ ή τ/κ, ζούσαν σε τρισάθλιες συνθήκες.

Από τους αντιαποικιακούς αγώνες στην ανεξαρτησία

Η αύξηση της φορολογίας έδωσε την αφορμή για την εξέγερση του 1931, που σημαδεύτηκε από επιθέσεις στους αστυνομικούς σταθμούς και το βρετανικό Κυβερνείο. Το ΚΚ Κύπρου, που είχε ιδρυθεί το 1923 πρέσβευε τον κοινό αγώνα ε/κ και τ/κ ενάντια στην αποικιοκρατία με στόχο μια ανεξάρτητη Κύπρο ενταγμένη σε μια σοβιετική σοσιαλιστική Ομοσπονδία. Ο Σακελλαρόπουλος χαρακτηρίζει αυτή τη θέση ως αριστερίστικη και υποστηρίζει ότι το ΚΚΚ έπρεπε να υιοθετήσει το σύνθημα της Ένωσης για να μην αφήσει περιθώρια στην Εκκλησία να μονοπωλήσει το εθνικό ζήτημα, όπως έγινε το 1931.

Παρά την αιματηρή καταστολή της εξέγερσης, από τα τέλη της δεκαετίας του ’30 τα σωματεία («συντεχνίες») μαζικοποιήθηκαν και η επιρροή του ΑΚΕΛ, που διαδέχτηκε το ΚΚΚ, αυξήθηκε ραγδαία. Οι ταξικοί αγώνες κλιμακώθηκαν το 1948, με τις πολυήμερες απεργίες των μεταλλωρύχων, των αμιαντωρύχων και των οικοδόμων. Η Δεξιά απάντησε προβάλλοντας ακόμα πιο έντονα την Ένωση και δυστυχώς η Αριστερά την ακολούθησε. Έτσι, η Εκκλησία με επικεφαλής τον Αρχιεπίσκοπο Μακάριο οργάνωσε δημοψήφισμα για την Ένωση το 1950, στο οποίο συμμετείχε το ΑΚΕΛ που στήριζε πλέον την Ένωση, και ακολούθησε το 1955 η ΕΟΚΑ με την ηγεσία του ακροδεξιού Γρίβα που ξεκίνησε ένοπλες ενέργειες κατά βρετανικών στόχων. Από το 1957, η ΕΟΚΑ στράφηκε σε δολοφονίες μελών και συνδικαλιστών του ΑΚΕΛ και την ακολούθησε η τουρκική ΤΜΤ. Η προσπάθεια των εθνικιστών να κόψουν τη βασική γέφυρα ταξικής αλληλεγγύης μεταξύ των δύο κοινοτήτων, τα κοινά σωματεία, έμεινε αναπάντητη από την ηγεσία

του ΑΚΕΛ, η οποία περιορίστηκε σε εκκλήσεις για αυτοσυγκράτηση.

Η ήττα της Βρετανίας στο Σουέζ και η κρίση της αποικιοκρατίας άλλαξαν τα δεδομένα. Έτσι, η Κύπρος έγινε το 1959 ανεξάρτητη με τις συμφωνίες της Ζυρίχης και του Λονδίνου, οι οποίες προέβλεπαν ένα πολύπλοκο σύστημα ισορροπιών μεταξύ ε/κ και τ/κ, κατοχύρωναν τις βρετανικές βάσεις και όριζαν ως εγγυήτριες δυνάμεις τη Βρετανία, την Ελλάδα και την Τουρκία. Από την αρχή, η ε/κ αστική τάξη μεταχειρίστηκε το νέο κράτος ως αποκλειστικά δικό της. Έτσι, ο πρόεδρος Μακάριος παρέκαμψε τις τ/κ αντιδράσεις σε μια σειρά ζητημάτων και κατέθεσε 13 σημεία τροποποίησης του Συντάγματος, τα οποία δεν έγιναν δεκτά από τους τ/κ. Η πολιτική σύγκρουση μετατράπηκε σε στρατιωτική τον Δεκέμβριο του 1963, με πρωταγωνιστές τις παραστρατιωτικές ομάδες του υπουργού Εσωτερικών Π. Γεωρκάτζη και του Ν. Σαμψών που ονομάστηκε ο «χασάπης της Ομορφίτας». Το αποτέλεσμα ήταν οι τ/κ (18% του πληθυσμού) να περιοριστούν σε θύλακες, ενώ νέες συγκρούσεις ξέσπασαν το 1964 αλλά και το 1967 όταν ο Γρίβας έσφαξε μαζικά τ/κ στα χωριά Κοφίνου και Άγιοι Θεόδωροι. Ο Σακελλαρόπουλος υποστηρίζει ότι η δημιουργία των θυλάκων έγινε με πρωτοβουλία των τ/κ για να προωθήσουν τη διχοτόμηση του νησιού, όμως η ίδια η έκταση των θυλάκων (4% του εδάφους) δείχνει ότι ήταν μια αμυντική κίνηση. Την ίδια περίοδο, ο (ελληνο)κυπριακός καπιταλισμός αναπτυσσόταν ως κέντρο συσσώρευσης κεφαλαίου αυτόνομα από την Ελλάδα, με μια πολυδιάστατη εξωτερική πολιτική που εκμεταλλευόταν τις αντιθέσεις μεταξύ των μεγάλων δυνάμεων.

Πόλεμος και ανταγωνισμοί

Η πολιτική αυτή έφτασε στα όριά της το 1974. Η χούντα του Ιωαννίδη προχώρησε σε πραξικόπημα στην Κύπρο, ανατρέποντας το Μακάριο (που είχε επανεκλεγεί το 1968 πρόεδρος της Δημοκρατίας με 95%) και βάζοντας στη θέση του τον Σαμψών. Ωστόσο, η αντίσταση του κυπριακού λαού και η τουρκική εισβολή στην Κύπρο ανέτρεψαν τα σχέδιά της και η επιστράτευση «της σαγιονάρας» στην Ελλάδα έδωσε τη χαριστική βολή στο καθεστώς. Οι ισχυρισμοί του Σακελλαρόπουλου ότι η ανάληψη της εξουσίας από τον Σαμψών δεν επέφερε αλλαγή στη ζωή των τ/κ και δεν προετοίμαζε την Ένωση με την Ελλάδα ή την αναθεώρηση του Συντάγματος, δεν επιβεβαιώνονται από τα γεγονότα. Ο «χασάπης της Ομορφίτας» το πρώτο πράγμα που έκανε μετά την εισβολή του τουρκικού στρατού ήταν να επιτεθεί στους τ/κ θύλακες. Επίσης, ακόμα και αν εξαιρούσε τους θύλακες από την Ένωση με την Ελλάδα ή παραχωρούσε έδαφος για τουρκικές βάσεις, αυτό θα ήταν μια «διχοτόμηση» βολική για τη χούντα. Όσο για το Σύνταγμα, το πραξικόπημα δεν ήταν τίποτα άλλο παρά η κατάλυσή του. Ο ίδιος ο Μακάριος, στην ομιλία του στον ΟΗΕ μετά το πραξικόπημα, μίλησε για κατάφωρη παραβίαση της ανεξαρτησίας και της κυριαρχίας της Κύπρου «από ξένη δύναμη», την Ελλάδα, και τόνισε ότι «το πραξικόπημα της ελληνικής χούντας αποτελεί εισβολή» που αφορά εξίσου ε/κ και τ/κ.

Η νίκη της Τουρκίας στον πόλεμο του 1974 δεν ήταν το τέλος της ιστορίας. Οι εργάτες και αγρότες της Κύπρου πλήρωσαν με αίμα και προσφυγιά τους ανταγωνισμούς των κυρίαρχων τάξεων, αλλά οι ε/κ καπιταλιστές κατάφεραν γρήγορα να κάνουν νέα οικονομικά θαύματα ενώ οι «νικητές» τ/κ απομονώθηκαν. Οι ηγεσίες των δύο κοινοτήτων έχουν συμφωνήσει από το 1977 ότι η λύση του Κυπριακού θα έχει ως βάση μια διζωνική-δικοινοτική ομοσπονδία, όμως διαφωνούν στην ενότητα της οικονομικής ζωής και στις αρμοδιότητες της κεντρικής κυβέρνησης. Η στρατηγική της ε/κ αστικής τάξης, όπως σωστά την περιγράφει ο συγγραφέας, είναι η αποδοχή ενός σχεδίου επανένωσης που να της επιτρέπει να κυριαρχήσει στο νέο ομοσπονδιακό κράτος μέσω της οικονομικής της ανωτερότητας. Οποιαδήποτε «λύση» του Κυπριακού σ' αυτό το πλαίσιο δεν θα φέρει τη συνύπαρξη, αλλά θα δημιουργήσει τις προϋποθέσεις για ένα νέο γύρο συγκρούσεων. Η Κύπρος θα είναι πραγματικά ειρηνική, μόνο όταν σφυρηλατηθεί η ταξική ενότητα των ε/κ και τ/κ απέναντι στους ιμπεριαλιστές και τους εθνικιστές.

Η μεγάλη πολιτική αδυναμία του βιβλίου του Σακελλαρόπουλου είναι ότι δεν πιστεύει πως η Αριστερά μπορούσε και μπορεί να στηρίξει μια τέτοια προοπτική. Αντίθετα, εκτιμά ότι εξαρχής «το ταξικό εκφραζόταν μέσα από το εθνικό» και άρα η Αριστερά θα έπρεπε να θέσει ως στόχο την Ένωση με την Ελλάδα (και με την ηγεμονία της θα εξασφάλιζε και τα δικαιώματα των τ/κ). Αυτή η άποψη αντιμετωπίζει ουσιαστικά τους τ/κ ως παθητικά ενεργούμενα της Άγκυρας. Δεν είναι τυχαίο ότι στις 800 σελίδες του βιβλίου, οι αναφορές στην τ/κ αριστερά και στην ταξική πάλη στο εσωτερικό των τ/κ είναι ελάχιστες. Η Αριστερά θα πρέπει να παλέψει για το ξεπέρασμα των εθνικών διαχωρισμών με προοπτική το σοσιαλισμό. Σ' αυτόν τον αγώνα ήταν άλλωστε στρατευμένοι και οι Βάτης, Σκελέας (ιδρυτές του ΚΚΚ) και Καβάζογλου (τ/κ κομμουνιστής που δολοφονήθηκε από την ΤΜΤ), στη μνήμη των οποίων είναι αφιερωμένο το βιβλίο.

Μπάμπης Κουρουνδής